

România s-a născut la 24 ianuarie 1859

pag.
6-7

(istoricii Șerban Papacostea, Al. Zub, Lucian Boia)

Nr. 4 (414), 27 ian. - 2 feb. 1998

ANUL IX

REFORMA

**ANDREI
MARGA**

ministrul
Educației Naționale

**DANIEL
DĂIANU**

ministrul
Finanțelor

pag.
4-5
interview

Rezistența anticomunistă în munți: grupurile Dejeu-Capotă (Apuseni) și Paragină-Timaru (Vrancea)

pag. 10-13

E clar, acum, că formula prezidențială de a implica parlamentul în rezolvarea crizei guvernamentale s-a dovedit, practic, un eșec. Domnul Ciorbea a angajat răspunderea guvernului pentru *Legea privatizării*, moțiuni de cenzură nu s-au depus, în consecință, legea a fost adoptată și guvernul s-a menținut. Și totuși, criza nu și-a aflat nici o soluție, ba dimpotrivă: PD a anunțat că, odată sesiunea extraordinară încheiată, își va retrage ministrii săi dacă PNTCD nu va accepta cererea sa principală: schimbarea primului-ministru, ceea ce PNTCD continuă să refuze.

Și totuși, ideea angajării răspunderii guvernului era, în sine, bună, constituțională (contrar susținerilor fără teme ale opoziției) și s-ar fi putut exprima într-un act politic extrem de util, dar și, într-un fel, educativ pentru clasa noastră politică. Aceasta însă cu o condiție: angajarea răspunderii să posedă în fapt ceea ce este implicit în rațiunea ei de a fi – anume, **curajul asumării unui risc într-o situație cu final incert**. Într-adevăr, a testa ceva (o idee, o cunoștință, o măsură, un sentiment) are sens numai dacă rezultatul testului nu este foarte previzibil. Are sens să încerci o pereche de pantofi numai dacă, la prima vedere, nu este sigur dacă ei se vor potrivi sau nu pe piciorul meu: dar e inutil să probezi niște pantofi de copil. Nu pot vorbi despre un test de încredere dacă aștept de la cineva un răspuns anume, atunci când acela are libertatea de voință îngăduită. Tot așa, angajarea răspunderii unui guvern se face pentru a testa solidaritatea unei coaliții, dar testul nu are sens dacă rezultatul este foarte probabil pozitiv și riscul angajării, prin urmare, minim.

Or, era cu totul plauzibil că PD nu va voi să voteze împotriva *Legii privatizării* pe care, anterior, o susținuse. Nu această lege constituia punctul de divergență între partenerii de coaliție, așa încât finalul era știut dinainte. Dar, când fina-

lul este știut dinainte, riscul este nul. Firește, se poate susține cu drept că, în general, nu este treaba unui guvern să riște, ci mai curând cea a unui jucător de poker; dar e antipatic să vezi un guvern care mimează riscul și mimează curajul de a-l asuma. Dar, dacă este adevărat că „cine nu riscă nu câștigă”, e tot așa de adevărat că cine riscă doar în aparență va și câștiga doar în aparență, și nu în fapt.

În plus, cel care mimează în acest fel vrea și să pară ceea ce nu este; el caută să-și inducă în eroare adversarii și partenerii de joc, dar ceea ce reușește cu siguranță este să se păcălească pe sine. Iar dacă nu va izbuti să pună la încercare

ANDREI CORNEA

Despre curaj și onoare

buna-credință a celor „testați”, va risca să pună în dubiu propria sa bună-credință.

Ar fi fost, de aceea, cu mult mai bine ca premierul să angajeze răspunderea guvernului său pe un program politic general. Evident, în acest caz, PD ar fi putut vota contra (în ansamblu sau parțial). Riscul căderii guvernului ar fi fost mare, ceea ce ar fi obligat premierul la un act de real curaj politic. El și-ar fi putut apăra cu energie politică și ar fi avut, de fapt, chiar destule bune argumente în favoarea sa (mai multe decât avem în ultimul timp impresia). Dacă ar fi câștigat, victoria sa ar fi fost reală, autoritatea sa s-ar fi întărit, iar criza, probabil, ar fi încetat. Iar dacă

ar fi pierdut, ar fi ieșit din Palatul Victoria cu capul sus, ca un om care, făcându-și datoria, a fost învins mai degrabă de împrejurări nefavorabile decât de propriile slăbiciuni.

Ștind însă lucrurile cum stau, nu doar poziția premierului e tot mai în cumpănă, în pofida aparentei lui victorii, dar chiar restul său de autoritate se topește rapid. Iar dacă este adevărat ce au relatat unele ziare, că democraților li s-ar fi oferit, pentru a fi de acord cu păstrarea lui Ciorbea, nu numai reîntrarea lui Traian Băsescu în guvern, dar și un post de vice-prim-ministru pentru acesta, atunci ceea ce se gîndeau să facă țărăniștii, premierul și, poate, chiar președintele e de-a dreptul penibil.

Oricum, dacă țărăniștii vor continua să se cramponeze de un premier pe care l-au ajutat să se discrediteze, vom avea un guvern minoritar al cărui deces va sosi fără întârziere. Mai grav este că, procedînd în acest fel, ei vor contribui la minarea oricăror urme de încredere în interiorul coaliției și îi vor încuraja pe parteneri să ridice mereu prețul reconcilierii: ceea ce astăzi ei resping deja moftruși, ieri ar fi acceptat fără discuție, iar miine li se va părea firesc să pretindă ceea ce astăzi încă nici nu visează.

Am scris cîndva că adevăratul adversar al inteligenței nu este prostia, ci deșteptăciunea. Aș adăuga acum următoarele: caracteristic deșteptului este că vrea să câștige mereu și pretutindeni. Or, cum așa ceva nu-i cu putință, el se vede nevoit să-și adjuceze victorii aparente, imitații de victorii. Omul inteligent știe că nu poate câștiga toate partidele, ci doar pe acelea unde este mai bun. Dar pentru a câștiga din cînd în cînd, el trebuie să fie gata și să piardă adesea. Iar o victorie autentică se plătește scump; iată ceea ce deșteptul, politician sau nu, se face că uită.

De ce? Ce-i lipsește? Poate, un dram de curaj; poate, o fărîmă de onoare!

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată redacție,

(...) Sînt unul dintre abonații revistei „22”, fiindcă după 50 de ani de cameleonism, pseudocultură (cu excepțiile de rigoare), intoxicare cu demagogii și mistificări comuniste și neocomuniste, inversare de valori, teroare și asasinat, această revistă îmi dă nesperate satisfacții spirituale. Apoi, revista contribuie, în mod substanțial, la formarea și corectarea limbajului, a modului de exprimare și a argumentației ce se impun a fi utilizate în cadrul unui dialog.

Consider că revista „22” are prea puțini abonați și cititori față de valoarea și contribuția ei la însănătoșirea societății românești, comparativ cu alte reviste și publicații de scandal, birfă, sexi-porno, violență etc., care, dimpotrivă, pervertesc societatea și în special tineretul, aflat în formare și la răscruce de drumuri. Paradoxul este evident și de notorietate, nu numai la noi, ci și în alte state și constă în aceea că acestea din urmă, fiind mai solicitate, implicit realizează și încasări financiare mai consistente. Situația este și mai pregnantă în domeniul cinematografiei.

În acest context, țin să-mi exprim dezgustul, oprobiul și indignarea față de articolul calomniator și insultător publicat de jurnalistul Ion Cristoiu în ziarul Național din 18 August 1997, la adresa apreciatei scriitoare Gabriela Adameșteanu, redactor-șef al revistei „22”.

Prin publicarea acestui articol, domnul Ion Cristoiu se află în stare de recidivă, recidivă care, deși nu a fost stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă, ea totuși realmente există și constituie o circumstanță personală agravantă.

Dovada acestei stări de recidivă, cu caracter extrajudiciar, o face existența articolului publicat de dînsul, nu oriunde ci ca editorial, pe prima pagină a ziarului Evenimentul zilei (Anul VI), din ziua de marți, 21 ianuarie 1997, intitulat „De la Elena Lupescu la Ana Blandiana”.

Din citirea acestui articol, orice persoană, cu studii modeste, dar onestă și de bună-credință, poate să sesizeze limbajul și expresiile sub orice critică, jignitoare, injurioasă și calomniatoare utilizate la adresa doamnei Ana Blandiana și la adresa domnului Petre Mihai Băcanu (...)

Anumiți cititori, pe bună dreptate, se întrebă din ce categorie de jurnaliști fac parte autorii unor asemenea articole.

Nu am cunoștință despre faptul că doamna Ana Blandiana ar fi acționat, în vreun fel sau altul, față de publicarea articolului în Evenimentul zilei din 21 ian. 1997, dar dacă nu a făcut-o, e regretabil, fiindcă pentru Memorialul Sighet sau pentru alte scopuri nobile, ce intră în preocupările modeste și distinse ale doamnei Ana Blandiana, nu ar fi stricat niște fonduri în plus. Apoi, ar fi existat și sentința penală definitivă de condamnare, cu care se putea proba starea de recidivă, în accepțiunea juridică, în care se află domnul Cristoiu. Nu în ultimul rînd, în acest fel, rolul educativ al justiției ar fi fost mai eficient, prin aplicarea prevenției speciale și a celei generale.

Unii cititori își pun însă și problema mobilului, a cauzelor (subiective) care au determinat publicarea unor asemenea articole.

Dacă o persoană nu este capabilă să realizeze ceva nobil și util pentru societate, atunci probabil ura și individua o împing la a denigra pe cei ce sînt apți și angrenați în asemenea activități.

Dar unii cititori își mai pun și o altă problemă, și anume, față de această categorie de publicații, ce fac celelalte publicații, care, să admitem, nu publică asemenea articole? Cîte dintre aceste publicații, prezumptiv oneste și de bună-credință, au luat atitudine publică față de jurnaliștii aflați în culpă? Nu cumva pasivitatea și neutralitatea acestora reprezintă o aprobare tacită, dacă nu chiar o satisfacție (mai ales la unii), față de faptele reproabile ale colegilor de breasă?

Se poate vorbi aici de o lipsă de solidaritate în apărarea unor principii morale, a unor valori umane și personalități incontestabile ale societății noastre sau nu? Unde e ațit de trîmbițata deontologie a profesiei de ziarist?

De fapt, numai în anumite situații, de obicei critice, se poate stabili, după anumite fapte și atitudini, cine de ce parte a baricadei se află.

În încheiere, țin să mai arăt că și alte personalități, de reputație și apreciere internațională (printre care domnii Andrei Pleșu, H.-R. Patapievici, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler și alții), sînt negriți, în fel și chip, în stil și la nivel de copii preșcolari, de către diferiți preținși intelectuali.

Ovidiu Chirilă
Oradea, 8 septembrie 1997

Radu
Teodor

Un desen de la cititorii

Fiecare om e liber să-și bată în talpă
cîte cuie dorește,...

Revista „22” a fost în toți anii existenței sale în miezul problemelor ce frămîntă societatea noastră. În prezent, problema ocrotirii copiilor primește o atenție deosebită, în special, cred și ca implicare directă a președinției țării în această sensibilă problemă. Consider că nu ar fi lipsit de interes să ne aplecăm asupra propriei noastre experiențe în acest domeniu.

La 16 septembrie 1916, MS Regina Maria a autorizat înființarea orfanatului „Regina Maria” din Iași. A luat naștere „Societatea de ocrotire a orfanilor din război”, condusă de Princesa Olga M. Sturza. Din conducerea societății făceau parte MS Regina Maria, ASR Principele Nicolae, ÎPSS Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, miniștri și alți demnitari.

Societatea acorda ocrotire tuturor orfanilor, fără deosebire de religie. Într-o statistică întocmită de „Societatea de ocrotire a orfanilor din război” sînt evidențiați 360.728 orfani. Dintre aceștia, 10.316 sînt internați în 102 orfelinate, 1.365 în școli diferite, 800 în sanatorii și infirmerii, 100 într-o școală de îndreptare.

În orfelinate, Societatea a primit în special orfanii de ambii părinți, fără avere și lipsiți de sprijin sau rude, principii general de ocrotire fiind ca, în limita posibilității, copilul să fie îngrijit la căminul său, în familia sa, la rude și în comuna unde au locuit părinții săi.

Învățămîntul primar era obligatoriu în toate orfelinatele și pentru toți copiii, tendința fiind a li se da o instrucțiune practică, făcîndu-se din aceste orfelinate școli de specialitate: agricultură, gospodărie, meserii. Orfanii cu aptitudini deosebite pentru învățatură au fost susținuți la școlile secundare, militare, normale etc.

Îmi pun o întrebare pe care vă rog s-o reluați: care este destinația actuală a celor 102 orfelinate existente în perioada interbelică (o parte dintre acestea sînt în Republica Moldova)? Poate aflați dumneavoastră.

Cu stimă,

Mihai Cuc
Oradea, 30 decembrie 1997

De curînd, într-o simbătă după-amiază, cînd discotecile și seriile de televiziune ispitesc majoritatea tinerilor bucu-reșteni, am avut uimirea miracolului de a vedea o sală de cinematograful plină ochi de liceeni la viziunea unui film documentar (ce-i drept, de excepție): **Mirocosmos** (subtitulul „Lumea din iarbă”) și atunci, precum cronicarului, mi-a venit să exclam, parafrazîndu-l: „Nasc și în România tineri preocupăți nu numai de divertisment facil”. Iar gîndul grav nu m-a ocolit: ce se va întîmpla în viitor cu acești tineri minunați, după ce-și vor fi realizat (căci, sigur, atari tineri și-l vor înfăptui) idealul profesional? Va mai rămîne vreunul din ei pe meleagurile românești? Și dacă vor rămîne, societatea va și să-i sprijine, ca genialitatea lor potențială să ducă și țara noastră în rînd cu țările civilizate de pe mapamond?

M-am pus aceste întrebări cînd am constatat cu amărăciune că singurul canal privat de televiziune românesc, AMERON (canal 38), care transmitea regulat emisiuni culturale de ținută gen „Introspecție în pictura italiană” sau de informare turistico-documentară („Magazin turistic”, „Travel-travel”), a fost înlocuit de un altul (PRIMA) tot ațit de pigmentat în dulcегării și violențe (filme, seriale) și doar ațit. Și imediat m-am gîndit că în presă se discută dacă al doilea canal național al televiziunii române (care, de bine de rău, mai are încă emisiuni culturale și documentare) n-ar trebui privatizat ca să facă concurență (prin aceeași manieră) PRO TV-ului, 7ABC-ului și altora asemănătoare, cînd de fapt ar trebui să-și dezvolte caracterul educativ pentru a compensa sărăcia acestuia de pe TVR1; sau de ideea, și mai abominabilă, a desființării postului „România muzicală” al Radiodifuziunii române, pe motiv că abia 1% din ascultătorii l-ar agra.

Dar mă întreb: oare civilizația umană, inclusiv cea românească, a fost construită de cei 99% care pe vremea antichității cereau (și obțineau...) „pîine și circ”, iar astăzi doresc doar discotecă și distracție, sau cei care au înfăptuit-o sînt tocmai acești (neglijaiți!) 1%?

Și atunci să nu consider o blasfemie desființarea singurului post de televiziune care prin emisiunile sale ne dădea posibilitatea nouă, românilor (chiar dacă numai celor disprețuiți 1%), considerați de restul statelor civilizate europene un fel de „lumpen proletariat” al națiunilor lumii, căroră nu ne este îngăduit să primim viză turistică, să călătorim măcar vizual prin orașele lumii, prin muzeele și prin alte locuri ale civilizației și artei milenare ale altor popoare?

Cine și de ce dă dreptul ca din ce în ce mai atotputernic zeu „BANI” să împiedice potolirea setei de cultură și de știință a celei elite de tineri venite într-o simbătă după-amiază nu într-o discotecă, ci la viziunea unui film documentar despre viața insectelor?

Nu cumva în această sarabandă nebunească a televiziunilor comerciale vom ajunge, ca în „Ucenicul Vrăjitor”, la dezlănțuirea necontrolată și necontrolabilă a instințelor primare ale întregii națiuni române, cu prăbușirea definitivă a acesteia în mlaștina de la periferia civilizației europene?

Oare cu declarații sfôrtoare de bune intenții, de pretenții de intrare în Uniunea Europeană și NATO vom ajunge aici? Fără eradicarea mentalităților de șmecherie, grosolană, lene și fudulie impertinente? Fără conexiunea noastră la realizările fundamentale ale spiritului uman de-a lungul mileniilor? Ce ne răspund aleșii din Parlament? Dar guvernantii? Dar societatea civilă?

dr. Gheorghe-Eugeniu Bucur
București, 10 ianuarie 1998

Stimată redacție,

Articolul d-lui Marius Băzu, „Mic dejun cu pedeseriști”, apărut în numărul 50/97 al revistei dv., ridică problema posturilor naționale ale Societății Naționale de Radiodifuziune, subvenționate din banul public. Mă asociez la cele menționate acolo și cu realitățile existente pe posturile de radio teritoriale ale aceleiași Societăți Naționale de Radiodifuziune. Față de modul de-a dreptul incitant (și nu pentru prima oară) în care un fost activist PCR, Nicolae Păru, a înțeles, în februarie trecut, să prezinte pe post pachetul de măsuri legate de reformă ale noului (pe atunci) guvern, eu, împreună cu alte persoane din oraș (printre care și colaboratorul dv., Daniel Vighi), am adresat prefectului (reprezentantul Executivului în teritoriu) o scrisoare deschisă. Rezultatul a fost nul pentru că numitul Nicolae Păru (deși trecut de vîrsta de pensionare) este menținut în continuare la Studioul Teritorial de Radio Timișoara. O explicație ar fi și prezența la conducerea acestui post de radio public a lui Mihai Anghel, ce nu are nici o tangență cu noua viziune despre societate și mass-media, ci din contră, vădit simpatizant spre stînga și mai ales extrema stînga. Fără greu explicabilă inerția actualiei puteri față de buna funcționare a uneia din importante mijloace publice de comunicare.

Cu deosebită stimă,

Traian C-tin. Novac
Timișoara, 5 ianuarie 1998

Redacției revistei „22”

Accelerarea proceselor comerciale.

Am citit cu interes în nr. 48/97 al revistei „22” interviul cu d-l Valeriu Stoica, ministrul Justiției, în care se fac ample referiri la inițiative menite să accelereze procesele judiciare, cu deosebire în materie comercială.

Chestiunea a devenit o necesitate stringentă. În prezent, lentoarea proceselor în materie comercială îngreunează realizarea creanțelor, trecerea timpului și efectele inflației compromit șansele unei recuperări integrale. Deseori, la capătul unui proces îndelungat, creditorul nu mai poate decît să constate insolabilitatea firmei debitoare sau chiar dispariția acesteia.

Subscriu în totalitate la orice inițiativă care simplifică procedurile judiciare fără să sacrifice garanțiile procesuale ale părților în litigiu. Am însă unele rezerve față de intenția renunțării la calea de atac a apelului, cred că nu avem încă asigurate condițiile care să permită o asemenea măsură. Ne găsim într-o fază incipientă a reformei instituționale a justiției, cînd personalul încă insuficient al instanțelor soluționează un volum deosebit de mare de cauze, ceea ce generează nu numai întîrzierea proceselor, dar sporește și riscul soluțiilor eronate. De altfel, prelungirea judecării se produce cu precădere în prima instanță, tocmai datorită aglomerării cu dosare, și mai puțin în faza de apel a procesului.

Îmbunătățirea activității de judecată în materie comercială ar necesita soluții mai profunde, implicînd chiar adaptarea corespunzătoare a organizării judecătorești. Numărul și ponderea cauzelor de acest gen ar putea justifica înființarea instanțelor comerciale speciale sau a unor secții comerciale ale instanțelor existente, încadrate cu personal corespunzător. O asemenea soluție, concomitent cu urgentarea și sprijinirea instituirii arbitrajelor comerciale, ar putea determina, pe lîngă accelerarea proceselor, și un spor calitativ în soluționarea litigiilor comerciale.

Dr. Iosif Guiăș, consilier juridic
Oradea, 29 decembrie 1997

IULIAN ANGHEL

O sesiune extraordinară care nu rezolvă criza

Urmare a solicitării președintelui României, făcută în conformitate cu art. 63, al. 2 și 3 din Constituție, cele două Camere ale Parlamentului s-au întrunit în ședință comună, pe 21 ianuarie, pentru a lua în dezbatere cererea Executivului de angajare a răspunderii pentru proiectul de lege privind aprobarea Ordonanței de urgență nr. 88/1997 referitoare la privatizarea societăților comerciale. Ședința nu a limpezit apele din coaliția la guvernare.

Prin hățșurile Constituției

Ședința comună a celor două Camere ale Parlamentului a început furtunos, după o la fel de disputată ședință în Birourile Permanente ale celor două Camere.

Mare parte a discuțiilor, și din birourile permanente, dar și din plenul celor două Camere, au vizat aspectele procedurale ale asumării răspunderii guvernului pentru amintitul proiect de lege. Opoziția a încercat, timp de aproape două ore, invocând diferite (și nenumărate) vicii de procedură, să blocheze ordinea de zi, așa cum fusese ea schițată de Birourile Permanente. Ea prevedea un singur punct, anume, asumarea răspunderii politice a guvernului pentru Legea privatizării.

Blocarea acestei inițiative ar fi însemnat o victorie, fie și efemeră, pentru opoziție, în condițiile în care se știa deja că parlamentarii PD (dar și cei ai ApR) vor vota pentru asumarea răspunderii guvernului pe Legea privatizării: PD, pentru motivul declarat că miniștrii săi votaseră Ordonanța guvernamentală nr. 88/97, în vigoare de aproximativ o lună, și pentru care acum primul-ministru își asumă răspunderea, și, de ce nu, și pentru motivul pentru care ApR a votat alături de parlamentarii din coaliție; anume, de a nu ridica mîna în același timp cu parlamentarii PDSR, PUNR sau PRM.

Dacă săptămînile trecute, în disputa dintre PD și PNȚCD, sintagma cel mai des pronunțată a fost „interesul național”, în ședința reunită a celor două camere, din 21 ianuarie, cuvîntul cel mai des invocat a fost „reforma”. În numele susținerii reformei, parlamentarii opoziției au declarat că renunță la a depune o moțiune de cenzură care le-ar fi adus imaginea de „antireformiști”. Realitatea este, însă, alta: dacă moțiunea de cenzură ar fi avut o cît de mică șansă de a fi trecută, opoziția n-ar fi ezitat, probabil, să o inițieze. Partidul Democrat a ținut însă să sublinieze, prin declarația politică de la sfîrșitul ședinței, că susținerea pedștilor se referă doar la Legea privatizării și că, în viziunea PD, nu înseamnă un vot de încredere dat Executivului. Dacă guvernul și-ar fi asumat răspunderea pe întreg programul de guvernare, la o eventuală moțiune de cenzură, PD ar fi votat „pentru”. Mai mult, PD a anunțat că își va retrage miniștrii din guvern, însă numai după expirarea termenului legal de depunere a unei moțiuni de cenzură, tocmai pentru a nu influența votul în cazul în care o astfel de moțiune ar fi depusă. La rîndul său, ApR a anunțat că este gata să depună o moțiune de cenzură împotriva guvernului, la începutul sesiunii parlamentare ordinare (1 februarie), dacă acest lucru ajută la deblocarea crizei din coaliția la guvernare. ApR nu va putea însă iniția singură o moțiune de cenzură și așteaptă să vadă evoluția relațiilor dintre partenerii din coaliție. Potrivit parlamentarilor ApR, căderea guvernului la începutul sesiunii parlamentare ar forța formarea unui nou guvern fără ca procesul de privatizare să aibă de suferit, cum s-ar fi întimplat în cazul în care guvernul ar fi căzut printr-o moțiune de cenzură votată în timpul sesiunii extraordinare. Vorbe mari, fariseism exemplar.

Așadar, opoziția a ținut cu dinții de aspectele procedurale, invocînd diferite articole din Constituție și din regulamentele de funcționare ale Parlamentului, aspecte combătute de parlamentarii coaliției, cu Constituția într-o mînă și cu Regulamentele în cealaltă. Trecînd însă dincolo de aspectele de procedură invocate (bunaoară, în temeiul Constituției, președintele ar fi convocat Parlamentul pentru votarea unor legi și, în acest context, cererea premierului de asumare a răspunderii nu-și avea locul), ori că nu s-ar putea asuma răspunderea pe o lege deja în vigoare, ori că ri în vorba despre un proiect de ordine de zi al cărui conținut nu este cunoscut etc., opoziția a exprimat cu voce tare ceea ce

toată lumea știa, de altfel: prin temeiul angajării politice a Executivului, s-a încercat rezolvarea tensiunilor din coaliție. Parlamentarii opoziției au cerut chiar scoaterea de pe ordinea de zi a, de altfel, singurului punct pus în discuție, adică a asumării răspunderii guvernului. ApR a fost mai moderată în aprecieri, Teodor Meleșcanu afirmînd că decizia de convocare a parlamentului este legală, însă ea nu lămurește „un aspect important, anume, dacă guvernul mai are sau nu susținere parlamentară”. Scoaterea de pe ordinea de zi a singurului punct pus în discuție a fost motivată de opoziție, inclusiv de ApR, prin importanța acestei legi care „ar fi trebuit să fie discutată în parlament pentru a fi îmbunătățită”, aducîndu-se în sprijin, printre altele, avizul nefavorabil pe care Comisia Economică a Senatului l-a dat Ordonanței 88/97.

Aceeași importanță a legii a fost invocată și de parlamentarii și miniștrii din coaliție: „Disputele din coaliție – arăta Gavril Dejeu, care a vorbit în numele PNȚCD – au aruncat guvernul în incertitudine și nesiguranță”, iar prelungirea acestora ar crea prejudicii pe plan extern. „Trebuie dat semnalul că acest guvern se bucură de încrederea națiunii, în ciuda disputelor.”

Primul-ministru a răspuns personal criticilor, la rîndul său cu Regulamentul în mînă, temeiul asumării răspunderii guvernamentale, lucru care i-a iritat peste măsură pe parlamentarii opoziției: „Sînt dispoziții extrem de clare ale Regulamentului ședințelor comune, în art. 1, al. 17 privind desfășurarea procedurii pentru asumarea răspunderii guvernului”. Victor Ciorbea a ținut să reamintească opoziției că este pentru a doua oară cînd acest guvern își asumă răspunderea în fața Parlamentului, în timp ce fosta putere „nu și-a asumat răspunderea pentru nimic. Cînd, în aprilie, ne-am asumat răspunderea pentru un program, ați întreb de ce nu ne-o asumăm pentru un proiect de lege. Acum, cînd ne-o asumăm pentru un proiect de lege, întrebăți de ce nu ne-am asumat-o pentru un program” – a mai spus primul-ministru. La rîndul său, ministrul Justiției, Valeriu Stoica, a afirmat referitor la încercarea opoziției de blocare a asumării răspunderii guvernului: „indiferent de coaliție, toți din această țară trebuie să ne supunem Constituției. Asumarea răspunderii guvernamentale este un act esențial și nimeni nu poate bloca acest mecanism constituțional”.

Exasperat de continuarea disputelor de procedură, președintele Camerei Deputaților, Ion Diaconescu, a cerut să se supună la vot continuarea sau nu a discuțiilor despre procedură. Printr-un vot nefavorabil continuării discuțiilor, s-a trecut la votarea ordinii de zi aprobate cu majoritate absolută (265 de voturi pentru); după aproape două ore, primul-ministru a putut așadar asuma răspunderea guvernului pentru legea privatizării. Victor Ciorbea a motivat alegerea acestei legi pentru asumarea răspunderii: „alegerea pe care am făcut-o a născut deja multe comentarii, dar adevărul care stă la baza Legii privatizării – acela că forma de proprietate deținește tipul de societate spre care ne îndreptăm, iar

realizarea unei economii de piață are drept fundament proprietatea privată – nu poate face obiectul nici unei controverse. Această lege este cheia de boltă a privatizării”.

Legea privatizării

Structurată în opt capitole și 44 de articole, Ordonanța de urgență 88/1997, după cum a fost ea prezentată de primul-ministru, reglementează următoarele: 1) înființarea Ministerului Privatizării, cu rol în elaborarea politicii de privatizare, controlul întregului proces de privatizare și promovarea investițiilor străine, în corelare cu celelalte politici ale Executivului, între care: politica industrială, agricolă și de cercetare-dezvoltare tehnologică și a inovației; 2) relația de subordonare a Fondului Proprietății de Stat față de Ministerul Privatizării în scopul monitorizării procesului de privatizare și stabilirii unei corelații între privatizare și proiectele de dezvoltare economică; 3) clarificarea statutului juridic al FPS; 4) descentralizarea activității FPS, prin transferul competențelor către reprezentanțele sale teritoriale, în perspectiva dezvoltării piețelor la nivel local; 5) asigurarea transparenței tranzacțiilor și stabilirea prețurilor în conformitate cu mecanismele pieței; 6) folosirea unor metode standard de privatizare, în special prin ofertă publică, certificate de depozit emise de bănci de investiții și licitație, în scopul asigurării transparenței procesului de privatizare și accelerării acestuia, precum și în cel al atragerii de fonduri în România de la bănci de investiții; 7) promovarea, printr-un nou tip de parteneriat social, a dialogului dintre stat și segmentul societății civile, prin participarea sindicatelor în Consiliul de Administrație al FPS.

Primul-ministru a cerut, de asemenea, parlamentarilor finalizarea în această sesiune extraordinară a unui pachet important de legi necesare reformei.

Războiul continuă

Cînd totul părea rezolvat, vicepreședintele PD Alexandru Sassu a prezentat declarația politică a PD prin care democrații își mențineau criticile aduse guvernului: în opinia PD, nu este în discuție Legea privatizării, dar „faptul că primul-ministru vine astăzi în Parlament utilizînd ca pretext legea privatizării este într-un totu regretabil. Căci problema cu care se confruntă conducerea politică a țării este cu totul alta, și anume, criza de eficiență și de credibilitate a primului-ministru în ceea ce privește realizarea reformei și administrarea țării în general”.

În replică la atacul PD, PNȚCD a dat a doua zi un comunicat în care, după o sumară expunere de motive, se arată: „PNȚCD își reafirmă deplina încredere și solidaritatea cu primul-ministru” și „consideră declarațiile PD de o deosebită gravitate, de natură să pună sub semnul întrebării continuarea actualei coaliții”.

Discuțiile între PNȚCD și PD au continuat. Între numele vehiculate ca posibili primi-ministri, pare a se fi aflat Remus Oprea, actualul secretar general al Guvernului, Mircea Ciomara, ministrul Industriilor, Zoe Petre, prim-consilier al președintelui Constantinescu, Sorin Dimitriu, președintele FPS. În această săptămînă, potrivit unor declarații ale unor lideri PD, miniștrii PD urmează să părăsească cabinetul. În această situație, vom avea un guvern minoritar, propus de PD.

Președintele Constantinescu în Slovacia și Ungaria

Președintele României, Emil Constantinescu, s-a aflat între 23 și 24 ianuarie 1998 în Slovacia, la Levoca, cu ocazia reuniunii președinților țărilor central-europene. La acest summit pe tema „Societatea Civilă – speranța Europei unite” au mai participat alți zece președinți din țări europene: Austria, Bulgaria, Cehia, Germania, Italia, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ucraina și Ungaria. Atît la masa rotundă, cît și la conferința de presă ulterioară, Emil Constantinescu a subliniat rolul pe care îl deține societatea civilă în rezolvarea citorva probleme urgente: eradicarea corupției, a crimei organizate, a structurilor de tip mafiot, dezvoltarea relațiilor interetnice, abolirea reminiscentelor comuniste din planul politic și economic. Solicitat să-și expună opinia în privința crizei politice din România, președintele a susținut ferm alternativa menținerii stabilității politice și a caracterului accidental al problemelor actuale.

Între 25 și 27 ianuarie, a avut loc vizita oficială a președintelui Constantinescu în Ungaria, care a inclus, în afara convorbirilor oficiale cu președintele Árpád Göncz, înfîlniri cu premierul Gyula Horn și cu președintele Parlamentului, Zoltán Gall, discuții cu personalități științifice și cu reprezentanți ai minorității române din Ungaria. Un eveniment important al acestei vizite l-a constituit inaugurarea, la Seghedin, a consulatului României în Ungaria.

HUMANITAS
Cartea care dăruie

Bestselleruri
în Librăriile Humanitas
din București

BELU ZILBER
Actor în procesul Pătrășcanu

STELIAN TĂNASE
Anatomia mistificării

CARPENTIER / LEBRUN
Istoria Europei

Cele mai noi apariții
Roger SCRUTON
Kant

ALASDAIR MACINTYRE
Tratat de morală

PS
pe scurt

DANIEL DĂIANU

ministrul Finanțelor

Nu poți să modifici radical, de la o zi la alta, structura cheltuielilor

Cum apreciați burocrația din Ministerul de Finanțe? Ministerul Finanțelor este o organizație foarte mare. Probabil, cea mai importantă parte a burocrației aici, în Ministerul Finanțelor, exprimă nu numai relația dintre stat și cetățean, în sens pecuniar (ce dă cetățeanului statului pentru a obține servicii publice), ci și dialogul dintre stat și cetățean, pe care îl mediază pornind de la expresii ce conturează dimensiunea implicării statului în economie, ca și natura implicării (cum sînt asigurate serviciile publice). Dialogul dintre stat și cetățean este mediat și de relația Ministerului Finanțelor cu celelalte ministere. Cel puțin în virtutea faptului că el le distribuie resursele.

Funcționarea Ministerului Finanțelor poate fi judecată și dintr-o altă perspectivă: în ce măsură această organizație reușește să răspundă deciziilor guvernului, în ceea ce privește alocarea resurselor. Mai ales într-un stat democratic, toate deciziile mari sînt ale guvernului, nu Ministerul Finanțelor dictează unui sector sau altuia. Ceea ce se va duce anul acesta, de pildă, către Sănătate, Educație, Apărare, este sugerat și de istoria anilor trecuți. Nu poți să modifici radical, de la o zi la alta, structura cheltuielilor. Ministerul Finanțelor poate doar să sugereze căi de ieșire din strînsoare. Cum politica economică se face în general cu multe restricții, și instrumentele sînt limitate, este foarte dificil să atingi simultan toate obiectivele.

O moștenire a sistemului de comandă: lipsa de comunicare internă

Cred că nu numai aparatul de stat, ci și organizațiile noastre, în general, au mari neajunsuri în ceea ce privește comportamentul organizațional, ceea ce reprezintă o moștenire a sistemului de comandă. Oamenii nu discută între ei, fiind, în cea mai mare parte, prizonierii unor rutine. Rutinele nu sînt rele, în sine. Dar este dramatic cînd sucombară este totală, cînd funcționarea unui om sau a unei organizații se datorează numai rutinei, cînd demersul de elaborare este neglijabil în efortul de ansamblu al unui individ sau al organizației. Noi nu utilizăm, de pildă, *memo*-urile. Intenționez să introduc regula circulației *memo*-urilor, care să informeze eșaloanele superioare, oamenii care au funcții de răspundere, în privința deciziilor importante. Dacă m-ați întreba: „Bine, dar, concret, ce-ați făcut?”, pot să vă spun că am anunțat deja formarea, de pildă, în ceea ce privește comunicarea inter-organizațională, a unui grup instituționalizat de colaborare între ministere și Banca Națională. Trebuie să aducem oameni tineri, foarte bine pregătiți, buni economiști, care să practice acest efort de anticipare, de elaborare a actului de strategie economică. Eu mă aflu într-o postură delicată. Cu riscul de a-i supăra, poate, pe unii colegi, cred că există o mare hibă în organizarea și funcționarea noastră: lipsa capacității de a anticipa, de a contrabalansa reacția cu o acțiune premeditată, care să aibă la bază o bună procesare a informației și o judecare a ansamblului, a consecințelor diverselor situații care nu sînt previzibile. Pentru așa ceva, ai nevoie și de puțință intelectuală, dar și de exercițiu. Oamenii noștri nu au acest exercițiu, care presupune un alt tip de rutină.

Două priorități: bugetul și reforma instituțională

Care sînt prioritățile ministerului pe care îl conduceți pentru 1998?

Există două priorități mari, care ne obsedează pe toți – pe principalii mei colaboratori, care mi s-au alăturat, o echipă cu care, alături de oamenii ministerului, în momentul de față, lucrăm la buget. Guvernul României și, în general, cei care gîndesc deciziile mari au nevoie nu numai de politică economică, ci și de empatie intelectuală. Alături de programul de elaborare a bugetului, ne gîndim la o reformă instituțională.

În general, aș dori să se schimbe comportamentul organizației, aș dori ca ministerul să devină un „animal” cu alte performanțe. Deși nu este ușor, urmăm și o restructurare a organizației, ce ar putea fi ilustrată de o altă organizigramă (cuprinzînd oameni buni care să fie aduși). Administrația

publică, la noi, suferă enorm; foarte mulți oameni buni pleacă pentru că nu putem oferi salarii competitive. Și totuși, țara nu poate să nu aibă un aparat performant al administrației publice. Noi vorbim foarte mult despre reforma instituțiilor, dar ceea ce se întîmplă în administrația publică arată că există o rezistență mare la schimbare.

Organizațiile, în genere, nu doresc schimbarea. Iar oamenii, deși clamează că o vor, atunci cînd schimbarea le afectează interesele imediate i se opun. De multe ori, dacă sîntem întrebați *cum vrem să schimbăm ceva*, putem sesiza o deconcertantă lipsă de concretizare a intențiilor. E o mare diferență între ceea ce se dorește în termeni generali – reforma administrației publice, funcționarea instituțiilor – și ceea ce se conturează atunci cînd întrebarea vizează lucruri extrem de concrete. La Finanțe, avem peste 1.000 de oameni în sediul central și peste 40.000 în teritoriu.

Preocupările mele nu sînt legate numai de teritoriul strict al Ministerului Finanțelor. Nu cred că vom putea să răzbind dacă nu vom avea o bună colaborare cu Banca Centrală, cu Ministerul Reformei (sper mult ca domnul Ilie Șerbănescu să rămînă în guvern), Ministerul Privatizării, Ministerul Industriilor. Dacă pedalam prea mult pe ministrii economici, îi ofensăm pe ceilalți membri ai cabinetului – pentru că în toate ministerele există o dimensiune economică comună.

Nici un program nu poate reuși în toate privințele

În ultimele săptămîni s-a tot spus că 1997 a fost un an pierdut pentru reformă. Dumneavoastră cum vedeți lucrurile?

Este o formulare extremă și, bineînțeles, exagerată. E ca și cum am spune că în 1997 nu s-a făcut nimic. Sigur, s-ar fi putut face mai mult. Au existat și erori evitabile de politică macroeconomică. Dacă am fi coordonat mai bine instrumentele de politică macroeconomică, am fi putut termina anul bine, aproape de ținta de 2% inflație lunară, ceea ce ar fi facilitat enorm efortul de stabilizare macroeconomică în prima parte a lui 1998. Dar să nu uităm că, dacă inflația lunară, la finele lui '96, era de 10-11%, noi am terminat anul cu o cifră între 4-4,5%. Sigur că privatizarea și restructurarea puteau să meargă mai iute.

Să nu oitem totodată că am asistat la o comprimare puternică a *activității* economice, iar realocarea forței de muncă este mult mai dificilă într-o astfel de circumstanță. Multe din necazurile sectorului privat nu se datorează, cum s-a spus, faptului că nu s-au acordat înlesniri fiscale, ci tocmai comprimării activității economice. Cînd vinzările scad masiv, ai mari dificultăți. Marea miză a următoarelor 6 luni este sugrumarea inflației. Dacă nu vom reuși acest lucru, întregul program pentru 1998 va fi sub un mare semn de întrebare. De ce? Anul 1998 va fi oricum un an de austeritate. Întrebarea-cheie este: în condițiile unui an de austeritate, îl vom putea termina cu o inflație lunară medie de 2-2,5%, creînd premisele pentru o funcționare mult mai bună a economiei în ultima parte a lui '98 și în anul '99? Sau, datorită inconse-

vențelor în materie de politică macroeconomică, a unei spirale prețuri-salarii, inflația va rămîne ridicată, nereușind să reducem „dolarizarea” economiei? Să nu fim naivi. Nici un program nu poate reuși în toate privințele. Esențial într-un program economic este să treci de la *inerția negativă* a evoluției sistemului într-o zonă de *inerție pozitivă*, caracterizată prin: inflație mult mai mică, disciplină financiară de ansamblu (rezultatul privatizării și efortului de restructurare), intrări de capital, de preferință investiții directe, sănătate financiară a sistemului bancar. Aceasta ar sugera intrarea evoluției sistemului dinamic complex al societății românești din prisma activității economice, într-un teritoriu al inerției pozitive. Ar fi *Marea transformare*, ca să folosesc terminologia lui Karl Polanyi, pasul decisiv pentru integrarea organică a societății românești în structurile occidentale, structuri de izomorfie economică și alianțe politice.

Nu se poate contesta impozitarea plasamentului în bănci

Recent, ați mărit TVA-ul. Ceea ce va duce la creșterea inflației. Ați introdus și o impozitare a depozitelor bancare, ce seamănă cu o dublă impozitare...

Nu este vorba de impozitarea depunerilor bancare, ci de impozitarea plasamentelor, deci, a investițiilor. Orice investiție se cuvine impozitată. Nu este o impozitare dublă. Replica la tentativa ministerului de a impozita plasamentele la termen (deci investițiile în sistemul bancar) sună cam așa: dacă un cetățean economisește salariul, și apoi vrea să-și deschidă o afacere cu economiile unei perioade, este ca și cum s-ar spune că statul, după aceea, nu mai are dreptul să impoziteze profitul din afacerea respectivă pentru că, de fapt, afacerea s-a construit pe baza economisirii cetățeanului. Este aceeași logică. Principial, nu se poate contesta impozitarea plasamentului. În discuția cu domnul Vosganian și cu cei din Banca Națională, am spus că nu este corect să respingi acest principiu. Putem însă, în condițiile de acum, să mai aminăm o asemenea măsură, pentru că nu este oportun să reducem tendința oamenilor de a depune în sistemul bancar, cînd acesta din urmă are probleme. Este o rațiune legată de oportunitatea momentului.

Aș fi preferat să nu ridicăm TVA-ul, pentru că are efecte inflaționiste și n-aș dovedi franchețe dacă aș susține că estimările noastre vor fi sigur confirmate. Există efecte de ordin secundar, terțiar care pot amplifica șocul. Care sînt rațiunile care ne-au împins ca totuși să ridicăm TVA-ul? În primul rînd, faptul că în acest an principala componentă a inflației nu va fi de natură corectivă. În 1998, inflația, deși are și o origine structurală accentuată, va depinde de modul în care noi vom reuși să controlăm evoluția lichidității în sistem. Creșterea TVA reprezintă un șoc, însă, împreună cu scăderea impozitului pe salarii, exprimă o filozofie a construcției bugetului și a fiscalității (printre altele, un accent mai mare pus pe impozitele indirecte, *versus* impozite directe), o reducere de la 14 tranșe de impozitare la 4. A trebuit să renunțăm la foarte multe excepții, pentru că existența acestora explică foarte bine funcționarea *lobby*-urilor în societatea românească; fiecare consideră că este îndreptățit să primească un privilegiu. Dincolo de această filozofie, este vorba de construcția unui buget foarte zdrențuit, cu resurse precare. Oricît ai crede în statul minimal, nu poți să nu te întreb cum o poți lua capăt, mai ales cînd te confrunți cu cifrele, și cînd observi starea spitalelor, a școlilor. Și totuși, guvernul și-a asumat angajamente în anul '97, între care era promisiunea electorală de a se reduce fiscalitatea. Aceste angajamente au fost consfințite de acte normative care au accentuat marea gaură a bugetului nostru. Pachetele de ajutor pentru cele două mari bănci de stat au mai adăugat peste 1 procent din PIB la deficitul bugetar; iar măsurile de facilitare a amortizării accelerate de colectarea la trei luni a taxelor de la sectorul privat, deductibilitatea cheltuielilor cu reclamă și publicitate, duc la o pierdere pentru bugetul statului de peste 2%. Adunate, toate acestea duc la un deficit bugetar de peste 7% din PIB. În asemenea condiții, sigur, nu puteam să nu mă gîndesc ce pot face pentru a reduce acest deficit. Doresc să subliniez: cu cit deficitul bugetar este mai mare, cu atît mai lovit este sectorul privat. Din calculele noastre, pentru a ajuta economia privată, deficitul din PIB trebuie să fie sub 4%. Creșterea TVA a fost impusă de circumstanțe,

verifica spiritul civic al românilor

Interviu realizat
de Iulian Anghel

nu pentru că am dorit eu sau colaboratorii mei. Asta ne-a determinat să acceptăm un puseu inflaționist, în luna februarie. După această „cocoasă”, în ianuarie și februarie (când cred că inflația va fi de peste 4% și respectiv 7-8%), sper să coborim, în lunile următoare, astfel ca, în aprilie-mai să ajungem la o rată lunară de 2%. Este un scenariu care îți dă pe undeva sentimentul de *déjà vu*; așa s-a spus și anul trecut. Dar, repet, atunci s-au comis greșeli.

Dacă se va realiza această evoluție descendentă a inflației, vor coborî și dobinzile. Va fi mai ușor pentru activitatea economică, pentru sectorul privat și pentru sectorul bancar, pentru că el oglindește problemele din economia reală. În alcătuirea bugetului încă nu am ajuns la un deficit bugetar rezonabil. Mai trebuie să ne gândim și la cheltuieli de restructurare, legate de oamenii care probabil își vor pierde locul de muncă. În acest sens, m-am gândit și la o *taxă de solidaritate*, poate nu foarte mare, plătită de toți cei care au venituri, taxa care să ne ajute măcar în acest an să ieșim din strânsoare, și la care să renunțăm în 1999. Ea poate să ne ajute să avem o construcție a bugetului cu un echilibru corespunzător între venituri și încasări. Oricum vom avea deficit, oricum vom face apel la finanțare externă, oricum statul se va imprumuta de pe piața internă. Dar, cu cât acest deficit bugetar va fi mai mic, cu atât statul va preleva mai puțin de pe piața financiară internă. Trebuie să nu repetăm ceea ce s-a întâmplat anul trecut, când am avut o scădere importantă a creditului real acordat sectorului privat. Nu ne permitem o îndatorare externă mare, mai ales dacă observăm ce se întâmplă în lume. Pentru perioada următoare, ca acest scenariu să devină aievea, este esențial ca alături de o politică monetară adecvată, de ceea ce înseamnă o construcție înțeleaptă a bugetului, să se verifice funcționarea dialogului social cu partenerii. Aceasta implică moderație din partea sindicatelor, dar și o politică de prețuri responsabilă din partea producătorilor monopolizati.

Dacă va fi necesară taxa de solidaritate, ea va verifica spiritul civic al românilor.

Vreau să vă amintesc că n-ați reușit să impozitați nici măcar premiile sportivilor. Cum credeți că o posibilă nouă taxă va „verifica” solidaritatea, atât timp cât ea va fi percepută ca o povară în plus?

Eu am făcut o distincție care m-a ajutat să ies din incurcătură. Nu e vorba de premiile sportivilor care au contract profesionist. Sportivul care are contract profesionist obține un *bonus* de performanță, alături de salariul lui, care este statuat de contractul cu clubul. Nu este corect să nu impozitezi salariul și *bonusul* de performanță. Disputa a fost provocată de premiile celor care participă la campionate internaționale reprezentând țara, nu un club sportiv. Este o onoare să lupți pentru țară, dar oamenii își fac calcule. Mai este un aspect. Există sporturi foarte privilegiate. Și la noi, chiar în condițiile de sărăcie, fotbalistii de prima ligă câștigă mult mai mult decât un biatlonist. Din marea masă de sportivi, foarte puțini aleși ai soartei au șansa să câștige, o dată la patru ani sau o dată pe an, la campionatele europene etc. Eu cred că nu este lipsit de etică să ne gândim să nu impozităm un om care numai o dată la patru ani sau o dată pe an poate să câștige – și nu bani foarte mulți. În mod normal ar trebui să impozităm totul. Așa cum se modifică ordonanța, se face însă distincție între cei care au contracte de profesioniști și ai *bonusuri* de performanță, și cei care sint chemați să reprezinte culorile țării. Neimpozitare e numai pentru olimpiade, campionate mondiale, europene.

După reunificarea Germaniei, nemții au avut serioase probleme în a ajuta landurile din Est. În acest context s-a introdus o taxă de solidaritate, prin care germanii din Vest transferă către landurile din Est între 4,5-5% din PIB-ul Germaniei. Experiența germană mi-a dat ideea: în fond, și restructurarea în România înseamnă cam același lucru – sint zone ale țării și cetățeni care sint fericiți ai soartei, pentru că suprațiează în întreprinderi cărora le-a fost dat să supraviețuiască. Și sint oameni care, nu datorită faptului că așa au vrut ei, sint dezmosteniți. Am închis minele (nu vorbesc cit de corect a fost acțiunea și dacă am găsit formula cea mai bună), dar banii aceia sint ai celorlalți cetățeni, nu sint ai statului. Dacă vom fi în situația să închidem mari întreprinderi – și vom ajunge aici –, banii aceștia trebuie luați de undeva. Dacă forțăm Banca Națională să tipărească bani, atunci trebuie să plătim mai mult. În general, taxele nu sint acceptate, dar în acest caz – repet, dacă va fi necesar – se va verifi-

ca spiritul civic. Altminteri, vom fi o societate în care regula, nu de bază, ci *unica*, va fi „fiecare pentru el”. Eu nu cred că societatea, dacă este cu adevărat o societate, poate să fie guvernată de o unică regulă: „fiecare pentru el”.

Încercăm să conciliem exigențe care, prin implicațiile lor, se bat cap în cap

Scăderea impozitelor pe salarii este o contrapondere a creșterii TVA-ului, sau este urmarea promisiunilor electorale?

Există suprapunere între promisiuni și noua filozofie a fiscalității, pentru că noi încercăm în acest an a avea două etaje în construcția bugetului: al drepturilor cetățeanului (ca bugetar, șomer, bolnav) și al programelor (cheltuieli ale statului arondate ministerelor după logica programelor; nu dăm bani ministerelor să facă ce vor cu ei, ci, în așa fel încât contribuabilul să poate trage la răspundere un minister în legătură cu utilizarea programelor). Dv. imi puteți spune că „impozitul pe salariu ar fi mai mic, dacă n-ați mai veni cu alte taxe”. Taxele pot fi temporare – nu vorbesc de TVA, ci de cea „de solidaritate” – în timp ce un sistem de impozitare este un mecanism. Sigur că el poate fi schimbat, există o doză de putere discreționară a oricărui guvern, chiar democratic, dar în această impozitare micșorată direcția era cea firească.

Cum vor beneficia cei cu venituri medii de această reducere de impozite?

Din păcate, clasa mijlocie nu câștigă mult din această scădere. Nu am putut sau nu am știut să facem mai bine. Dar și constrângerea bugetară este imensă. Nu se poate spune: „Ce faceți, luați cu o mână ceea ce dați cu alta”, pentru că trebuie să conciliem exigențe care, prin implicațiile lor, de fapt, se bat cap în cap. Am vrut să stimulăm și producția, să mergem și în sensul solicitat de cetățeni privind o impozitare mai mică. În același timp, încercăm să nu avem o gaură prea mare în buget. Mă îngrijorează altceva. Noi vom acoperi deficitul bugetar și din încasări din privatizare, dar acelea am fi vrut să le orientăm spre programe, nu spre consumuri. Problema este că, dacă dai la o parte o taxă de solidaritate și o parte din veniturile care provin din privatizare, bugetul nostru are un deficit structural mare, care nu poate fi susținut. Ieșirea din capcana deficitului bugetar mare poate fi facilitată de revenirea la o dinamică pozitivă a economiei (inclusiv de o colectare mai bună a taxelor), care să însemne venituri mai mari ale statului. De aceea, consider că miza este foarte mare în acest an. De aceea cer înțelegere și mizez pe dialogul social pentru a ieși din groapă, ca, după aceea, să ne apucăm să rezolvăm *structuralitatea* deficitului bugetar mare. Pentru că, să spunem că termeni privatizarea. Ce faci după aceea? Nu poți să ceri taxă de solidaritate an de an și nu poți să îți consumi atât de redus. Există o oboseală a cetățeanului, ca și a politiciii, în general. De aceea, anul acesta va testa actul de guvernare și disponibilitatea principalilor actori sociali de a ajunge la o înțelegere. Se va testa și capacitatea sistemului economic și a democrației românești de a evita o explozie. Am dat un interviu Agenției Reuters; m-au întrebat cum văd evoluția economiei românești, după ce prima întrebare a fost legată de procesul politic: ce cred că se va întâmpla și ce implicații vor fi în economie. Am dat un răspuns, nu știu cit de convingător, dar el se bizuie pe o realitate, anume, că toate partidele care alcătuiesc coaliția afirmă sprijinul pentru reformă. Deci, în termeni fundamentali, societatea românească vrea reformă și acesta este un lucru pozitiv, chiar pentru un guvern minoritar. Eu încă sper să mergem cu formula coaliției. Cu câteva minute înainte de a fi interviuat am auzit analiza făcută de un expert de la o mare bancă de investiții din City despre cum evoluează piețele. Întrebat care sint zonele mai atractive, a refuzat să menționeze vreuna, pentru că, în momentul de față, nici o zonă nu este „mai” atractivă. Se singularizează țări. Între cele patru țări amintite ca interesante pentru investitori de capital de portofoliu se numărau Egiptul și, atenție!, Bulgaria. De ce atrag atenția asupra Bulgariei? Ea este interesantă pentru că acum, după dezastru, se poate cumpăra ieftin, iar investitorul de portofoliu se duce unde este ieftin. Morala este dublă: poți să fii atractiv, iar faptul că azi nu ești nu înseamnă că mine nu poți fi. Însă nu este bine să treci prin experiența Bulgariei, ca să devii atractiv. Să facem astfel, încât să ne rezolvăm și problemele și să devenim atractivi.

Un program economic n-are valoare dacă nu există un guvern cu voința politică de a-l aplica

Care sint consecințele economice ale tulburării apelor în viața politică?

Pînă una-alta, nu pot să spun că efortul nostru, al Ministerului de Finanțe, a fost afectat. Poate că și eu am reușit să creez un soi de cordon sanitar. La mine s-a lucrat, ca și la domnii Ilie Șerbănescu și Valentin Ionescu, cu colegii din Banca Națională. Sintem în contact permanent și colaborăm.

Nu pot să spun că nu ne întrebăm ce se va întâmpla și chiar sintem chestionați. Agenția Reuters m-a întrebat: „Dar ce faceți cu programul economic?”. La fel, *New York Times*. Revine în mod recurent această întrebare: „Bine, dumneavoastră aveți un program economic, dar va avea tăria un guvern viitor, oricare va fi acela, să-l aplice?”. Un program economic în sine nu are mare valoare, mai ales într-o democrație, dacă nu există un guvern care are voința politică și atitudinea potrivită pentru a-l aplica. Repet, însă: eu nu cred că noi ne-am redus turăția în ceea ce privește construcția programului. Iar amirarea vizitei FMI este o chestiune de câteva zile, nu avem o întârziere teribilă. Sper ca lucrurile să nu se complice.

Totuși, actualul cabinet construiește un buget, un program economic. Un guvern viitor, dacă lucrurile se complica, va putea prelua acest program sau va începe, la rindul său, să construiască un alt program economic, un alt buget?

Haide să ne gândim care este plaja de posibilități. Nu este vorba să fie schimbate partidele. Vor fi schimbați oamenii. Eu pornesc de la ideea că ceea ce construim în momentul de față este un program care răspunde unor exigențe pe care noi le percepem ca avînd acceptabilitatea politică. N-o luați ca aroganță, ci ca o dovadă de respect pentru ceea ce fiecare ministru de Finanțe și fiecare echipă de elaborare a unui program se cuvine să o arate unui asemenea demers. Observați că eu am respins, chiar de la numirea mea (deși sint sprijinit de Partidul Național Liberal), ideea că ceea ce fac în Ministerul Finanțelor este politica PNL. Politica mea și a colaboratorilor mei, inclusiv a dlui Dan Rușanu, este politica coaliției. În fond, filozofia trecerii de la economia de comandă la cea de piață nu poate fi, în esență, decit liberală. Noi așa gîndim și dacă n-am fi gîndit așa, am fi fost trași de minceală. Eu n-am observat (în afară de câteva vociferări singulare, uneori „remarcabile”, pentru că veneau din partea unor virfuri ale partidelor din coaliție) o poziție care să dezavueze demersul nostru. Eu cred că el se bucură de acceptabilitate. Sintem suficient de transparenți. Dacă vom pleca, cît puțin să fim împăcați cu noi înșine că lăsăm celor care vin ceva care îi va ajuta. Și, dacă va fi cazul, vom sta alături de ei, cit va fi nevoie, pentru a-i ajuta la preluarea sarcinii. Este o regulă pe care am transmis-o și colaboratorilor mei: „Dacă eu voi pleca, dacă voi nu veți mai sta pentru că eu voi fi plecat, va trebui ca ceea ce lăsăm să nu fie o povară pentru cei care vin”.

TVA crește

Luni 19 ianuarie, Executivul a adoptat o Ordonanță prin care a fost modificată vechea Ordonanță privind taxa pe valoarea adăugată. Pentru operațiunile privind livrările de bunuri, transferurile imobiliare și prestările de servicii (din țară și din import), TVA crește de la 18% la 22%. O cotă unică, de 11%, a TVA, se aplică de acum la bunurile alimentare la care anterior TVA era de 9%. Pinea, care înainte beneficia de TVA 0, a intrat în aceeași categorie, de 11%, cu grîul și făina. Veniturile bugetului de stat vor crește în urma acestui act normativ, cu circa 0,8% din PIB.

Reducerea impozitului pe salariu

În cadrul ședinței Guvernului de joi 22 ianuarie 1998, a fost adoptată Ordonanța privind reducerea impozitului pe salariu, care se aplică de la 1 ianuarie 1998. Prin aceasta, numărul treptelor de venit impozabil a fost redus de la 14 la 4: pînă la 250.000 lei, venitul este neimpozabil (înainte, suma neimpozabilă era de 55.000 lei) • de la 250.000 lei la 500.000 lei se aplică un impozit de 21% • de la 500.000 la 1.500.000 lei, impozitul este de 30% • între 1.500.000 și 2.500.000 lei – 31% • peste 2.500.000 – 45%. La Conferința de presă a PNL din aceeași zi, Dan Radu Rușanu, ministrul secretar de stat în Ministerul Finanțelor, a calificat acest act normativ drept „singura măsură neinflaționistă”. Scăderea veniturilor bugetului de stat prin reducerea impozitelor directe este estimată la circa 2%.

PS
pe scurt

România s-a născut

În 1801, rebelul pașă de Vidin, Pasvan-Oglu, trece Dunărea și jefuiește cumplit întreaga Oltenie. Contemporanii epocii aveau toate motivele să se îndoiască, la acel ceas, de viitorul bietelor țări române. Evoluția ulterioară va infirma însă o astfel de previziune.

În decurs de mai puțin de un secol, naționaliștii români (naționaliști în sens de secol XIX, adică patrioții din partida națională) vor obține satisfacție în aproape tot ce și-au propus. Așa s-a ajuns ca, în câteva decenii, națiunea română să fie unificată, independentă și cu perspective serioase de modernizare. Primul pas concret a fost făcut în 1859, când dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a deschis calea uniunii definitive. Aceasta a fost realizată în ciuda contextului post-paşoptist nefavorabil.

Dar să vedem cine erau acei naționaliști români. Naționalismul românesc – ca și ideea de națiune – s-a dezvoltat mai târziu, în contextul particular și frustrant al situației Principatelor. În afară de rezistența boierimii autohtone la grecizare, un alt factor al apariției acestui curent l-a constituit contactul cu ideile din Occident. Fiii de boieri trimiși la instituții de învățămînt de prestigiu – de la Paris, îndeosebi – și-au însușit ideile generoase ale Revoluției franceze (drepturi și libertăți cetățenești, afirmare națională etc.). Acești tineri doreau impunerea în Principate a unui astfel de program politic. În plus, în contact cu revoluționarii europeni – francezi, italieni etc. –, românii au intrat în organizațiile masonice europene, care vor avea un rol fundamental în mișcările revoluționare de pe continent. Relațiile personale create în cadrul masoneriei au permis afirmarea pe scena europeană a chestiunii românești. Acest lucru s-a datorat faptului că exilul românesc post-paşoptist s-a produs tocmai în momentul în care masoneria era omniprezentă. Așa s-a ajuns ca nume sonore ale presei, și chiar reprezentanți ai cancelariilor (îndeosebi în Franța), să devină receptivi la problema românească. Cele mai influente personaje din virful ierarhiei franceze – împăratul Napoleon al III-lea și ministrul de Externe Walewski – s-au atașat de cauza „fraților” latini.

Pe fondul acestei evoluții, începe în 1853 războiul Crimeii, declanșat de o Rusie care considera că a sosit momentul ultimului asediu asupra unui Imperiu Otoman supranumit „bolnavul Europei”. Speriate de posibilitatea ruperii echilibrului de forțe de pe continent, Austria, Franța și, mai ales, Anglia vor interveni decisiv de partea Porții. Congresul de pace de la Paris (1856) confirmă înfrîngerea Rusiei precum și afirmarea problemei românești la nivel european. Colaborînd cu Anglia – foarte interesată în atragerea pe piața occidentală a cerealelor românești –, Franța va obține pentru Principate o îmbunătățire a situației. Așadar, se hotărăște consultarea „electoratului” românesc în privința Unirii – văzută ca fiind cea mai aprinsă dorință a românilor, astfel fiind alese Adunările Ad-Hoc. Acestea se vor pronunța pentru unire, principe străin și pentru un guvern reprezentativ. Hotărârile sînt dezbătute, apoi, într-un conclav al principalelor aședii puteri europene (devenite, în 1856, „garante” ale Principatelor, sfîrșind, astfel, protectoratul țarist). Dar „Convenția” semnată în 1858, tot la Paris, confirmă teama otomanilor – susținută de Anglia –, nedînd satisfacție completă românilor în nici unul din punctele cererilor Adunărilor Ad-Hoc. De fapt era și teama Londrei de a nu se perturba echilibrul european, mai ales că influența otomană în Principate asigura mai bine comerțul cu grîu al Angliei decît o Romînie francofilă care, în cadrul unui conflict anglo-francez, putea crea probleme. „Convenția” cere o unire parțială – cu doi domni pămînteni și două guverne.

Boierimea românească de la mijlocul secolului XIX era o categorie atotputernică, economic și politic. Deși nu a fost la nivelul castei nobililor maghiari – care au creat Ungaria modernă și au impus un adevărat model de conduită și civilizație –, totuși, boierimea românească a fost cea care a realizat marile obiective naționale și a „pornit” modernizarea. Din rîndurile ei au plecat acei tineri la

Paris și tot din rîndurile ei s-a constituit și „partida națională” care a făcut unirea. Personalități ca V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti, Goleștii, Brătienii, V. Boerescu etc. au dominat și cîștigat lupta politică din rîndurile Adunărilor Elective alese în toamna lui 1858. Deși au existat orgolii și ambiții personale, acești adevărați oameni de stat au știut să treacă peste ele și au coagulat mișcarea naționalistă. Aflați pe lista candidaților la domnie din Moldova, Alecsandri și Kogălniceanu s-au retras și l-au propus pe comandantul armatei, colonelul Alexandru Cuza, ca și candidat al naționaliștilor moldoveni. Cu toate defectele sale, Cuza a fost preferat și, pînă la urmă, a fost o alegere foarte bună. La 5 ianuarie 1859, Adunarea de la Iași îl votează în unanimitate pe Cuza, ca urmare a efectului deosebit produs de votul primilor 12 alegători, toți unioniști.

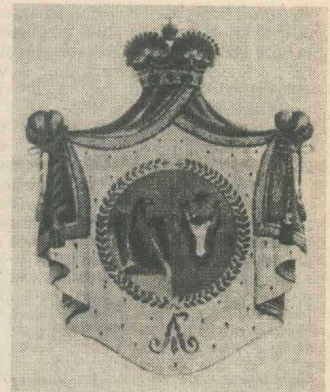
La 6 ianuarie, ministrul de Externe austriac, sesizînd curentul de opinie, era convins că și muntenii îl vor alege tot pe Cuza. Și, într-adevăr, la mijlocul lunii, delegația oficială moldovenească – care ducea la Istanbul rezultatul alegerilor – a propus muntenilor „soluția Cuza”. În Muntenia, însă, partida națională, care îl susținea pe Nicolae Golescu, era în minoritate. La 24 ianuarie,

deputatul Vasile Boerescu îl propune pe domnitorul Moldovei pe tronul de la București. Lovitură de maestru, această propunere are darul de a elimina luptele politice, Cuza pîrînd deputaților mai potrivit decît toți ceilalți candidați. Rezultatul: Cuza este ales în unanimitate domnitor al Munteniei. Prin dubla alegere, clasa politică românească a reușit să facă Unirea fără a putea fi acuzată de încălcarea Convenției de la Paris. Puse în fața faptului împlinit (metodă ce va fi folosită și în 1866, la aducerea lui Carol), marile puteri vor recunoaște pînă la urmă Unirea – Turcia recunoscînd-o, însă, doar pe timpul vieții lui Cuza.

Domnia lui Cuza se va dovedi una deosebit de fructuoasă, mulți dintre pașii spre modernizare fiind făcuți în cei șapte ani ai ei. Unificarea instituțiilor – Armată, Guvern, Parlament – a avut semnificația creării unui singur stat. Secularizarea averilor

mănăstirești, reforma agrară – care a dat, în 1864, o soluție socială problemei țăranilor clăcași –, legea învățămîntului, înființarea universităților din Iași și București au fost toate importanți pași spre modernizare. Răsturnarea lui Cuza – datorată opoziției totale ce s-a încheat împotriva lui – a fost ocazia punerii în aplicare a încă unui punct din programul partidei naționale, și anume, aducerea principelui străin. Confirmarea lui Carol de Hohenzollern, cel asupra căruia s-au oprit politicienii români, a semnat recunoașterea de către marile puteri a unirii definitive. Ideea unui domnitor străin – care ar fi adus, teoretic, și sprijinul țării lui natale – era menită să oprească nesfîrșitele lupte politice între numeroșii candidați „de os domnesc” (deci cu drepturi la tron) care trăiau în Principate. Tot în 1866 – anul înscăunării lui Carol I – se trece la un regim constituțional. Actul fundamental românesc, alcătuit după modelul belgian, instituia, teoretic, un regim liberal, bazat pe separația puterilor în stat care, deși nu a fost aplicat întocmai, a contribuit la modernizarea țării.

Perioada inaugurată la 1859 s-a dovedit una în care mutațiile politice, economice și sociale au fost fundamentale și vor da rezultate, în sensul creării unui stat solid și modern. De altfel, mentalitatea colectivă a suferit importante modificări, deja, la jumătatea deceniului șapte, se constituizau tot mai clar căile de urmat și se formase o clasă politică destul de matură. Tinerii revoluționari puși pe comploturi la 1848 erau acum serioși oameni de stat, iar Romînia devenise un stat cu instituții moderne, și aceasta la doar 15–20 de ani de momentul în care nu se prea știa sigur în Europa ce sînt românii sau, oricum, erau considerați o populație aflată nu departe de lumea civilizată. Putem spune, deci, că Romînia, în toate atribuțiile sale moderne, există de la 24 ianuarie 1859.

Stema Principatelor Unite

AL. ZUB

Apelul la simboluri

În perspectivă istorică, 24 Ianuarie înseamnă un moment de izbîndă a națiunii române, poate cel mai de seamă din epoca modernă, fiindcă se situa după atîtea eforturi pe numeroase planuri și crea premisele unei restructurări fundamentale a societății noastre. N-am putea înțelege sensul Unirii Principatelor fără acțiunea culturală și proiectele de reformă dinainte, după cum nici fără creațiile românești de mai târziu în toate domeniile. Cei care se tem că evocarea prea insistență a Unirii ar duce la discreditarea ideii respective uită că orice națiune, chiar și cele mai bine situate în istorie, procedează la fel. Este o conduită firească, lesne de recunoscut peste tot în ultimele veacuri, dacă nu și mai înainte. Fiindcă apelul la simboluri ține de nevoia construirii de solidarități capabile să asigure oricărui neam un loc onorabil printre celelalte. Conduitele abuzive pe acest tărîm nu trebuie să devină un argument contra legitimității simbolurilor ce stau la temelia vieții colective. Eficiența recursului la marile simboluri e o chestiune de măsură și de „pedagogie”, revigorarea lor constituind, oriunde în lume, un element de program ce privește în egală măsură elitele, statul, societatea civilă.

Cît despre noi, ca români, am avut neșansa ca multe din simbolurile continutității și împlinirii noastre în istorie să fie umbrite sau compromise prin abuz, sub regimul comunist. Va trebui să ne preocupe reabilitarea lor prin apel mai insistent la istorie, prin interes pentru nuanțe și particularități, printr-o folosire mai cumpănită în viitor. Națiunea e o realitate istorică depășită, cum socot unii, ci un produs „organic”, realizat în marele, tainicul laborator al istoriei, unul a cărui „misiune” nu s-a încheiat încă.

Evocarea marilor ei momente de creație, cum e cel petrecut la 24 Ianuarie, ne poate oferi și ocazia unei paralele între acel moment de răsplată și cel pe care tocmai îl traversăm. E bine să se știe că izbînda din 1859 s-a datorat în bună măsură unor spirite luminate și energice, care n-au ezitat să renunțe la ranguri, avere, orgolii politice pentru a înlesni realizarea idealului național. A fost o generație admirabilă, în „alchimia” căreia patriotismul cel mai cald se unea cu luciditatea politică și abnegația. Din păcate, la răsplată de azi, asumarea de virtuți civice se arată a fi rarisimă, iar apelul la exemplele din trecut, în lumea politică, un simplu ritual de captație a electoratului. 24 Ianuarie 1859 e o sursă inepuizabilă de învățăminte pentru toți.

Alexandru Ioan Cuza

la 24 ianuarie 1859

Pe 24 ianuarie, s-au împlinit 139 de ani de la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn în Muntenia, alegere survenită după cea din Moldova, ceea ce a echivalat cu un act de unire a celor două Principate. Anul 1859 reprezintă, așadar, un punct de cotitură în istoria României, dincolo de care au avut loc marile transformări ce vor duce, în cele din urmă, la o Românie europeană din toate punctele de vedere, model care, în pofida multor imperfecțiuni în epocă, ca și a decalajului istoric, rămâne pentru noi un ideal ce urmează a fi atins.

Referitor la acest eveniment, Al. Zub, director al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”, Iași, Șerban Papacostea, director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”, București și Lucian Boia, profesor la Universitatea București, au avut amabilitatea să ne prezinte opiniile lor, ultimii doi răspunzându-ne la câteva întrebări:

1 Cum se vede astăzi Unirea de la 24 ianuarie 1859?

2 Ce importanță au avut atunci și ce importanță mai au acum miturile istorice naționale, privind și din punctul de vedere al integrării europene care, inevitabil, estompează caracterul național în detrimentul celui european?

3 Formula centralizatoare ce a fost aplicată după 1859 a fost cea mai potrivită, dacă privim decalajul și periferizarea înregistrate azi de moldoveni?

4 Recent anunțată înființare a unui Partid al Moldovenilor reprezintă o ambiție politică marginală sau, dimpotrivă, semnalul unui „naționalism” moldovenesc?

ȘERBAN PAPACOSTEA

Începutul tranziției spre modernitate

1 Unirea Principatelor Române este unul dintre evenimentele majore care se află la baza formării națiunii române moderne, a constituirii statului național. Unirea marchează începutul etapelor următoare, reprezentând tranziția de la formele medievale de organizare la cele contemporane. E suficient să amintim acele date constitutive care își au originea în actul de la 1859, ca să înțelegem însemnătatea și actualitatea lui: 1866 – trecerea la regimul constituțional și al pluralismului politic; 1877 – independența; 1881 – crearea regatului care a însemnat și recunoașterea internațională a independenței și anul 1918, cu realizarea unității celei mari.

2 Sigur că, în orice proces istoric, intră și o serie de mituri care, însă, uneori îl înlesnesc, altele îi îngreunează împlinirea. Miturile acestea sînt indisolubil legate de mentalitățile colective care contribuie la formarea anumitor procese istorice și la prelungirea lor în memoria istorică a popoarelor. Firește că generația de la 1848 și predecesorii ei au folosit mitul unității naționale, mai precis, amintirea lui Mihai Viteazul (pe care-l considerau realizatorul primei unități naționale românești), atribuind o semnificație exagerată acțiunii lui, și anume, intenția deliberată de a realiza unitatea națională atunci cînd a trecut munții în Transilvania și apoi în Moldova. Ideea națională nu aparține epocii lui Mihai Viteazul, ceea ce nu înseamnă însă că demantelarea acestui mit de către istoriografia contemporană românească trebuie să neglijeze ceea ce a fost pe parcursul acțiunii lui Mihai Viteazul, și anume, solidaritatea de neam.

Așa încît, generația celor care au făcut actul de la 1859 a fabricat aceste mituri le-a utilizat și le-a difuzat. Ele s-au transmis din generație în generație. Astăzi însă trebuie să revizim felul nostru de a gândi raportul dintre moștenirea istorică și actualitate.

Pe de o parte, este sigur că integrarea europeană și euro-atlantică va aduce și pentru România, ca pentru toate celelalte țări, integrate deja sau care urmează să se integreze, o restrîngere a suveranității naționale, ceea ce nu în-

seamnă că națiunea și statul național sînt destinate dispariției, cel puțin într-un viitor apropiat. Avînd drept țel principal integrarea în marile structuri politice, euro-atlantice, și asigurarea securității naționale, prin această integrare, trebuie, totuși, să împlinim, în același timp, tot ceea ce istoria nu ne-a permis să împlinim pe plan național în deceniile și în secolele din urmă. Nu vîd contradicții majore între interesul național și integrare, dimpotrivă.

3 Orice realizare a unității naționale, s-a desfășurat de către un centru sau dintr-un centru care, firește, a fost din punct de vedere general național, beneficiarul principal și organizatorul acestei unități – în Franța, în Spania, în Anglia, mai tîrziu, în națiunile întîrziate, cum au fost: Germania, Italia și România. Era firesc ca și statul român creat în 1859 să aibă un centru care urma să fie acolo de unde a venit cursul principal al unității. Nu numai în 1859, dar, încă de la constituirea statelor române, centrul de inițiativă principal a fost în Muntenia. Argeș, Tirgoviște sau București au fost centrele de unde au pornit marile inițiative ale integrării naționale. De altfel, zona Argeș-Cîmpulung a fost în istoria României, ceea ce în istoria Franței a fost Ille de France sau, în istoria Rusiei, Moscova, adică nucleul unificator.

Fatal, unificarea realizată de către un centru atrage avantaje și obligații acestui centru și lasă în umbră altele, aparținînd zonelor integrate. Procesul de după 1859, reprezentînd, inevitabil, concentrarea principalelor atribute de guvernare ale țării, ca și dezvoltarea vieții culturale și economice, era necesar să precumpănească la București. Se poate imputa unității românești o formulă ultracentralistă doar după 1918. În prezent, soluția trebuie găsită în descentralizare, în asigurarea autonomiilor locale, ceea ce va permite în timp o echilibrare a raportului dintre diversele provincii istorice care, de-a lungul istoriei moderne a României, au avut evoluții diferite.

4 Eu sper că ne aflăm în fața unei naivități – termenul cel mai delicat care îmi vine în minte. Încercarea de a constitui un partid al moldovenilor de către membrii națiunii creatoare a acestui stat mi se pare absurdă în cadrul unui stat național. Înțeleg existența unui partid al rromilor, al maghiarilor în România, nu însă a unui partid al otenilor, al moldovenilor, al maramureșenilor ș.a.m.d. Dacă exprimă doar o insatisfacție în legătură cu caracterul mai înapoiat al

situației economice, culturale a Moldovei, atunci această inițiativă e oarecum de înțeles, nu însă în forma asta. Dar situația aceasta trebuie remediată în cadrul partidelor românești care pot, evident, să includă în programul lor ridicarea nivelului cultural, economic al regiunilor mai înapoiate.

LUCIAN BOIA

Rolul miturilor în istorie

1 Cred că este o întrebare prea ambițioasă. Pot să spun cum vîd eu Unirea, dar nu pot să vorbesc în numele altora. Un lucru de bun simț este că 24 ianuarie 1859 reprezintă actul fondator al României, chiar dacă relativ recent s-a ales ca sărbătoare națională 1 Decembrie 1918, dată care semnifică încheierea procesului de întregire națională. Din perspectiva a ceea ce înseamnă astăzi, 24 ianuarie 1859 reprezintă data cea mai importantă a istoriei naționale.

2 Miturile istorice au jucat un rol esențial în Unirea de la 1859 și ajunge să menționez mitul lui Mihai Viteazul, care, în fond, în conștiința românilor prefigurează, prin actul de la 1600, ceea ce avea să se întîmple atît în 1859, cît și în 1918. Cînd vorbim despre mitul istoric al unității, data de 24 ianuarie 1859, nu este un mit, ci un moment pozitiv, cel al fondării României moderne. Dacă proiectăm asupra epocii lui Mihai Viteazul statul-națiune caracteristic secolelor XIX și XX, sigur că deja intrăm într-o zonă mitologică. Peste tot, însă, a avut loc proiectarea în trecut a acestor creații istorice moderne.

Mihail Kogălniceanu

Mă întrebai dacă asemenea mitologie își are sensul acum. Fără a judeca exclusivist aceste lucruri, cred că astăzi se combină mai multe elemente, iar unul dintre acestea rămîne, în continuare, statul-națiune și mă îndoiesc că astăzi, în Europa, se gîndește cineva la ștergerea de pe hartă și din realitatea istorică a acestuia. Problema este că trebuie găsită maniera cea mai potrivită și mai armonioasă de imbinare a fiziologiei naționale cu fiziologia europeană, în paralel cu luarea în considerare a ceea ce există la un etaj inferior statului, și anume, viața regională. Este clar că trebuie să avem în vedere în construcția actuală acest cadru întreit, imbinînd ideea europeană cu cea națională și cu cea locală.

3 Este greu să te gîndești cum ar fi ieșit dacă ar fi fost altfel. Cert este că

statul românesc modern a adoptat modelul centralizator francez, modelul iacobin, în care totul este concentrat în centru, în capitală. Sigur că erau posibile și alte soluții și alte modele – al germanilor, de exemplu, care și-au realizat unitatea tot în secolul al XIX-lea, dar soluția a fost un stat federal. Ne putem gîndi la ce ar fi însemnat România dacă s-ar fi avut în vedere o soluție mai puțin centralizatoare, eventuală federalistă, dar noi nu putem decît să luăm în considerație istoria care a fost, așa cum a fost. Există mitologia statului național unitar, puternic centralizat, care duce la teama nejustificată că dacă s-ar exercita ceva mai puțin control din partea centrului, s-ar ajunge la dezmembrarea României. Așa este un mit, în fond, mulți oameni trăiesc laolaltă, formînd o națiune, pentru că vor să trăiască laolaltă, nu pentru că-i silește cineva să o facă. Germania sau Elveția nu sînt mai puțin ferme în structurile lor politice și naționale decît Franța, numai pentru că soluția aleasă a fost cea federală. Sigur că și la noi ar fi putut exista o astfel de cale sau una de mijloc, între centralism și federalism, dar degeaba discutăm despre trecut, trebuie gîndită o soluție mai puțin centralizatoare pentru viitor. Chiar în Franța – care a dat acest tip de structură politică –, de cîteva decenii începe să se încearcă, și parțial s-a și reușit, să se revigoreze viața regională. Sistemul de departamente, căruia îi corespunde la noi sistemul județelor, este dublat în Franța de cîteva timp de un sistem de regiuni care coincid cu vechile regiuni istorice ale Franței, cărora se încearcă să li se dea acum o nouă viață. Din punctul ăsta de vedere, noi sîntem cam rămași în urmă, mai ales în planul mentalităților, unde există această teamă de a conferi prea multe atribuții regiunilor. Dar, în construcția europeană, un aspect important este tocmai această regionalizare și nu avem motive de a ne teme de un asemenea transfer dinspre centru spre diversele provincii ale țării.

4 În evoluția istorică de după Unirea, Moldova a fost, într-o anumită măsură, dezavantajată, iar Iașul, care a reprezentat, în secolul al XIX-lea, un centru, nu mai are astăzi ponderea și importanța (culturală, economică, politică) pe care le-a avut în urmă cu un secol și ceva.

Astăzi, constatăm că Moldova este (cred că nu greșesc) cea mai săracă din provinciile țării – privatizarea merge mai greu, șomajul este mai ridicat ca în alte părți din țară. Și, de aceea, mulți moldoveni au migrat în alte regiuni, mai dinamice. Sigur că o asemenea frustrare a putut genera și un proiect precum cel al lui Constantin Simirad, ideea de partid al moldovenilor, la care am impresia că a renunțat, cel puțin sub această titulatură. Cred că aici trebuie găsit un punct de echilibru. Nu se pune problema să federalizăm România, dar, pe de altă parte, se poate găsi o anumită soluție de descentralizare și de revigorare a vieții regionale, în consens cu evoluțiile generale în plan european.

Nu cred că poate să fie vorba de un naționalism moldovenesc; probabil că sînt anumite frustrări care se exprimă astfel. Mă îndoiesc că are cineva intenția să meargă atît de departe încît să contrapună un naționalism moldovenesc ideii naționale române. Trebuie să acceptăm între anumite limite, o dreaptă afirmare a unei vieți regionale, sigur, în cadrul general românesc și apoi în cadrul european.

Pagini realizate de Dan Hera

(titlurile aparțin redacției)

Bucureștenii mor cu vreo 2-3 ani mai repede decât este speranța medie de viață a românului. Sinistra realitate devenită statistică e cu atât mai gravă, cu cât deținem un loc „fruntaș” în bransa europeană a acestei reflecții a gradului de civilizație și bunăstare al unei țări.

Care ar fi motivele acestui trist plasmament, oglindire a anormalității sănătății bucureșteanului sau, dacă vreți, a traiului cetățeanului unei capitale europene care are, încă, peste două milioane de locuitori?

Avem cea mai prăfuită capitală a continentului

Cu 273 tone de praf/kilometru pătrat de oraș, arie în care viețuiesc în medie vreo 9.000 de locuitori, rezultă că pe cap de locuitor revin vreo 30 de kilograme de record pulberizant!

Cum s-a ajuns aici? Un complex de circumstanțe au agravat deja amplasamentul natural al orașului care se află în mijlocul cîmpiei din ce în ce mai aride a Bărăganului.

Pădurile din jur au dispărut din cauze climatice globale și locale. Printre cele locale, în afară de tăierile demențiale, total scăpate de sub controlul bu-nului-simț, le-aș aminti pe cele legate de modificările ariilor împădurite care dispar, uscîndu-se sau îmbolnăvinduse-se, într-un ritm anual de 5%!

Tăierile criminale din ultimii ani, poluarea „explozivă”, modificarea freaticului din zona Mihăilești, de-a lungul „fostului viitor” canal București-Dunăre, care a coborât din cauza săpăturilor cu mult nivel natural al stratului de apă inițial, încît rădăcinile copacilor au ajuns să nu mai aibă cu ce să se hrănească, au adus actualmente proporția arborilor sănătoși și la doar puțin peste 50%. Or, este știut aportul pădurilor la reținerea prafului, a dioxidului de carbon sau la atenuarea impactului altor gaze toxice asupra a tot ce este viu.

Din nefericire, agresarea permanentă a generatorilor de oxigen și confort vizual continuă, de foarte multe ori chiar sub oblăduirea decidenților administrațiilor care se perindă, contribuind la statisticile care se modifică, fără ezitări, spre noi subsoluri...

Aerul devine din ce în ce mai otrăvitor

Traficul celor aproape 600.000 de autovehicule înmatriculate ale Bucureș-t(en)ilor produc, la anumite ore și pe anumite artere, crize de astm și senzații de sufocare. Creșterea procentajului de oxizi de azot, de sulf și carbon, prezența

NICULAE RĂDULESCU DOBROGEA

De ce trăim noi, bucureștenii, mai puțin?

mirosului de carburant neconsumat agresează organismul uman și tot ce e viu. Mucoasele se irită, hainele și husele se găuresc, respirația își modifică frecvența supunînd inima la eforturi mai mari, mersul pe jos prin zonele de trafic intens devine un supliciu.

Plumbul din atmosfera în care au fost arși combustibilii ce conțin acest element poate provoca chiar saturnism, la o expunere de cîteva ore pe zi. Anumite zone din București (Pantelimon-Brănești) au acumulat atîta plumb în sol, din cauza unor vecinătăți nefaste, încît au dispărut porumbii, un mare număr din locuitori avînd „Boala lui Parkinson”, în realitate, o mascare a saturnismului!

Autoritățile dau dovadă de o mare inconștiență că nu fac cunoscute opiniei publice aceste date, inclusiv cele legate de poluarea cu așa-zisele „dioxine”. Dioxina e generată în principal de arderea combustibililor fosili, de incinerarea uleiului de transformator, a materialelor plastice clorurate (o proporție mare fiind generată de crematoriile rudimentare ale spitalelor), de gazele incomplet arse ale vehiculelor etc.

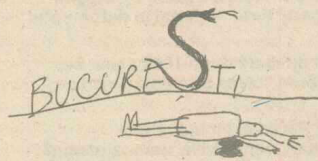
Anihilarea agresivității dioxinelor se poate face doar la temperaturi de peste 1.100°C, or, aceste condiții sînt departe de a fi îndeplinite pe raza Bucureștilui, unde practic nici un crematoriu de spital nu are, de fapt, autorizație de funcționare din partea Agenției de Protecție a Mediului!

Acești siniștri compuși chimici gazoși se acumulează în țesuturile adipoase, în sînge și în organele vitale, grăbindu-le uzura. Dioxina generează diabet, boli de piele și cancer, se cumulează cu vîrstă, contribuind decisiv la decesele timpurii.

Un alt impurificator cancerigen al aerului este fibra de azbest. Generată de plăcuțele de frînă ale automobilelor de fabricație românească, firițele microscopice din acest material, folosit și ca izolator termic, „zboară” prin aer fixîndu-se distructiv în plămîinii noștri prin crearea unor puncte în jurul cărora se dezvoltă celulele canceroase. Azbestul nu se mai folosește de mult pentru piese de acest gen, în străinătate, și nici la fabricarea unor materiale de construcție. Doar în cîteva țări subdezvoltate, minele și produsele conținînd azbest – acest generator de tragedii –

nu au fost abandonate.

Dinamica dispariției biologice a bucureștenilor demonstrează clar că noxele eliberate în cazul vital inspirat constituie una din cauze. Emisiile poluante depășesc concentrațiile maxime admisibile la azbest, pulberi în suspensie, la oxizii de azot, la cei de sulf, la monoxidul de carbon. Toate acestea sînt grave agresuni la adresa sănătății locuitorilor capitalei, care se împuținează pe zi ce trece și din aceste motive,

oareori inodore. Date culese din *Buletinele Statistice* trimestriale ale Direcției Generale de Statistică a Municipiului București dezvăluie o diminuare a numărului de bucureșteni într-un ritm de 10.000/an!

Cum pot fi numiți reprezentanții fabricii COLGATE-PALMOLIVE, care elimină în atmosferă, la fiecare ciclu tehnologic de fabricare a săpunurilor, în mod intenționat doar noaptea, acroleina, un produs cancerigen generator și al unui mare disconfort olfactiv? Putem să nu-i numim criminali?

Amplasamentul fabricilor de chimicale trebuie evacuat din centrul orașelor! Chiar dacă tehnologiile sînt nepoluante, nu avem voie să periclităm viața și sănătatea celor din jur în cazul unor accidente nedorite!

Despre „metoda” diabolică a purificării fumului de țigară prin folosirea „catalitică” a plămînilor noștri, ai nefumătorilor, altă dată...

Apa „potabilă”

A devenit și ea o sursă de nesănătate pentru bucureșteni. Deja, pînă la 60 de metri adîncime, freaticul este infestat de harababura inițiativelor artisanale particulare sprijinite de hibe legislative ale domeniului. Consecințele sînt aiuritoare:

– nici unul din vechile izvoare ale Bucureștilui nu mai este potabil. Lu-

mea nu crede și, deși s-a pomenit deseori despre acest subiect, degeaba. Izvorul lui Eminescu din Cișmigiu avertizează cu un „APĂ NEPOTABILĂ” pe cei din preajmă. Oamenii însă ignoră afluxul și îngurgitează azoții și substanțe fecaloide!

– apa mult mai pură, de adîncime, e folosită pentru scopuri industriale;

– apa de suprafață, infestată uneori grav, e supusă unei tehnologii de purificare foarte costisitoare. Costurile potabilizării sînt cu atât mai ridicate, cu cît apa inițială e mai murdară;

– adaosul de clor, care caută să „peticească” slaba calitate a apei pentru băut, face ca excesul acestui gaz solubil în lichidul indispensabil vieții să genereze în organismul nostru clorometanii „puțin” cancerigeni.

– conductele găurite și din cauza coroziunii accelerate, datorate clorului din apă, ne prepară la domiciliu, nu de puține ori, mai ales din cauza fluctuațiilor de presiune, cîte un cocktail maroniu plin de flocații „apetisante”. Starea lor de ciur-halogenat duce la pierderea de peste 30% în rețea, pe segmentul de la sursă la consumator, alți 25% dispărînd din cauza neatenșeităților din casele noastre.

Mai e cazul să vă spun cine și cum plătește aceste zăpăcitoare anormalități?

Stresul permanent

Insalubritatea de toate felurile, rezultat al strategiei locale, grijile amplificate de biroacrațiile din administrații, costurile ce au luat-o razna, de multe ori artificial, din cauza unor mașinațiuni de tip mafiot, creșterea numărului de escroci nepedepsiți care păcălesc credulitatea bătrînilor și a oamenilor neinstruiți, creșterea criminalității, impozitele aberante, prețul demențial al medicamentelor, „promptitudinea” serviciilor de tot felul, inclusiv a celor din rețeaua sanitară, răutatea unor semeni, mitocănia multilateral dezvoltată și destule încă alte contribuie la micșorarea duratei noastre de trecere spre alte reîncarnări.

Nu exagerez cînd afirm că, în condițiile „normalității” naționale de azi, bucureșteanul „mediu” are „șansa” micșorării cu vreo 5% a duratei trecerii sale prin astă lume. Sau, dacă vreți, risipirea a cîte 1.000 de zile amplificate cu cca 30.000 de decedați „din motive naturale” în fiecare an. Pierdem, deci, anual 30 de milioane de zile din viețile bucureștenilor. În detrimentul nostru, al orașului și al imaginii națiunii.

Haideti, de azi, să începem prepararea normalității, măcar pentru bucureștenii generației ce va să vină...!

PREȚURI LA ABONAMENTELE INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti deținuți politici și veterani de război:

- Numai **12.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere 38%);
- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere 51%).

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **15.000 lei** pe 3 luni (reducere 23%), cu expediere la domiciliu;
- **12.000 lei** pe 3 luni (reducere 38%), cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:

Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:

Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

POLIROM

NOUȚĂȚI

Guy Scarpetta Elogiu cosmopolitismului

Jean Delumeau Păcatul și frica Culpabilitatea în Occident secolele XIII-XVIII (volumul I)

În pregătire:

Carl E. Schorske *Viena fin-de-siècle. Politică și cultură*
Gabriel Andreescu *Solidaritatea aiergătorilor de cursă lungă*

Comenzi la CP 266. 6600. Iași
Tel. & Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

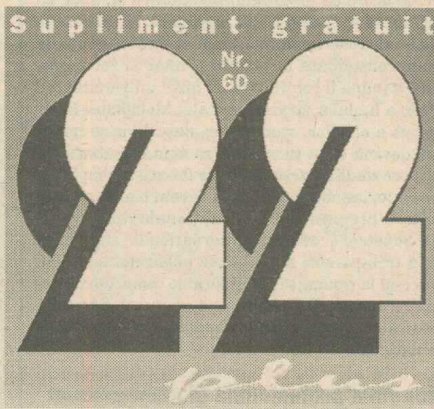
REFORMA ÎN SPRIJINUL MEI

ANDREI MARGA ministrul Educației Naționale

ministrul de Finanțe **DANIEL DĂIANU**

Un învățământ susținut de societate și re tehnologizat

Deciziile punctuale duc, de la un moment dat, la o dezordine păguboasă, dacă nu sînt integrate într-o abordare coerentă. Iar o astfel de abordare nu este posibilă fără asumții privind ceea ce este tangibil în viitorul relevant. În fapt, deciziile punctuale capătă un sens și pot motiva oameni numai dacă sînt părți ale unei concepții cuprinzătoare asupra schimbării. Din nevoia obiectivă de a susține măsurile de reformă a învățămîntului cu o concepție clară asupra evoluției sistemului de învățămînt din țara noastră, am acceptat solicitarea de a arunca o privire asupra evoluției învățămîntului în țara noastră, în deceniul ce vine. Cu reflecțiile ce urmează vreau să prelungec pachetul de măsuri imediate de reformă – schițat în *Reforma învățămîntului acum* (decembrie 1997, publicat de mai multe ziare) – cu un răspuns la întrebarea: care este sistemul de învățămînt necesar și tangibil acum în țara noastră? Sînt încurajat la această aruncare a privirii în viitor de reflecțiile tot mai numeroase care s-au produs în 1997 în SUA, Germania, Anglia, Japonia, țări care pregătesc „reforma avansată” a învățămîntului (sau chiar o realizează) și care, în virtutea mecanismelor istoriei, prefigurează direcții pentru țările ce aspiră să se împărtășească din experiențele de referință ale lumii noastre.

Nu examinăm acum nici premisele și nici mijloacele cu care operăm astăzi în România reforma învățămîntului. Am în vedere, însă, ceea ce se remarcă, în vara lui 1997, în cunoscuta *Agendă 2000. Punctele de vedere ale Comisiei Europene în legătură cu solicitarea României de aderare la Uniunea Europeană: „Marea dificultate în calea reformei (învățămîntului) este nivelul scăzut al fondurilor alocate de Guvern pentru întreținerea și îmbunătățirea infrastructurii educaționale, cumpărarea de noi materiale și echipamente și plata unor salarii atractive cadrelor didactice. Alte riscuri majore care pot afecta succesul reformei sînt capacitatea instituțională slabă a Ministerului Învățămîntului în privința implementării reformelor și rezistența la schimbare manifestată la nivel național și local”* (p. 52). Aceste observații factuale căutăm să le întîmpinăm cu soluții adecvate. Revin însă la întrebarea menționată a reflecțiilor de față: ce învățămînt este necesar și tangibil în țara noastră? Vreau să prezint răspunsul meu printr-o determinare în forma succintă a zece puncte.

Avem nevoie în România de un învățămînt altfel și bine susținut de societate. Formula „învățămîntului ca prioritate națională” a rămas și rămîne pur propagandistică dacă nu este concretizată în alocări bugetare pe măsură. Elevii și studenții trebuie să aibă la dispoziție un sistem de susținere constînd din burse acordate de stat, burse contractate cu sfera privată și împrumuturi bancare accesibile. Bursele trebuie diferențiate, în continuare, în funcție de performanțe

și de nevoile sociale. Educatorii, învățătorii, profesorii trebuie consolidați în statutul lor economic, încet recursul la norme suplimentare, la travaliul repetitiv să nu mai fie efectul constrîngerii economice. Salarizarea corpului didactic trebuie normalizată nu doar prin comparații înăuntrul sistemului de învățămînt, ci la nivelul ierarhiei bugetarilor. Cu un alt statut economic, activitatea cadrului didactic trebuie din nou concentrată asupra formării sale continue, rolului său, în sens propriu, educațional și impactului specific asupra societății.

Avem nevoie de un învățămînt re tehnologizat. Construcțiile școlare și universitare trebuie să revină neîntîrziat în capitelele bugetelor locale și naționale. Resurse publice și private vor trebui puse grabnic în mișcare. Participarea financiară prin fonduri speciale constituite în virtutea unor legi adecvate, a întreprinzătorilor economici, este mai necesară ca oricînd. Echiparea laboratoarelor didactice trebuie să intre curînd pe agenda măsurilor imediate. Laboratoarele cercetării de performanță trebuie să se bucur

feșilor cerute de piață și a condițiilor acestora. O reconsiderare a listei calificărilor și un nou nomenclator legal al acestora sînt necesare. Nici o școală sau facultate din lume nu mai califică un tînar odată pentru totdeauna. Formarea continuă este o formă prin care fiecare vom trece. Învățămîntul se impune să considere lucid împrejurarea că nu doaprea cu date, ca un scop în sine, ci formarea de capacități a devenit ținta sa proprie. Trebuie trase consecințe din foarte probabilul apăs al calificării simple, clasice și venirea pe scenă a colaboratorului multifuncțional, a specialistului în profil pluridisciplinar. O nouă cultură profesională se organizează în jurul computerului, al instrumentelor comunicării. Centrele carierelor profesionale, inspirate din excelența experiență americană din career centers, devin parte instituțională a universităților. Formarea de manageri și de funcționari publici capătă prioritate.

Diversitate și competiție

Avem nevoie de un învățămînt deschis pentru mai mulți copii, tineri, adulți. Resurgența analfabetismului absolut (ca urmare a abandonării școlii în primele clase, a unei prea reduse școlarizări etc.), care s-a semnalat din nou în ultimii ani în țara noastră, ca și probabilitatea analfabetismului relativ (ca urmare a pierderii pasului în raport cu dinamica profesiilor), trebuie contracarate. Participarea școlară crește pe orizontala generațiilor și pe verticala sistemului. Mai mulți elevi trebuie să aibă posibilitatea obiectivă de a învăța potrivit înclinațiilor lor. Un efort conjugat al autorităților centrale și al primăriilor trebuie să amelioreze drastic condițiile de acces la școli ale copiilor din sate. Efectivul de studenți în țara noastră trebuie să sporească grabnic și substanțial, iar forma concursului de admitere în universități se cere întemeiată treptat pe un baccalaureat național, el însuși diferențiat pe nivele. Formarea continuă este acum de scos din formulele caduce care au făcut-o prizonieră și de transformat într-o componentă instituțională a școlilor, liceelor și facultăților. Învățămîntul la distanță devine, la rîndul lui, o astfel de componentă. Cooperarea dintre învățămînt și televiziune este timpul să o gîndim în termeni complet noi. Este rațional să devenim, la rîndul nostru, oameni care învățăm continuu cunoștințe utile, cu care facem ceva util, pentru fiecare ca persoană și pentru mediile vieții noastre.

Avem nevoie de un învățămînt diversificat care permite și stimulează rute individuale de pregătire. Ramificarea învățămîntului, în funcție de nevoile și evoluțiile economiei, administrației, vieții sociale și culturale, continuă. Progresul reformelor face ca posibilitățile studiilor în limba română, precum și în limbile minorităților naționale – maghiară, germană, ucraineană, slovacă și altele – să se amplifice substanțial, pe direcția afirmării culturale a comunităților etnice și a comunicării interculturale. O diversificare inter-

ANDREI MARGA Privire în viitorul învățămîntului românesc

de accesul la resurse internaționale, ce se obțin prin competiție. Accesul la comunicațiile electronice este acum de extins la catedrele facultăților și liceelor, spre studenți și spre clasele liceelor și gimnaziilor. Rețeaua informațională a învățămîntului trebuie să intre în funcțiune. Tehnologiile didactice bazate pe retorică trebuie secundate și, la rigoare, înlocuite de tehnologii audiovizuale modernizate.

Formare de capacități, nu dopare cu date

Avem nevoie de un învățămînt recuplat cu nevoile de calificare resimțite în economia, administrația, viața socială și cultura societății noastre și de concetățenii noștri. Nu este vorba de a ceda din nou unui „materialism educațional”, care reduce misiunea învățămîntului doar la pregătirea forței de muncă. Învățămîntul are de făcut mai mult – să profileze caractere, să dea o calificare de bază aptă să țină piept schimbărilor de pe piața forței de muncă etc. Se argumentează anevoie însă că învățămîntul e bun, cît timp societatea e săracă. Este vorba, în orice caz, de a include în curriculum (deci în planurile de învățămînt și programele analitice) considerarea precisă a pro-

plus

Privire în viitorul învățământului românesc

(Urmare din pagina 1)

vine în licee și facultăți în sensul stimulării performanțelor sub aspect financiar, instituțional și curricular. Toți elevii și studenții trebuie să se bucure de grija și preocuparea instituțiilor de învățământ, dar, pe calea modularizării curriculumului și a opționalizării de discipline, se încurajează rutele individuale de pregătire. O nouă diferențiere a nivelelor de calificare din universități (diplomă intermediară, diplomă de colegiu, diplomă de licență, diplomă de studii aprofundate, diplomă de magister, doctorat, habilitare) va trebui să intervină. Sistemul creditelor transferabile, odată compatibilizat național și internațional, va fi el însuși instrumentul diversificării.

Avem nevoie de un învățământ care încurajează competiția și favorizează înnoirea. Cu cât ieșim mai degrabă din actualul sistem centralist și egalitarist de învățământ, redând școlilor, liceelor și universităților autonomia firească și răspunderea subsecventă, cu atât vom pune mai repede în mișcare vasele energii de schimbare din învățământ. Bugetul cameralist trebuie depășit în favoarea bugetării globale. Descendentalizarea folosirii surselor extrabugetare trebuie să intervină neîntârziat. Folosirea autonomă a granturilor obținute prin competiții naționale și internaționale trebuie emancipată de actualele blocaje birocratice. Unitățile de învățământ trebuie încurajate să se profileze mai mult prin programe, idei, prestigiul profesorilor, performanțe. În mai mare măsură alocarea de resurse devine obținere de resurse prin proiecte prezentate în competiție. Granturi de inovare pedagogică intervin la diferitele nivele ale sistemului național de învățământ. Planurile de învățământ și programele analitice trec ele însele prin competiții naționale deschise. Centrele de excelență trebuie favorizate la finanțare și acordarea de facilități. Pe scară națională, grantul de excelență trebuie să favorizeze financiar, prin competiție, pe cei mai performanți dintre noi. Învățământul privat trebuie profilat ca real competitor și ca o alternativă mai performantă în raport cu învățământul public, și nu ca efect al anihilării acestuia.

Orientare spre cercetarea științifică

Avem nevoie de un învățământ cu standarde ridicate, orientat spre cercetare științifică. Un învățământ de bună calitate are impact benefic asupra atât de multe aspecte ale unei societăți, încât e superflu să subliniem cât de necesar ne este acest învățământ. Standardele de calificare se vor diferenția în funcție de nivelele de calificare, dar rămâne indispensabil ca ele să fie ridicate. Ele nu sînt, însă, ridicate prin aceea că volumul de date cerut la examen unui elev sau student este enciclopedic, ci prin relevanța formativă a acestora. Avem nevoie acum de un învățământ care a abandonat caracterul eminentemente reproductiv din momentul de față în favoarea orientării decise spre problem solving. Standardele naționale, realiste, demne de încredere, capabile să asigure prestigiu învățământului românesc, vor fi elaborate și promovate riguros la diferitele nivele – școli, licee, facultăți. Un nou sistem de evaluare a cunoștințelor și calificărilor în țara noastră este acum necesar. Pe măsură ce „urcăm” treptele piramidei calificărilor academice, cercetarea științifică devine criteriu de evaluare. Nu este alt criteriu sintetic mai apt să valideze personalitatea academică și instituțiile într-un context nonlocal, relevant, decît prestația în cercetarea științifică. Iar tradiția humboldtiană a universităților rămîne, sub aspectul sprijinirii instrucției universitare pe cercetare științifică proprie, încă o dată, de departe, definitorie universității care își satisface numele.

Mobilitate internațională

Avem nevoie de un învățământ compatibilizat cu sistemele europene și, în acest sens, internaționalizat. Este de reactivat tradiția învățământului românesc interbelic sub aspectul simplității (în sens bun) structurilor, transparenței lor, direcției compatibilității cu structurile euroamericane. Este, deopotrivă, de luat în seamă substanțiala dinamică înregistrată de învățământ în țările de referință. Învățământul a prefigurat unificarea europeană. Universitățile au fost primele in-

stituții în Europa care au trecut la articularea sistemului european. Reformele de după 1989 în Europa Centrală și Răsăriteană au început cu universitățile. Din toate aceste motive, trebuie să tragem toate consecințele din adevărul că apartenența europeană care este în joc astăzi are, desigur, premise geografice și istorice, dar este una care se judecă eminent pe plan instituțional. Crearea dimensiunii europene o trecem din sfera conștiinței apartenenței la Europa în domeniul reformelor instituționale de compatibilizare europeană. Limbile străine – a căror listă se pune de acord cu programul preaderării și, apoi, cu cel al aderării – devin, din ornament al calificării, parte a acesteia. Învățarea limbilor străine generale trebuie consolidată la nivelul primar și secundar, pentru a putea fi continuată, la nivel universitar, cu studierea limbilor străine aplicate. Mobilitatea internațională a elevilor, studenților, dascălilor se impune să devină și în țara noastră semnificativ alta. Bursele de studii în străinătate vor fi scoase complet din competiție, iar obținerea lor va deveni transparentă. Agențiile programelor internaționale din învățământ, bugetele și alocările internaționale trebuie să devină transparente și cunoscute publicului interesat, iar accesul la resurse să fie mijlocit de competiție. Birocrația recunoașterii diplomelor și examenelor trebuie înlocuită cu reguli simple, inspirate de acordurile internaționale ale țării noastre.

Autonomie profesională și management performant

Avem nevoie de un învățământ orientat spre valori. Mentalitatea relativistă, conform căreia orice valoare este relativă la contexte, nu poate susține nici reforme profunde și nici nu poate motiva eforturile indispensabile performanței. Pe de altă parte, valorile sînt manipulabile de ideologii, dar, prin aceasta, nu avem rațiuni suficiente să le descalificăm ca valori. Este timpul, în orice caz, să clarificăm din nou situația valorilor în învățământ. Educația pentru viața privată capătă importanță. Punctualitatea, veracitatea, disciplina presupusă de obținerea unei performanțe, respectul față de aproapele nostru ca fiindă similară nouă, ajutorarea celui aflat în dificultate, receptivitatea la argumente sînt valori ce merită a fi cultivate, în orice context și oricînd în învățământ. Trebuie trase consecințe din adevărul că libertățile individuale ale lumii moderne includ răspunderea, că numai împreună libertatea și solidaritatea pot genera o comunitate rațională. Trebuie trase, de asemenea, consecințele din împrejurarea că un regim bazat pe libertăți cere continuu, din partea fiecăruia, pentru a-și împlini aspirațiile, inițiativă, concentrare, efort, competență competitivă. Educația trebuie restabilită în învățământ, după ce ea însăși a fost trecută în forme moderne. Formarea capacităților – capacitatea de a abstractiza, capacitatea de a aborda complet o problemă, capacitatea de a formula idei și a testa soluții, capacitatea de a lucra cooperativ în grupuri, capacitatea de a comunica argumentativ – devine parte a misiunilor educației. Educația poate acum face convingător adevărul că timpul este o sursă parcimonioasă și că nu e deloc de vreme să facem viața noastră conformă cu aspirațiile noastre, prin propriile noastre eforturi. Patriotismul care se confirmă prin performanțe și prestație în serviciul binelui comun trebuie reafirmat.

Avem nevoie în România de un învățământ bazat pe autonomii profesionale și management performant. O reală descentralizare, susținută legislativ, trebuie să confere unităților de învățământ, autonomie, începînd cu autonomia financiară. Această autonomie se cuprinde în finanțarea globală și este sprijinită pe contracte instituționale. Accesul la resurse trebuie să fie fructul inițiativelor și proiectelor prezentate în competiții de către instituțiile însele. Conducerile școlare și academice capătă, alături de caracterul simbolic, un limpede caracter managerial. Abordarea economică a structurilor și performanțelor devine parte a abordării unităților de către conducerea lor. Răspunderea instituțională și, pe un plan mai cuprinzător, dedicarea în favoarea școlii și universităților ca întreguri, devotați față de instituții trebuie să capete o nouă prospețime și o altă forță.

(Subtitlurile aparțin redacției)

DANIEL DĂIANU

Macroeconomia: Ținte și constrîngeri

1998 va fi un an al marilor încercări

Pentru politica economică și pentru populație anul acesta nu va fi mai ușor decît cel precedent. Într-un anume sens, dificultățile sînt sporite întrucît, pe de o parte, orizontul de așteptare al multor cetățeni reprezintă acum un handicap pentru guvernare, în timp ce o serie de mari probleme ale economiei românești nu și-au găsit încă o rezolvare corespunzătoare. 1998 va fi un an al marilor încercări, un an de încercenare și pentru că mulți dintre noi refuzăm să acceptăm adevăruri simple ale realității și raționalității economice precum: la nivelul entităților nu putem toți consuma fără plată; nimeni nu este dispus să subvenționeze sau să împrumute la nesfîrșit pe altcineva, ceea ce este valabil atît în interiorul unei economii, cît și în raporturile internaționale (nu se poate acumula continuu datorie externă fără a avea capacitatea de rambursare); logica mecanismelor de piață implică distribuție de venituri în raport cu performanțe individuale și de grup (organizaționale) diferite; coeziunea, solidaritatea socială sînt mai ușor de realizat într-o economie care merge bine; în sistemele deschise, performanțele se judecă în termeni relativi (important este nu numai ce facem noi, ci și ce fac partenerii noștri).

Problematica economică în centrul agendei politice și al actului de guvernare

Dincolo de asimilarea și operaționalizarea unor adevăruri ca cele menționate mai sus, esențial este ca, în anul 1998, să realizăm o strîngere în funcționarea economiei – să aducem inflația la o cotă rezonabilă pe fondul ameliorării considerabile a condițiilor economice, să creăm un momentum de evoluție pozitivă a economiei ca ansamblu. Această strîngere este o mare provocare pentru societatea românească, pentru clasa sa politică, care trebuie să lase demagogia și populismul la o parte și să strîngă rîndurile – să așeze problematica economică a țării în centrul agendei politice și al actului de guvernare.

Timpul se scurge împotriva noastră. Economia are încă mari vicii structurale, iar persistența lor avertizează asupra unui mare pericol: dacă nu vom realiza strîngerea cît mai repede, este posibil ca un moment să alege accelerînd spre noi cînd, chiar dacă ar exista o atitudine politică și voioasă de guvernare ireproșabile, evenimentele să fie copleșitoare, viitura prea mare – cu consecințe dramatice pentru guvernabilitatea țării și viața cetățenilor, pentru mersul transformării economice și procesul democratic. La scara economiei și a politicii mondiale, România are un loc care nu îi permite să mizeze pe eventuale concesii, îngăduințe, sau posibile trucuri. În plus, nici acestea nu pot schimba în termeni fundamentali regulile de bază ale funcționării sistemului global.

Economia la sfîrșitul lui 1996

Pentru a scruta ceea ce este posibil și probabil să fie politica economică în anul 1998, este util să amintim rădăcini ale situației economice cu circa un an în urmă și să încercăm o explicație a ceea ce s-a întîmplat în cursul lui 1997. La finele lui 1996 inflația lunară era de peste 10%, deficitul bugetului consolidat împreună cu operațiunile cvasi-fiscale ale Băncii Naționale se cifrau la peste 8% din produsul intern brut (PIB), deficitul contului curent ajunsesse la cca 7% din PIB, iar rezervele valutare ale BNR reprezentau mai puțin de o lună de importuri (cca 600 milioane dolari) deși țara făcuse mari împrumuturi pe piața internațională de capital privată. În același timp, indisciplina financiară în sistem (reflexată de arierate) era mai mult decît îngrijorătoare, în condițiile în care privatizarea și restructurarea întreprinderilor mari

1998

27 ianuarie – 2 februarie

și mijlocii avansaseră puțin. În fine, finanțarea (subvenționarea) masivă a agriculturii în 1995 și 1996, fără inflamarea inflației, fusese facilitată de reamontizarea economiei; acest din urmă proces se stopase în a doua jumătate a lui 1996 punând la a-nanghie orice viitor guvern decis să se ocupe de finanțarea agriculturii, dar nu pe cale inflaționistă.

Fără subvenții

Programul noului guvern a pornit de la o filozofie a reformei care poate fi tradusă prin astfel de propoziții: timpul costă, mai ales într-o lume a globalizării piețelor și noilor tehnologii informaționale; restructurarea și privatizarea reclamă funcționarea unor prețuri adevărate, ca purtători de informație pertinentă, ceea ce înseamnă și transparentizarea subvențiilor implicite; fără accelerarea privatizării este dificil de întronat disciplina financiară în sistem; este nevoie de investiții străine directe masive într-o economie cu o moștenire rea în privința alocării resurselor; politica economică este confruntată cu dileme și compromisuri, unele deosebit de complicate prin prisma efectelor asupra corpului social și economic, etc. Asemenea alegeri de politică economică implică opțiuni dificile privind alocarea inter-sectorială și inter-generațională a resurselor. În acest context, guvernul a îndrăznit să dea piept cu câteva mituri ale economiei românești de după 1989, ca de exemplu: economia nu poate funcționa fără masive subvenții implicite, fie că este vorba de zone ale activității agricole, sau de sectoare energofage; piața valutară nu poate opera fără raționare etc. Să vedem însă care au fost rezultatele programului în 1997, putând astfel evalua și înțelegând concretă a filozofiei politicii economice a guvernului.

Liberalizarea pieței valutare în 1997

Programul a debutat ca liberalizarea pieței valutare și a altor prețuri încă administrate, proces care iluminează un mare paradox: într-un an în care s-a reluat efortul de stabilizare macroeconomică, inflația așteptată pentru tot anul (90%) era mai mare decât cea a anului precedent (57%). Acest paradox se explică prin magnitudinea componentei corective a inflației și efectul liberalizării (deprecierii) cursului de schimb. Cert este faptul că atacul asupra unor mari dezechilibre a avut eficacitate, ceea ce a însemnat: funcționarea adecvată a pieței valutare, reducerea deficitului bugetului consolidat reconstruit (prin includerea deficitelor cvasi-fiscale) la 4,5% din PIB, diminuarea deficitului contului curent la aproximativ 5,5% din PIB, creșterea puternică a rezervelor valutare ale Băncii Naționale la cca 2,8 miliarde dolari. Există însă și un revers al medaliei. Astfel, inflația reală a depășit considerabil anticipările, ca de altfel și comprimarea activității economice. Să intrăm însă în unele detalii.

Rata inflației peste cea programată

Pentru tot anul 1997 (dec./dec.), indicii prețurilor de consum se va situa în jur de 150%, deci substanțial peste nivelul programat. Există doi factori cu putere explicativă relevantă. Primul, deja amintit, este reprezentat de componenta corectivă a inflației, care s-a manifestat pregnant în martie; atunci inflația a fost de aproximativ 30%. În general, este extrem de dificil de evaluat un salt al prețurilor cauzat de liberalizarea lor, mai ales când intervine și efectul dinamicii cursului de schimb. Se cuvine să reliefeze, în acest sens, că la începutul lui 1997, tocmai din dorința de a atenua inflația corectivă, Banca Națională a procedat la o stringere severă a bazei monetare, care de la media de 7.104 miliarde lei în decembrie 1996 a ajuns la o medie de cca 5 880 miliarde lei în februarie – deci o scădere semnificativă, de aproape 15%, chiar în termeni nominali. Pe de altă parte, construcția programului a subestimat rolul piețelor monopolizate în crearea de puseuri inflaționiste. Al doilea factor este derapajul politicii macroeconomice în a doua parte a anului. Acest derapaj a fost provocat de dificultăți în controlul lichidității exercitat de BNR, de modul de indexare (abruptă) a salariilor și de efectuare a plăților compensatorii pentru muncitorii disponibilizați, și de injecțiile de lichiditate destinate asistării unor bănci aflate în dificultate. Într-o propoziție, mix-ul de politică macroeconomică a schișăpătat evident în acea perioadă. Rezultatul este că la finele lui 1997 rata lunară a inflației era de 4-5%, față de 2-2,5% cât fusese programat; acest fapt a determinat o reinăsprire a politicii monetare și a glisat ținta inflației pentru semestrul prim al anului 1998.

Oricum, cei care susțin că stabilizarea a eșuat greșesc omițând cel puțin două aspecte: a) rata lunară a inflației la finele anului era mai puțin de jumătate din cea din noiembrie/decembrie 1996; b) inexistența derapajului amintit ar fi adus inflația lunară la o cotă mai joasă, aproape de ținta programului. Cât de durabilă este stabilizarea, dacă nu este însoțită de măsuri de restructurare a economiei reale, este o altă poveste.

Scăderea consumului de energie

Diminuarea activității economice este probabil să fie în jur de 6% și nu de 1,5-2%, cât se prognozasese; este grăitor că, pentru anul 1997, scăderea consumului de energie în industrie este de aproximativ 8%. Ce stă în spatele acestei dinamici? Pot fi invocate „șocuri” puternice atît pe latura cererii cît și a ofertei. În ceea ce privește cererea de consum, aceasta a fost afectată de amputarea veniturilor reale judecate ca medie anuală; cererea mai mică a însemnat vânzări mai mici, în multe sectoare (cifrele atestă căderi de 20-30% în anumite domenii). Se cuvine să menționez că această înlăturare de efecte nu este suficient de reliefată în dezbaterile publice atunci cînd se deplîng necazurile sectorului mic și mijlociu ale sectorului privat. Opinia mea este că principala cauză a declinului acestui sector în 1997 este legată de dinamica de ansamblu a economiei. Ca să fim mai explicit: cînd vânzările scad dramatic, într-un domeniu sau altul, eventuale înlesniri fiscale (dacă există) pălesc ca mijloc de compensare. Șocul pe latura ofertei poate fi ilustrat de reducerea puternică a creditului real în economie, în condițiile în care capacitatea de auto-finanțare a întreprinderilor (inclusiv din sectorul privat) este redusă, iar recursul la emisiunile de obligațiuni nu intră încă în practica obținerii de resurse financiare. Și totuși, anul de austeritate 1997 nu putea fi evitat. Consecințele gradului de comprimare a activității de ansamblu s-au reflectat și în diminuarea veniturilor la bugetul statului, ceea ce a făcut necesară rectificarea acestuia.

Restructurarea unor mari „producători de ariete” a întârziat. Aceasta s-a datorat și dificultăților inerente unui astfel de proces într-un an de comprimare a activității economice. Trebuie menționat că restructurarea (asanarea) este mult mai facilă cînd o economie se află în expansiune, cînd există un anume echilibru între dispariția și apariția de locuri de muncă, iar inflația este scăzută. Din acest punct de vedere, politica economică a anului 1997 s-a confruntat cu o mare dilemă: pe de o parte măsurile de ansamblu, inclusiv cele de restructurare, presupuneau disponibilizare de forță de muncă; pe de altă parte, dificultățile sectorului mic și mijlociu (privat), determinate de chiar politica de austeritate, nu încurajau apariția de noi locuri de muncă, care să ușureze transferul forței de muncă dinspre sectoarele industriale supuse restructurării. Totuși, nivelul șomajului, care a ajuns la 8% anul trecut, ilustrează un spațiu de manevră nu neglijabil. Mai intervin, ca factor explicativ, modificările dramatice în prețuri relative, de pildă, la energie. Este evident că asemenea modificări alterează fluxurile de venituri pe te vitoare (cash-flow-uri) ale întreprinderilor. În plus, dacă se admite că determinante pentru judecarea situației întreprinderilor sînt aceste fluxuri și nu stocurile de datorii, se înțelege fragilitatea exercițiului care a condus la faimoasa listă a întreprinderilor de lichidat. O explicație a întârzierii restructurării poate fi pusă și pe seama preocupării față de o deteriorare a climatului social într-un an de intensă campanie pro-NATO.

Privatizarea marilor întreprinderi a fost lentă, iar în ceea ce privește băncile, lucrurile au fost ca și încremenite. Această stare de fapt nu a stimulat investițiile străine directe și nu a ajutat restructurarea.

Anul 1997 a consemnat intrări substanțiale de capital de portofoliu care, împreună cu repatrieri de capital, au permis Băncii Naționale să acumuleze active externe (rezerve valutare plus stocul de aur). Aceste intrări s-au produs mai cu seamă în prima parte a anului, fiind induse de: anunțarea noului program economic; învigorarea Bursei; intrarea în funcțiune a pieței extrabursiere (Rasdaq). În mod normal, capitalurile de portofoliu sînt atrase de o economie în expansiune. La noi, atractivitatea inițială a fost conferită de noul cadru instituțional (piața de capital) și înfîntarea celor mai multe din acțiunile cotate. Incertitudinile de natură legală – din partea a doua a anului – au contribuit decisiv (mai mult decît reverberațiile crizei financiare din Asia de Sud-Est) la căderea fulgurantă a acestor fluxuri. În mod ironic, diminuarea intrărilor de capital de portofoliu a făcut viața mai ușoară Băncii Naționa-

le, confruntată cu povara efortului de a steriliza excesul de lichiditate.

Ultima parte a anului a scos la iveală o fațetă neagră și necruțătoare a economiei noastre, a sistemului bancar: putregaiul acumulat în bănci de stat ca oglindă a pierderilor acumulate în economia reală. În ultimul trimestru al anului Banca Națională și Ministerul de Finanțe au convertit creațe neperformante ale Băncii Agricole și Bancorex, în valoare de cca 8.000 miliarde lei (1 miliard USD) în titluri de stat, ca modalitate de recapitalizare. Această operațiune, ce semnalizează nevoia urgentă de restructurare a sectorului bancar, va greva bugetul de stat în 1998 cu aproape 1% din PIB, va complica formularea politicii economice, reducînd gradele sale de libertate. Dacă în cazul Daciei Felix și al Credit Bank eșecurile au fost „opera” unor fraude de proporții, la cele două bănci de stat avem de-a face cu efectele perpetuării unei rele alocații a resurselor, ale ineficienței unor mari sectoare ale economiei.

Anul 1998

Înainte de a trece în revistă constrîngeri ale politicii macroeconomice, voi enumera circumstanțe care ne pot ajuta să evaluăm contextul macroeconomic. Astfel, inflația corectivă este în mare parte de domeniul trecutului, fără ca cea de fond (*underlying inflation*) să fi ajuns încă la un nivel scăzut. Acest fapt înseamnă că determinanta primară a inflației – cel puțin pe termen scurt – se cuvine a fi căutată în perimetrul controlului lichidității, în calitatea combinației de instrumente de politică macroeconomică. De această combinație (mix), inclusiv de măsurile de impunere a disciplinei financiare (care presupun și închiderea întreprinderilor ce, funciamente, nu produc valoare, sau au mari pierderi), depinde combaterea așteptărilor inflaționiste.

Dacă pe termen scurt lupta contra inflației presupune controlul strict al lichidității, o politică salarială adecvată și contracararea structurilor monopoliste ca „făuritori” de prețuri, pe durate mai lungi reformele structurale sînt determinante. În mod realist, nu se poate susține posibilitatea scoaterii imediate din funcțiune a tuturor întreprinderilor care produc pierderi. Și tocmai pentru că „ieșirea din scenă” în masă nu este realistă, este fundamental ca măsurile guvernului să arate că lucrurile se mișcă în direcția bună – ca, de exemplu, faptul că în cîmpul restructurării nu va mai fi ca pînă acum. Măsuri ferme de restructurare și intrări importante de capital din afară (capital care, el însuși, ar fi atras de mersul ferm al politicii economice) ar contribui decisiv la schimbarea anatomiei și fiziologiei economiei românești.

Plătăm acum taxa pe inacțiunea și erorile anilor trecuți

În ultimii ani am fost martorii unei dinamici rapide a datoriei publice interne și externe. Dacă stabilizarea macroeconomică nu are succes, sau nu este durabilă, povara asupra bugetului poate deveni copleșitoare. „Chestiunea” deficitului bugetar comportă o discuție pe mai multe planuri. Un prim plan este cel al tendinței sistematice de scădere rapidă a veniturilor bugetului de stat, ale bugetului consolidat; este un fapt izbitor, care ne deosebește de țările continentului european, inclusiv de Cehia, Ungaria sau Polonia (unde aceste venituri se situează la peste 40% din PIB). În România, veniturile bugetului consolidat au scăzut, în cîțiva ani, de la cca 40% la mai puțin de 30% din PIB – în 1997, la aproximativ 27%. Acest fenomen ilustrează nu numai procesul de demantelare instituțională a fostului sistem de comandă, dar și fragilitatea noilor instituții ale statului de drept în formare. Efectele sînt ușor de intuit: este lovită capacitatea autorității publice de a asigura servicii publice de bază (sănătatea, educația, siguranța publică etc.) și se accentuează inclinația statului de a se imprumuta pentru a-și acoperi deficitul bugetar. Un al doilea plan îl constituie așa-numitul *efect de evicțiune*, de înlăturare (*crowding-out*); acesta privește impactul îndatorării în creștere a statului asupra sectorului privat. Deci, cu cît deficitul public este mai mare și finanțarea externă mai anevoioasă, cu atît mai dificile vor fi condițiile de împrumut în economia internă (dobînzile vor fi mai mari). În fine, dimensiunea deficitului bugetar public are influență asupra inflației atunci cînd finanțarea sa neinflaționistă este problematică, fapt care alimentează așteptările inflaționiste. În acest sens, îmbrățîșez teza conform căreia, chiar dacă există finanțare externă, un deficit mare ali-

(Continuare în pagina IV)

Macroeconomia: Ținte și constrângeri

(Urmare din pagina III)

mentează inflația atunci când dobânzile cresc și anticipațiile inflaționiste sînt importante. Acest lucru își are cauza în nevoia de control strict al lichidității într-o economie unde, în pofida unei subutilizări cronice a capacităților de producție, excesul de monedă conduce, în primul rînd, la creșterea prețurilor (și nu la expansiunea producției). Aceasta înseamnă că orice contrapartidă de bani interni corespunzînd unor intrări de capital străin (finanțării externe) trebuie să fie sterilizată de Banca Națională; în asemenea condiții, cu cît nevoia de finanțare a statului este mai mare, cu atît presiunea pe piața creditului va fi mai accentuată. Contraargumentul la acest raționament are putere în măsura în care sectorul privat ar utiliza imediat excesul de monedă pentru a cumpăra valută și a face import – astfel s-ar ușura presiunea asupra volumului limitat de resurse interne și s-ar menține lichiditatea între limitele programate. Mai există o posibilitate, atunci cînd finanțarea externă nu este intermediată de sistemul bancar, resursele externe fiind utilizate pentru plata unor importuri. Dar ambele situații nu pot anula preocuparea pentru un deficit bugetar cît mai mic, chiar și cînd există finanțare externă. Relaționat, se poate analiza posibilitatea ca o parte din veniturile din privatizare să fie folosite pentru reducerea datoriei publice (ca modalitate de reducere a poverii serviciului datoriei).

Deficite bugetare mari, în medii economice cu inflație ridicată (așa cum este situația României), sînt extrem de periculoase din cauza dinamicii posibile a serviciului datoriei publice; dobînzi reale înalte (sau în creștere) devin o povară teribilă asupra bugetului, a stabilității sistemului. Iar apelul prevalent la finanțare externă – atunci cînd este posibil – devine foarte periculos în condiții unei depreciere majore a cursului de schimb.

Capitalizarea parțială a celor două bănci mari de stat a introdus o variabilă majoră în condițiile macroeconomice în măsura în care acestea au nevoie de lichiditate autentică și ar încerca plasarea titlurilor de stat pe piața financiară secundară. În general, nevoia stringentă de restructurare a sistemului bancar face mai complexă formularea politicii monetare și tensionează suplimentar construcția bugetului. Taxa pe inacțiunea și erorile din anii trecuți se percepe acum!

Finele anului trecut a consemnat adoptarea de către guvern a două acte normative – ordonanțele privind privatizarea și investițiile directe – care elimină multe incertitudini și care ar trebui să stimuleze procesul de privatizare și investițiile. Totuși, actele normative sînt o condiție necesară, dar nu și suficientă, fluxurile reale depinzînd de funcționarea reală a instituțiilor cu prerogative în materie – ca, de pildă, relația dintre Ministerul Privatizării și FPS.

Nevoia de constrîngeri

Să trecem la setul de constrîngeri pe care le percep ca fiind semnificative pentru acest an. În primul rînd, evidențiez nevoia de a conferi actului de guvernare mai multă gândire anticipativă, demers de elaborare și corelare a politicilor – exigența de a însoți măsurile pe termen scurt, sau reactive, cu cele izvorite dintr-o viziune cît mai rotundă analitic și cu bătaie cît mai lungă. La Ministerul de Finanțe, de exemplu, am decis formarea unui compartiment special de planificare și evaluare a politicii economice. Acest compartiment are un rol-cheie în funcționarea lăuntrică a Ministerului ca inițiator de acte de politică economică, dar și în ceea ce privește dialogul cu celelalte instituții cu responsabilități în construcția politicii economice.

Reducerea deficitului bugetar este serios îngreunată de fenomenul amintit, de micșorarea a veniturilor bugetare, de scăderea mult peste așteptări a PIB-ului în 1997, de percepția publică a fiscalității (care este excesivă), și de impactul capitalizării celor două bănci de stat. Numai depozitele aferente datoriei publice sînt estimate în acest an la circa 4,5% din PIB (față de 3,6% în 1997), ceea ce sugerează necesitatea unui surplus primar al bugetului (notă: deficitul primar este diferența între deficitul total și serviciul datoriei publice), dacă se urmărește obținerea unui deficit total al bugetului, consolidat inferior celui din 1997. Și există numeroase argumente în favoarea unei asemenea ținte operaționale.

O constrîngere este, în mod paradoxal, nevoia de control strict al lichidității, ca instrument de luptă contra inflației. Spun paradoxal pentru că, dacă deficitul bugetar nu este suficient de mic și anti-

pațiile inflaționiste nu coboară suficient, dobînzile înalte fac ca economia reală să sufere și se deteriorează portofoliul de creanțe al băncilor. Observăm deci nevoia acută de a nu întîrzia în a reduce inflația la un nivel rezonabil.

Restructurarea presupune consum de resurse. În condițiile în care economia nu se află în expansiune și investițiile directe noi sînt încă reduse, restructurarea este îngreunată de posibilitatea de a se aloca resurse ce și-ar găsi ușor alte utilizări. Construcția bugetului pentru anul 1998 poate fi judecată și din această perspectivă.

Se cuvine să subliniez și deteriorarea condițiilor pe piața internațională de capital, ca urmare a crizei financiare din Asia de Sud-Est. Este de așteptat ca prețul atragerii de resurse din exterior să fie mai ridicat decît în anii trecuți, într-o perioadă în care trebuie să ne gîndim temeinic la posibilitățile de restructurare a datoriei externe (în sensul obținerii unor scadențe mai lungi).

Nu în cele din urmă, orizontul de așteptare al cetățenilor, răbdarea salariaților – al căror suport este indispensabil pentru evitarea unei spirale prețuri/salarii, pentru reușita stabilizării – sînt constrîngeri-cheie în formularea politicii economice. Nu pot să nu includ printre constrîngeri și modul de funcționare a coaliției guvernamentale, de care depinde construcția și, mai ales, aplicarea unei politici într-un an presărat cu dificultăți.

Țintele principale: inflația, acumularea de rezerve valutare, un deficit rezonabil al contului curent

Ca să rezum: oricît ar părea de comună afirmația, principalele direcții de acțiune rămîn aceleași: efortul de stabilizare macroeconomică și adîncirea reformelor structurale. Ce s-a schimbat însă este contextul de aplicare a politicii economice care, din multe puncte de vedere, este mai complicat. Cum ar spune economiștii, costul marginal al inacțiunii devine prohibitiv. Totodată, avînd în vedere erodarea suferită în anul trecut, ca și întîrzierile în aplicarea reformelor, actul de guvernare trebuie să-și găsească exprimări credibile prin acțiuni concrete ferme.

Contextul de aplicare a politicii se cuvine a fi privit într-un sens larg, care include reforma instituțională, a administrației publice. Subliniez acest aspect pentru că, în ultimă instanță, alături de impulsul dat de voința politică, calitatea funcționării instituțiilor publice (capitalul uman și cel organizațional) determină calitatea politicii publice, a celei economice.

Țintele macroeconomice principale ale anului 1998 se referă la inflație, continuarea acumulării de rezerve valutare (active externe) și realizarea unui deficit al contului curent înscris între limite rezonabile (4-5% din PIB). În condițiile existente, o dinamică reală zero a PIB-ului este o ipoteză realistă. În ceea ce privește inflația, o cifră anuală de 30% (dec./dec.) este extrem de ambițioasă, mai ales dacă avem în vedere inevitabile șocuri ce pot apărea pe parcurs, unele provocate de probabile necesare măsuri de politică fiscală. Aceste măsuri fiscale își au o dublă origine: pe de o parte, este necesară o reformă a fiscalității; pe de altă parte, nu se poate admite o explozie a deficitului bugetar (merită să menționez faptul că, dacă am lăsa structura bugetului neschimbată și am include efectele noilor acte normative, deficitul bugetului consolidat s-ar apropia, în acest an, de 8%!). Cifra de 30% este deci mai apropiată ca țintă de ceea ce numim inflația de fond. Doresc să precizez că șocurile la care mă refer au o natură și o intensitate diferite de inflația corectivă înregistrată anul trecut. Este însă extraordinar de important ca mix-ul de politică macroeconomică să își propună și să reușească coborîrea inflației lunare la cea 2% în prima parte a anului. De o asemenea evoluție a inflației va depinde desfășurarea vieții economice în cursul anului și chiar mersul reformelor. Cînd afirm acest lucru am în minte un scenariu negativ care ușor poate deveni aievea. Nu este greu să ne imaginăm, de pildă, ce s-ar întîmpla dacă, inflația fiind scăpată de sub control, dolarizarea economiei se intensifică (favorizată și de liberalizarea totală a contului curent), asistăm la fuga de capital, iar sistemul bancar este supus unor presiuni foarte mari.

În zona combinației de instrumente de politică macroeconomică voi accentua două idei. Prima se referă la necesitatea de a corela mai bine uneltele tradiționale. Astfel, nu este suficient să programăm obiective operaționale, respectiv intermediare, în

ceea ce privește dinamica bazei și masei monetare – care, într-un an în care nu se poate miza pe remonștrarea sensibilă a economiei, vor crește odată cu inflația; este esențial să se coreleze mai bine politica monetară, a cursului de schimb, cu cea bugetară, astfel încît lichiditatea să fie bine controlată. De altfel, Ministerul Finanțelor și Banca Națională au inițiat recent o serie de măsuri concrete pentru o mai bună colaborare instituțională. A doua idee face referire la o teză proprie abordărilor heterodoxe în materie de stabilizare: în circumstanțe de mari rigidități structurale, lupta contra inflației implică o atenție deosebită acordată politicilor salariale și anti-monopoliste. Am alăturat cele două arii de acțiune întrucît, așa cum solicită sindicatul moderat în ceea ce privește indexarea salariilor, guvernul trebuie să fie nemilos cu producătorii care se prevalază de poziții monopoliste în a-și impune prețurile. Am evocat aceste aspecte avînd în minte situația concretă din România, unde cele mai multe regii autonome și mari companii de stat extrag „rente de monopol”, sau își acoperă ineficiența pe buzunarul cetățenilor sau al altor întreprinderi.

Privatizarea băncilor și dezvoltarea piețelor de capital – urgențe ale politicii de stabilizare

Consider că succesul în efortul de a aduce inflația la sub 2% în următoarele luni depinde mult de realizarea unei bune comunicări între principalii actori economici și sociali (guvern, sindicate, întreprinderi). Iar această comunicare (pact de solidaritate, într-un anume sens) nu se poate realiza efectiv fără măsuri hotărîte de disciplinare a monopolurilor (regiilor autonome și marilor companii de stat). Lupta pentru apa grea a stabilizării se dă, în mare parte, pe acest teren al economiei reale.

Îmbunătățirea funcționării sistemului bancar a fost evocată în mai multe rînduri; aceasta a devenit o mare urgență a politicii economice în general, a politicii de stabilizare în particular. În acest context, privatizarea rapidă și inteligentă a unor bănci (Bancpost, BRD, Banca Agricolă) ar ajuta considerabil efortul de stabilizare. În acest context trebuie menționate și noile legi bancare.

Și dezvoltarea piețelor de capital poate ajuta mult efortul de stabilizare. Este suficient să menționez, în acest sens, facilitarea finanțării deficitului bugetar atunci cînd piața financiară are adîncime; de exemplu, dacă și populația ar putea achiziționa titluri de stat. Ca și activitatea bancară, piețele de capital au nevoie de reglementări mai bune și de aplicarea lor fermă.

Nu doresc să insist asupra altor zone ale politicii economice deoarece acest material se ocupă cu precădere de aspecte macroeconomice. Și totuși, merită să subliniez importanța unor măsuri de stimulare a ofertei – este vorba de un „supply-side economics” adaptat condițiilor economiei românești. Aici pot fi înscrise eforturile de a ajuta sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) și de a stimula exportul. În condițiile în care cererea internă nu are o dinamică propulsivă, exportul ar putea să fie un element motor semnificativ.

**

Cu aproape doi ani în urmă, am declarat că vrăjitorii în politica economică nu sînt posibile, că „doctor hocus-pocus” nu operează în economie. Mă simt nevoit acum, poate și în virtutea noii mele ipostaze, și obsedat de scurgerea timpului care nu iartă, să repet același lucru gîndindu-mă și la exprimări din înțelepciunea noastră populară: „dă-i omului mîntea de apoi” sau „pînă nu se lovește de pragul de sus nu ia aminte”.

(Subtitlurile aparțin redacției)

Coordonator de proiect:

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Grafician:

DAN PERJOVSCHI

Tehnoredactare:

ANGHEL FLORIN

Corectură:

RODICA TOADER

Procesare text:

LIDIA CRISTESCU

ACCENTE

DAN HERA

Egalitate
între investitori

De la 1 ianuarie 1998, a intrat în vigoare *Ordonanța de Urgență privind stimularea investițiilor directe*. Aceasta stabilește facilitățile pentru cei ce investesc în România, cu excepția așa-numitelor „investiții de portofoliu”. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că, în al doispzecelea ceas, guvernul a adoptat o poziție sensibil mai obiectivă decât în precedentele reglementări ale investițiilor. Până acum se ajunsese la situația în care se crea o delimitare artificială între investitorii autohtoni și cei străini.

Încurajarea investițiilor nu este o invenție a guvernelor post-decembriste. Începând din 1912 și continuând între cele două războaie mondiale, puterea de la București a creat diverse forme de stimulare a investițiilor. În perioadele marcate de tenta naționalistă, evident că și legile au căpătat o tendință de aceeași culoare. Prevederile lor destul de tentante se aplicau, în perioada interbelică, mai ales întreprinzătorilor români, discriminând investitorii străini de cei autohtoni. Astfel că, deși în perioada respectivă s-au pus bazele unei serii întregi de întreprinderi care continuă să fie în funcțiune și astăzi (FAUR, CUGIR – evident, cu alte denumiri și proporții), România n-a fructificat suficient investițiile străine. Ca urmare, industria românească, aflată oricum la începuturi, nu era suficient de competitivă, căci dezvoltarea ei eficientă era în mod necesar legată de investițiile străine.

Este un truism a se afirma că la ora actuală investițiile străine sînt vitale pentru toate economiile de pe glob. Lupta disperată pentru resurse a fost ridicată de către guverne la rang de politică de stat. Spre exemplu, guvernul francez L. Jospin a depus strălucitoare eforturi pentru a obține contractul unei foarte importante investiții japoneze „Toyota” în Europa.

Aportul investitorilor străini este necesar ca aerul pentru economia României. Dar atât de vehiculentele avantaje (mină de lucru calificată și ieftină, piață potențială largă etc.) sînt umbrite de dezavantajele înlînite la noi (infrastructură subdezvoltată, birocratie infernală, pomire endemică spre furt ș.a.). De aceea se impune cu acuitate crearea unor avantaje, să le numim artificiale, care să se concretizeze într-o ofertă mult mai tentantă pentru deținătorii de capital; *Ordonanța nr. 31/1997* a creat tocmai astfel de avantaje și a găsit, din această cauză, un ecou favorabil. Impedimentul a fost acela că s-a dat încă o dată dovadă de neprofesionalism: actul normativ sus-menționat a înlînit numeroase obstacole, metodologia de aplicare a întîrziat nepermis de mult și, practic, legea nu a avut un rezultat concret.

De bine, de rău, guvernul Ciorbea pornise pe calea creării cadrului de încurajare a investițiilor prin amintita *Ordonanță* din iunie 1997. De menționat că ea urma altor două legi moștenite de la guvernul precedent: *Legea nr. 35/1994*, privind regimul investițiilor străine, și *Legea nr. 71/1994*, care acorda avantaje suplimentare investițiilor străine în industrie. Deși binevenite, prevederile *Ordonanței* din 1997 îi vizau doar pe investitorii străini, întreprinzătorii români pîrînd a fi uitați. Acest nou act legislativ dă dovada, deci, a unei alte greșeli: ignorarea investitorilor români, care, teoretic, ar trebui să constituie baza economiei românești.

Fragila pătură a investitorilor români a suferit numeroase lovituri în cei șapte ani post-revoluționari. Un sistem ostil, o birocratie agresivă și corupția, concurența neloială a „clienților” puterii au făcut ca mediul de afaceri autohton să rămînă destul de atrofiat. În plus, mult-trîmbițata macrostabilizare a anului 1997 a lovit investitorii români, activitatea lor reducîndu-se cu o treime.

Cum era de așteptat, *Ordonanța nr. 31* a atras un val de proteste, mai ales ale PNL (reprezentant al grupului de patroni români din jurul lui Viorel Cataramă). În urma protestelor, în iulie 1997 a luat ființă un proiect de lege care oferea sprijin suplimentar investitorilor autohtoni. Dar vacanța legislativă, problemele din toamnă și remanierea au prelungit amînarea.

Noua *ordonanță* adoptată la sfîrșitul anului 1997 pornește de la premisa justă, și mai ales „la modă” pe plan mondial, a egalității între investitori, indiferent de locul de proveniență. De asemenea, se oferă garanții suplimentare împotriva unor even-

tuale naționalizări și expropriieri.

Facilitățile cuprinse în această lege sînt de două categorii: vamale și fiscale. Cele vamale se referă la scutirea de la plata taxelor vamale pentru importul de echipament industrial și de bunuri mobile, care constituie aport în natură la capitalul social. Spre deosebire de proiectul de lege formulat în iulie 1997, referitor la investitorii autohtoni, nu se mai prevede acum o limită de timp pentru aceste scutiri; în schimb, nu mai este prevăzută scutirea de taxe vamale pentru materiile prime ce nu pot fi găsite în țară. Facilitățile fiscale constau în scutirea de TVA pentru importul considerat aport în natură la capitalul social; reducerea integrală din profitul impozabil a cheltuielilor de publicitate și scutirea de impozite pe profitul reinvestit.

Dat fiind că se adresează și investitorilor nerezidenți în România, se prevede în mod expres că aceștia își pot repatria fără nici o restricție, după deducerea impozitelor, dividendele, beneficiul, veniturile din vânzarea valorilor mobiliare, sumele provenite din lichidarea societăților etc.

Deși această *Ordonanță* nu mai prevede facilitățile de credit, acest lucru îl putem pune pe seama pragmatismului, în condițiile de acum fiind nerealist să credem că se puteau disponibiliza sume pentru credite preferențiale. Ea păcătuiește din nou prin neincluderea în corpul său a unei strategii coerente de dezvoltare. Din păcate, ea nu a fost folosită ca pirghie care să stimuleze investițiile în acele domenii pentru că șansele de a le evalua la un nivel competitiv pe piața internațională sînt mai mari.

O altă țară a economiei românești, pentru a cărei rezolvare s-ar fi putut face un pas, o constituie exporturile. Acestea vor trebui stimulate prin toate mijloacele posibile. Ar fi fost, deci, recomandabil ca *Ordonanța* să conțină și prevederi menite să canalizeze investițiile spre producția de export.

Tot în decembrie 1997, a fost adoptată o altă *Ordonanță*, care reglementa metodele de privatizare. Conform acesteia, căile de privatizare sînt mai bine adaptate mecanismului pieței, în sensul că prețul de vânzare nu mai este fixat dinainte, ci este stabilit doar de raportul cerere-ofertă; totodată, se înființează Ministerul Privatizării, încercîndu-se delimitarea atribuțiilor acestuia de cele ale FPS-ului.

Ambele *ordonanțe* adoptate în decembrie 1997 au menirea de a da un semnal că inadvertențele legislative în care a excelat guvernul Ciorbea au fost în sfîrșit depășite. Faptul că în cele din urmă au fost adoptate astfel de reglementări nu trebuie să ne dea impresia că este suficient pentru un salt puternic al investițiilor. În fapt, restul tarelor economiei românești rămîn și nu pot fi ignorate. În plus, să sperăm că semieșecul macrostabilizării va fi depășit după ce, în ultimul trimestru al lui 1997, indicii inflației lunare au fost apropiați de cei de la începutul guvernării Ciorbea. Mai mult încă, ar fi ideal dacă cele două *ordonanțe* la care ne referim – privind stimularea investițiilor și privatizarea – ar fi aplicate și mai ales nu vor mai fi schimbate după câteva luni...

ACCENTE

MARIUS BĂZU

Monarhia
developează România

Încă de la sfîrșitul anului 1990, s-a dovedit că atitudinea în problema monarhiei este un excelent revelator pentru definirea politică a unei persoane sau a unui partid. Astăzi, cînd se caută criteriile care să permită ordonarea spectrului politic și depistarea grupurilor sau persoanelor care se dau drept altceva decît sînt de fapt, luările de poziție față de declarațiile regelui Mihai, la 50 de ani de la abdicare, developează cu destulă precizie a detaliilor „poza” societății politice românești.

La împlinirea a 50 de ani de exil forțat, regele Mihai, căruia acum un an i s-a redat cetățenia română, își anunță intenția de a se stabili în țară. Greu de cîmbătut o astfel de declarație. Dar regele mai face un pas, anunțînd o modificare a statutului Casei Regale, în sensul că succesiunea tuturor drepturilor Sale va reveni principesei Margareta, chiar dacă acest fapt încalcă *Legea Salică* prevăzută în Constituția din 1923. De fapt, acest anunț ar fi trebuit să fie citit ca o recunoaștere *de facto* că schimbarea formei de guvernămînt nu este de actualitate. Regele se gîndește ca atunci, cîndva, cînd se va hotărî, eventual, schimbarea formei de guvernămînt, să existe un urmaș al Său, ceea ce ar

însemna, de fapt, exercitarea unei presiuni puternice asupra regimului actual, republican.

Să vedem mai întii cum au reacționat partidele din actuala coaliție de guvernămînt. PNTCD și PNL au dat chiar un comunicat comun, dovadă că în această problemă se află pe aceeași linie, lucru absolut normal. O poziție asemănătoare a avut Partidul Alternativa României. De menționat, însă, disidența din ce în ce mai marcată a d-lui Radu Vasile (culmea! purtător de cuvînt al PNTCD), care, chiar în seara de 31 decembrie, la PRIMĂ TV, a exprimat o poziție extrem de asemănătoare cu cea a PD! Care se adaugă apropierii de opiniile d-lui Traian Băsescu despre guvernul Ciorbea. UDMR a avut o atitudine rezervată, dar nu prea deosebită de cea a celor două partide istorice. În schimb, PD (urmat de PDSR) a opinat că declarația regelui pune sub semnul întrebării stabilirea în țară a Majestății Sale. Și a cerut o luare de poziție din partea președintelui Constantinescu. Aici s-a apropiat de părerea PDSR și de cea a Alianței pentru România. Președintele Constantinescu a avut o declarație extrem de tranșantă (ba chiar apreciată de ziarul *Ziua* ca prea tranșantă), afirmînd că în perioada mandatului său nu se va pune în discuție forma de guvernămînt. Reacțiile au fost diferite. PD s-a declarat mulțumit de această luare de poziție, în timp ce PDSR și ApR au cerut o declarație scrisă din partea regelui, de recunoaștere a regimului republican, adică o abdicare de bunăvoie, care s-o completeze pe cea silită din 1947. Între timp, PUNR, după ce inițial adoptase o poziție mai blindă, s-a apropiat și el de cerințele PDSR. Ca de obicei, PRM a cerut expulzarea regelui etc. Și iată întreg spectrul politic românesc (parlament) așezat pe o linie imaginară: la un punct PNTCD, PNL și PAR urmate de UDMR, apoi PD și PDSR, în continuare, PUNR, urmat de ApR și PDSR. Iar la celălalt capăt, PRM.

Mai mult, sînt necesare cîteva comentarii referitoare la pretențiile absurde ale PDSR privind imposibilitatea schimbării formei de guvernămînt. D-l Iliescu se uită din cînd în cînd în Constituție și vede că articolul 148 (pe care FSN l-a dorit cu ardoare în 1991) asta prevede. Dar acest lucru nu-l liniștește. Din păcate, atunci cînd e vorba despre monarhie, d-l Iliescu se aprinde prea ușor. Și așa se face că ajunge să comită declarații de-a dreptul hazlii. Cum a fost cea de la „Jurnalul” TVR din 5 ianuarie 1998, prin care cerea regelui Mihai „să renunțe la orice pretenții privind statutul său de fost suveran”. Adică să ștergem pasajul respectiv din cărțile de istorie? Dacă ar judeca la rece această problemă, a schimbării formei de guvernămînt, d-l Iliescu ar vedea că, oricum ar lua-o, pretenția Constituției din '91 este absurdă. Cum să stabilești tu un lucru care să fie valabil „pentru totdeauna”? Și dacă, după 100 de ani, populația României va fi în proporție de 85% monarhistă? Iar în ceea ce privește afirmațiile PDSR, că monarhia este „o formă de guvernămînt perimată”, ar fi suficient să se uite puțin la componența UE (în care vrem să intrăm, nu-i așa?), cu 8 monarhii din 15 state! E prematur să decidem ce e perimat și ce nu. Și comunismul era treapta supremă de dezvoltare a omenirii, groparul imperialismului etc. Ce-a mai rămas din toate astea? E drept, în 22 decembrie 1989, d-l Iliescu încă mai credea în comunismul științific. Să fie, oare, domnia sa mereu cu un pas în urma vremurilor? Posibil.

8 ianuarie 1998

UNIVERS

EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT
vă recomandă ultimele sale apariții:Colecția „Cosmopolis”
EDUARDO MENDOZA

Orașul minunilor

Colecția „Atreia Europă”
JAROSLAV HAŠEKPeripețiile bravului soldat Švejk
în războiul mondialColecția „Romanul Secolului XX”
DAVID LODGE

Meserie!

JESÚS MONCADA
Riuri care duc în cer

„Dacă istoria s-ar

Interviu cu GAVRIL DEJEU, ministru de Interne,

La înfînirea supraviețuitorilor rezistenței armate anticomuniste din munți, care a avut loc la Muzeul Țăranului Român pe data de 6 decembrie 1997, printr-o invitație s-a aflat și dl Gavril Dejeu, a cărui prezență, într-o calitate deosebită de funcția sa politică, a prilejuit d-nei Gabriela Adameșteanu realizarea unui interviu pe o temă puțin cunoscută: procesul lotului Capotă-Dejeu, din 1957.(S.I.)

Nu văd rezistența în munți printr-o prismă politică

La înfînirea de azi, făcută nu numai în memoria celor ce au murit luptând contra comunismului, în munți, ci și pentru a pune bazele unei fundații, s-au ivit, în urma unor luări de cuvânt, tensiuni în sală. V-aș ruga să ne spuneți cum vedeți rezistența în munți? Ca o mișcare a diverselor grupuri politice cu scopuri specifice, ori ca o luptă națională?

În anii '45-'50, când s-a plămădit această mișcare de rezistență, românii dispuneau de detașamente de

Alexandru Dejeu, fratele executat

tineri (pentru că aproape toți au fost tineri, cu mici excepții) care au conștientizat pericolul care păstrea România – de transformare într-o gubernie sau într-o zonă sovietică. Pentru că ideea lui Stalin cam asta a fost. Că n-a reușit s-o facă, este altceva. Acest pericol l-a intuit generația de atunci, care a avut țaria morală și fizică de a se angaja într-o bătălie, unică, în felul ei. Numai România a cunoscut acest fenomen de luptă armată anticomunistă în perioada atîtor ani. În toate țările căzute în lagărul rusesc a existat opoziție la regimul comunist, dar nu de natura unei bătălii armate. În România, această rezistență n-a fost secvențială, numai într-o anumită zonă geografică a țării, ci a cuprins întreaga țară cu deosebire în munți. Această mișcare a fost o bătălie de apărare. De altminteri, foarte mulți dintre cei care au făcut parte din detașamentele de rezistență armată au fost militari în armata română. Eu vreau să trăiesc cu credința că această înregimentare a tineretului român (țărani, muncitori, elevi, studenți, intelectuali, mulți dintre ei dascăli de țară, preoți ș.a.) a fost animată de sentimentele cele mai nobile posibile care au explicat de altminteri și disponibilitatea lor pînă la jertfa vieții. Eu nu văd această mișcare printr-o prismă politică. Bătălia politică a fost înfrîntă în urma alegerilor din noiembrie '46. Mai înainte, chiar și pregătirea lui 23 august a fost o bătălie politică pornită anume pentru ca România să nu cadă sub dominația sovietică. Deci, eu văd această mișcare ca una absolut patriotică.

De aceea am venit eu la această întrunire de astăzi. O astfel de mișcare trebuie să-și aibă locul ei în istoria României, iar supraviețuitorii ei să se bucure de recunoașterea și de respectul societății românești actuale. Rar moment istoric de o atare amploare ca cel pe care l-am subliniat și care, din nefericire, nu și-a găsit pînă la ora actuală locul cuvenit în cercetarea istorică. La un moment dat, discuțiile în această întrunire au alunecat pe o pașă care mie nu mi-a făcut plăcere (chiar m-am dus și i-am atras atenția domnului Ion Gavrilă Ogoranu), și anume, s-a accentuat pe ideea că unii dintre componenții acestor grupuri de luptători în munți au fost legio-

nari. Și vreo doi vorbitori de acolo au vrut, ca să spunem așa, pe românește, să tragă spuza la oala acestei mișcări. Eu am atras atenția domnului Ion Gavrilă Ogoranu că văd problemele fără nici un fel de conotație politică. Adică văd rezistența în munți ca mișcare pentru apărarea onoarei și intereselor poporului român și nimic mai mult. Am atras atenția că, dacă înfînirea capătă o coloratură politică și, cu atît mai rău, una de natură legionară, lucrurile se schimbă imediat. Nu în privința sacrificiului făcut la timpul său de acei oameni, ci asupra modului în care este privită problema acum de această adunare și de oamenii prezenți aici. Nu înțeleg să se politizeze și, prin aceasta, să se diminueze importanța și enorma valoare a acestei autentice mișcări naționale românești.

Aveți amintiri din acea perioadă?

La 14-15 ani eram la vîrsta la care am reținut totul. Cunosceam aspecte specifice comunei Poieni din județul Cluj, din Munții Apuseni, unde sînt eu născut.

În ce măsură ați fost apropiat de această mișcare?

În această bătălie am fost racordat în mod indirect, prin intermediul a doi frați, Alexandru și Ioan, care au făcut parte dintr-un lot de 50 de condamnați. Lotul i-a avut în frunte pe doctorul Capotă și pe fratele meu, doctorul Alexandru Dejeu. Ei au fost activi timp de 10 ani, din 1947 pînă în 1957, cînd au fost arestați.

Alexandru Dejeu, militant PNȚCD în 1946

Ce diferență de vîrstă era între dumneavoastră?

Eu sînt cel mai mic din șase frați. Fratele meu Alexandru era cu nouă ani mai mare decît mine, și era student pe atunci la medicină în Cluj. Încă din 1945, îndată ce s-au mutat de la Sibiu la Cluj, studenții s-au înregimentat în viața politică a Clujului. Fratele meu a făcut politica național-țărănistă. Mișcările politice din anii '45-'46, inclusiv alegerile din toamna lui '46, l-au prins în plină vîltoare studentească. El era membru marcant al Organizației de Studenți a Partidului Național Țărănesc răspinzînd de o zonă a Ardealului. Noi eram la 65 km lingă Cluj. El a susținut campania electorală în '46, în zona noastră, unde candida ca deputat doctorul Capotă. Îmi aduc aminte că în '45, chiar înainte de alegeri, așa-ziișii comunisti (adică unii din comună care trecuseră de partea noii puteri) au venit la Alexandru și au stăruit foarte mult pe lingă el (fiind student și tînăr de vază în comună) să îl determine să treacă de partea lor. Și cum pe vremea aia era și criză alimentară, i-au oferit o căruță de griu, mă rog, probabil că nu aveau altceva mai bun. Sigur că fratele meu a refuzat și a făcut o politică vădit anticomunistă. Atunci, în campania din '46, el s-a evidențiat în zona noastră prin campania făcută

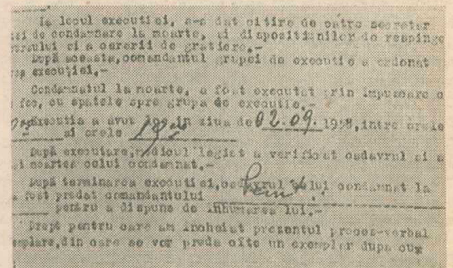
Maria Dejeu Fărcașu, sora cea mare

doctorului Capotă. După alegerile din '46, în primăvara lui '47, a urmat vîntoarea celor care făcuseră politică. Dacă pînă la alegerile din noiembrie au fost tolerați, după alegeri s-a luat hotărîrea eliminării lor din viața politică. Alexandru a fost reținut de poliție și dus la Huedin, pe jos, 15 km. Probabil că oamenii din zona noastră nu aveau încă ordine precise ca să-i rețină definitiv, pentru că i-au dat dru-

mul. Dar în iunie-iulie '47, probabil și ca urmare a evenimentelor de la Tămădău, au venit din nou în comună să-l aresteze. Și fratele meu a stat două săptămîni ascuns în podul șurii, undeva la o rudă de-a noastră pe o vale, și evenimentele acestea s-au topit, ca să spunem așa. Sînt absolut convins că, dacă-l găseau, îl areștau și împărțeau aceeași soartă cu atîția alți fruntași țărăniști. El ascunzîndu-se, a trecut puseul și pînă în toamnă, cînd a început din nou facultatea, lucrurile s-au mai așezat.

Doctorul I. Capotă nu s-a bătut cu arma, ci cu cuvîntul

În aceeași vară, a anului '47, doctorul Capotă a fugit în munți. El fiind deputat pentru Parlament din partea Partidului Național Țărănesc după alegerile din '46 și după Tămădău, sigur că era urmărit de Securitate. Fratele meu a fost numit medic exact în comuna unde era ascuns doctorul Capotă. Și a curtat pe o nepoată a doctorului Capotă cu care s-a

Extras din procesul verbal de execuție

și căsătorit. În aceste împrejurări a luat legătura cu doctorul Capotă și împreună, timp de ani de zile, doctorul Capotă fiind ascuns iar fratele meu fiind liber, au dezvoltat o bătălie politică de anvergură împotriva regimului. Doctorul Capotă era înarmat, dar nu s-a bătut cum s-au bătut trupele de partizani din munți, care aveau și un caracter paramilitar sau chiar militar. Doctorul Capotă nu s-a bătut cu arma, dar s-a bătut cu cuvîntul. Avea mijloace de bătut la mașină și de multiplicare și era aprovizionat de frații mei și de altă lume (au fost 50 de inși implicați în acest lot) cu tot ce era necesar pentru această muncă, și cu medicamente, și cu alimente, și cu îmbrăcăminte, și cu hîrtie de scris, cu plumbagi-nă, cu baterii pentru radio, că avea un radio recepție-emisie pe vremea aceea. Împreună cu fratele meu făceau planuri, ideea fiind ca ei să mențină vie opoziția față de comunizarea României și față de dominația sovietică, și să se adreseze, prin manifestări și prin scrisori anonime, personalităților rămase afară din închisori. În principal, era vorba de preoți, de dascăli, universitari, de doctori cărora le trimiteau mesaje prin poștă și mai ales prin curier (cei 50 care au fost în lot).

Deci a fost o întreagă rețea.

A fost o rețea largă. De asemenea, se redactau manifeste de ordinul zecilor de mii care, tot printr-o rețea, erau distribuite în marile orașe ale țării: și în București, și în Iași, și în Timișoara, și în Ploiești, și în Tîrgu Mureș, în toate orașele.

În tot timpul acela, doctorul Capotă era ascuns în munte?

În cei 10 ani, el a fost ascuns în multe locuri. Cel mai mult a stat în comuna Mărgău, comuna lui de naștere, și în satul Brăișor, tot din zonă, unde, de altminteri, a și fost prins.

Iar fratele-dumneavoastră a fost în aceeași localitate?

Nu, inițial el a fost medic în Mărgău, după care a fost mutat în județul (raion era pe vremea aceea) Sărmaș, pe urmă în raionul Jibou (acuma-i județul Sălaj), tot ca medic de țară. Acolo a fost și arestat, în postura de medic de dispensar în comuna Dragu. Cînd s-a resuscitat din nou ideea că toțiși se poate face ceva, chiar și prin lupta armată, fratele meu a pus la punct o organizație paramilitară în comuna Dragu și în comunele din jur, în ideea că, dacă se coc condițiile unei revolte de natura celei din Ungaria,

repetă, așa face la fel“

realizat de Gabriela Adameșteanu

să avem și noi oameni pregătiți și sprijin militar pentru a porni. Ideea era să ocupe Clujul. Sigur, după ce a fost arestat, s-au găsit cițiva țărani care au avut și arme la ei. În 7 decembrie '57 au fost arestați. Această activitate a lui a cîntărit destul de greu la proces. Altminteri, planul fusese bine pus la punct împreună cu doctorul Capotă.

Aș vrea să mai subliniez încă o dată deosebirea față de grupurile de luptă propriu-zise, care au fost mai mult sau mai puțin anihilate. Luptătorii acestora s-au expus ei înșiși celor mai greu de imaginat condiții de viață, prin simplul fapt că au plecat de acasă și s-au dus în pădure, unde n-au avut nici unde să doarmă, nici ce să mănînce, nici cu cine să comunice. Este suficient și atît, chiar dacă n-ar fi tras nici un foc de armă, ca să le apreciezi meritele, pentru că ei s-au pus în afara legii, împotriva politicii statului comunist de atunci, și evident că s-au expus unor grave pericole. Unii dintre ei s-au angajat și în bătălia cu forțele de securitate, care au fost pe urmele lor. Grupul Capotă-Dejeu a dezvoltat o activitate care să întrețină vie ideea luptei naționale și politice împotriva regimului comunist, vreme de 10 de ani. Cînd eram elev ori, pe urmă, student, era politica aceea de indoctrinare masivă a generațiilor. Or, această luptă desfășurată de ei era împotriva acestei indoctrinări. În procesul lor, într-un dosar, am găsit vreo 30 de manifeste din cele pe care le scriau ei și le difuzau, adresate ba țăranelor, ba muncitorilor, ba intelectualilor, ba preoților, pe categorii. Tema centrală, însă, era: „rezistați, apărați valorile și interesele naționale ale poporului român împotriva cotropitorilor“.

Procesul unor condamnați la moarte

Cum s-a petrecut arestarea lor?

Intr-un fel, neșansa lor a fost că au fost descoperiți după evenimentele din Ungaria, care au fost de natură să arunce o lumină de pericolozitate gravă pentru ruși. Atunci s-au luat măsuri de represiune

Alexandru Dejeu

preventivă și la noi. A fost o pleneră de partid, în martie sau în iunie '58, specială, de reprimare ideologică. Ei bine, grupul Capotă-Dejeu a fost arestat exact după evenimentele din Ungaria și activitatea sa a fost apreciată drept mult mai gravă decît dacă ar fi fost descoperit în 1955 sau '56, înainte de evenimentele din Ungaria.

Au avut circumstanțe agravante.

Întreaga lor acțiune a căpătat o cu totul altă coloratură în ochii anchetatorilor, în ochii rușilor – pentru că rușii erau cei care supervizau totul. Eu am făcut recurs pentru fratele meu în numele meu, ca frate. A făcut și el recurs din închisoare și recursul s-a judecat aici, la București. Am aflat că la tribunalul dosarul a fost pus în fața consilierilor ruși și ei au fost cei care au dat soluția, nu judecătorii. Judecătorii români erau simple instrumente în mîna lor. Fratele meu Alexandru, medic a fost condamnat la moarte împreună cu doctorul Capotă. Celălalt frate a fost al meu, Ion, condamnat la 10 ani de temniță grea, el avînd o contribuție efectivă, de complicitate – asta este adevăul. El era gestionar de prăvălie la un magazin sătesc, la cițiva kilometri departare de locul unde era ascuns doctorul Capotă. Și de aici îl aprovizionă. Pentru tănuire, i-au dat 10 ani. A ieșit în '68 din închisoare.

Nu în '64, cînd au fost eliberați deținuții politici?

În '64 a fost eliberat. Dar fratele meu de-al doilea, Ion, a fost nestăpînit și după ce-a ieșit din închisoare a făcut o propagandă anticomunistă teribilă și comunistii l-au băgat din nou în pușcărie, pînă în 1968.

Alexandru Dejeu, care a fost condamnat la moarte, a fost executat repede?

Așa era regula: repede. Ei au fost judecați în mai 1958, deci ancheta a durat din decembrie pînă în

Ioan Dejeu, alt frate, și el condamnat

mai. În mai-iunie, au fost judecați la Cluj, în 30 iulie s-a judecat recursul la București, în 20 august, s-a respins cererea de comutare a pedepsei, pe care am făcut-o și eu (de la pedeapsa cu moartea în închisoare pe viață), de către prezidiul mare al Marii Adunări Naționale, și în 2 septembrie 1958 a fost executat. Ați fost la proces?

Da, am fost prezent la procesul care a durat mai multe zile și, de altminteri, s-a desfășurat în trei locuri. Cei 50 de condamnați au fost împărțiți pe trei procese. Eu am participat la lotul numărul 1, unde fratele meu era vioara întîi, ca să spunem așa, împreună cu doctorul Capotă. A fost un proces regizat, cum erau toate procesele de anvergură de pe vremea aceea. Au fost invitate să participe la el toate notabilitățile orașului de pe acea vreme din Cluj, ca și figuri politice care aveau oarecare tangență cu zona. Așa, de pildă, a fost prezent la proces poetul Mihai Beniuc, deputat de Huedin în Marea Adunare Națională. Erau invitați oameni de partid, oameni de la Consiliile Populare, securiști. Era o sală-amfiteatru de judecată la Tribunalul Militar din Cluj. Noi am fost așezați în ultimele două-trei bănci, undeva în spate.

„Rar mi-a fost dat să văd atîta ură și dușmănie la adresa unor oameni“

Părinții dumneavoastră trăiau?

Maica trăia. Tatăl meu a fost ucis de unguri cînd au ocupat Ardealul, în 1940. Am participat la proces: maica, eu și o soră din Cluj. Procesul s-a desfășurat după tipicul proceselor comuniste de atunci, cu tot arsenalul de ură și de dușmănie care se degaja din orice cuvînt, din orice gest, din orice expresie a completului de judecată, a procurorilor, a securiștilor, a celor care erau în gardă și păzeau. Rar mi-a fost dat în viață să văd concentrată atîta ură și dușmănie, într-o sală, la adresa unor oameni, cum a fost acolo. Sigur că, pe fondul acesta, ei, săracii erau neajutorați. Avocații, cu toții din oficiu, n-aveau curajul să facă apărare. Ei trebuiau să facă apărarea pe care le-o dicta Securitatea, altminteri, ar fi avut de suferit. Așa încît pledoariile avocaților au fost niște vorbe goale aruncate în vînt, numai de dragul de a se demonstra formal că este proces cu apărător. În realitate, în unele cazuri, apărătorii s-au transformat în acuzatori. Cei care s-au apărat au fost ei, fiecare după cum a putut. Fratele meu a dat dovada unei dirzenii ieșite din comun. Rezulta din dosar, pe care eu l-am examinat cu foarte multă atenție, că începînd cu 8 septembrie 1958, deci după două luni de zile de la arestare, se știa, inclusiv de către fratele meu, că toți cei care au fost implicați au fost arestați. El chiar are o declarație acolo. Spune: „Pînă acum n-am spus adevărul pentru că n-am vrut ca prin spusele mele să trădez pe vreunul dintre cei care au colaborat cu noi. Dar acum, fiind conștient

de faptul că toți sînt arestați, sînt dispus și decis să spun adevărul“. Și a spus cu foarte multă convingere și tranșant, stîrnind mînia celor care citeau, ce a declarat el. La sfîrșitul procesului, după ce procurorul își dezvoltase rechizitoriul și ceruse condamnarea la moarte a celor doi (doctorul Capotă și fratele meu, Alexandru Dejeu), procurorul a făcut trimitere la o proclamație, pe care o scrisese fratele meu de bunăvoie, de vreo 40 de pagini, în care își dezvoltă întreaga atitudine și concepție politică. Și acolo, la un moment dat, fratele meu scrisese cam următorul lucru: „Nu-mi pare rău de nimic din ce-am făcut, nu regret nimic din ce-am făcut, și dacă istoria s-ar repeta, în fond, așa face la fel, decît că aș schimba forma“. Președintele completului de judecată l-a întrebat: „Îți menții această declarație?“. Și fratele meu, probabil conștient de impactul pe care răspunsul lui îl poate avea asupra soartei procesului, a tăcut cîteva clipe bune, timp în care s-a așternut o tăcere încordată din cale afară. Și în final a spus: „Da, mi-o mențin“. Și atunci, președintele l-a întrebat: „Da, ce ai înțeles dumneata din faptul că, în fond, ai proceda la fel, decît că ai schimba forma?“. Și fratele meu i-a răspuns: „Aș dezvoltă aceeași luptă, pe aceleași idei, decît că, formal, așa face de asemenea manieră încît să nu mai fiu arestat“. Reacție ciudată, de-a dreptul ciudată a fratelui meu. Eu eram proaspăt judecător atunci (terminasem facultatea), deși luptasem din răsputeri să intru în avocatură. Totuși, eu am fost un student foarte bun, iar Ministerul Justiției și Procuratura recrutau tineri absolvenți pentru a-i face judecători, procurori. Luptasem timp de trei luni de zile să fiu avocat, dar nu m-au lăsat să intru în avocatură, decît obligatoriu în magistratură. Și pentru că eu cerusem ca, eventual, magistratură să-mi dea în Cluj, însă aici n-au avut, trei luni de zile n-am acceptat, după care, în august, pînă la urmă, vîzînd că nu pot nicidecum intra în avocatură, am acceptat să intru judecător. Mi-au oferit Tirgu-Mureș sau Sibiu. La Sibiu fusese student un an de zile la Medicină, fratele meu, cît timp Medicina era aici „refugiată“ de la Cluj. În calitatea mea de judecător, în timpul procesului care a durat mai multe zile, m-am mai strecurat prin coridoare, pe acolo, și la un moment dat, coloana lor a trecut la o distanță de cițiva metri de mine, și s-au oprit la o ușă deschisă să coboare pe niște trepte. Acolo erau foarte severe supravegheați. Era în față un securist, după el urma doctorul Capotă, apoi un alt securist, și fratele meu, care mi-a aruncat o privire de încurajare. Mi-a zîmbit încurajator. El, care era în situația aceea extraordinară, a avut puterea morală și atîta resort sufletească să-mi adreseze un zîmbet de încurajare, probabil ca să-l transmit și mai departe, pentru că erau familii devastate, copii rămași pe drumuri, sechestre, toate nenorocirile pe care le antrenează o astfel de situație și o astfel de acțiune.

Avea copii?

Avea o fetiță de trei ani și jumătate. Au fost arestate și soția, și soacra lui. Soția fratelui meu a fost condamnată la 10 ani. Copila a rămas în îngrijirea unei mătuși de-a soției. Și de la el, și de la celălalt frate al meu, am avut o situație foarte grea în acea perioadă de timp. Imediat după condamnarea lor am fost dat și eu afară din magistratură, am șomtat vreo 7-8 luni de zile, pînă cînd am reușit să intru în avocatură, cu examene.

După ce a ieșit din închisoare, soția lui Alexandru a fost mamă bună, a crescut copilul cu greutatele inerente. Fata a făcut liceul și Facultatea de Medicină în Cluj. Neputîndu-se realiza așa cum ar fi dorit aici, a plecat în Suedia și acum este doctoriță acolo, foarte bine situată și aranjată. Soția fratelui meu a murit în '85.

Fata mai vine în țară?

Da, vine.

6 decembrie 1997

NOTA REDACȚIEI:

Regretăm că nu am reușit încă să avem fotografii ale doctorului Capotă. Dar vom mai reveni asupra acestui subiect cu ocazia recursului în anulare al acestui proces.

Rezistența anticomunistă

Grupul PARAGINĂ -

În peisajul rezistenței anticomuniste românești, zona Vrancei ocupă o poziție importantă prin durata, amploarea acțiunilor și numărul participanților. Printre motivațiile care au dus la organizarea rezistenței se numără existența în zonă a unui puternic sentiment antisovietic, puternicul atașament față de valorile tradiționale, combinat cu simțul deosebit de dezvoțat al proprietății. Atacul la proprietatea individuală, într-o zonă în care aceasta era predominantă, a dus la apariția unei reacții specifice: rezistența în pădurile din zonă. Nu poate fi trecută cu vederea speranța pe care cei ce au luat drumul pădurii și-o puneau în „venirea americanilor”. Se credea că prezența sovietică va fi un episod de scurtă durată.

La nivelul anului 1947, an în care instalarea comunismului real se realiza în forță, generalul N. Rădescu prezenta un memoriu ambasadei SUA din Lisabona, prin care cerea să se precizeze poziția SUA față de mișcarea de rezistență anticomunistă românească. În același memoriu se arată că scopurile acestei mișcări sînt: „a) Să organizeze o activă rezistență clandestină împotriva comunismului. b) Să mențină moralul și speranța poporului într-o salvare iminentă. c) Să ofere sprijin activ în eventualitatea unor operațiuni armate împotriva Rusiei. d) Să răstoarne la momentul oportun actualul regim și să-i înlăture pe agenții comuniștilor din posturile lor de decizie” (30 oct. 1947, doc. 40 - „România, Viața politică în documente”, București 1996).

Componența grupului de rezistență a fost foarte variată. Au ales această cale intelectualitatea satelor din jur, preoții, tărani, absolvenții de facultăți amenințați cu arestarea, absolvenții de liceu ce urmau să constituie al doilea cerc al mișcării. Un rol important l-au avut în organizarea tuturor grupurilor de rezistență de pe întreg teritoriul țării, militarii, cei care se ocupau în general cu partea strategică.

Grupul de rezistență anticomunistă „PARAGINĂ-TIMARU” a fost constituit, ca multe altele, în cursul anului 1948, cînd, după dezlănțuirea valului de arestări din 15 mai, o mare parte a celor scăpați au ales calea muntelui. Sînt momente în care I. Paragină, student în ultimul an la Facultatea de Litere și Filosofie, se întoarce în Vrancea, unde își organizează grupul. La nucleul inițial, format din cinci sau șase persoane, se vor adăuga și alții, astfel încît, în scurtă vreme, acesta a ajuns să cuprindă în jur de 30 de oameni. Caracterul inedit al acestui nucleu de rezistență este dat de pregătirea care se realiza în rîndul viitorilor absolvenți de liceu ce urmau a fi recrutați pentru rezistență în munte. Existau trei centre, fiecare avînd în fruntea lor cîte un șef: Tecuci, Focșani, Panciu. Legătura cu satele a constituit, pe toată durata mișcărilor de rezistență, elementul fără de care cei aflați în munte nu ar fi putut să reziste.

Opțiunile ideologice nu conțau în organizarea mișcării de rezistență, scopul declarat fiind unul singur: lupta împotriva comunismului, avînd ca finalitate imediată înlăturarea definitivă și revenirea la starea de lucruri anterioară războiului.

Așa cum afirmă participanții, dincolo de aspectul rezistenței armate, se avea în vedere și crearea unor suporturi psihologice pentru cei rămași în afara mișcării.

Căderea grupului a avut loc în toamna lui 1949, la 29 octombrie, din cauza trădării a doi agenți ai Securității infiltrați în grup de către un „om de încredere”. Mișcarea nu va mai putea fi reorganizată cu toate strădanile celor scăpați. Securitatea concentrate efective puternice pentru a se asigura că zona a fost curățată în totalitate de „bandiți” și „elemente reacționare”. Pentru a stopa viitoarele acțiuni, s-au operat arestări și în familiile celor care aparținuseră grupului de rezistență. Asasinatele publice constituiau exemple grăitoare pentru cei ce ar fi cutezat să reacționeze.

În continuare, sînt prezentate mărturiile a doi participanți de marcă din cadrul grupului de rezistență „PARAGINĂ-TIMARU”. Informațiile au fost preluate din cadrul Arhivei de Istorie Orală a Academiei de Cultură

ION PARAGINĂ (șeful grupului de rezistență „Vrancea”)

„Aveam în fața noastră un singur dușman: comunismul”

În 15 mai 1948 s-au pornit acțiuni concentrate de arestări. Am scăpat și am venit în Vrancea. Voinea, care era șeful propriu-zis, a fost arestat. Eu, ca ajutor al lui, aș fi putut să-mi caut de treabă, dar am socotit că trebuie să continui activitatea. Am fost singur la început și treptat s-au adunat și alții, ajungînd în pădurile din Valea Șușiței-Zăbrăuțului cam la 30 de persoane. Nu era bine să fim mulți în pădure, pentru că activitatea noastră trebuia desfășurată în sate, pentru a menține trează conștiința românească și atitudinea de împotrivire față de comunism. Aveam două centre de aprovizionare: un punct în Moșunoaiele, pe Valea Zăbrăuțului, la părintele Evghenie Hulea, iar altul la Schitul Brazi, în Panciu, la părintele Teodosie Filimon. Veneam noaptea pentru a ridica alimentele aduse de oameni. Rețeaua aceasta de sprijin a căzut. Părintele Teodosie a fost arestat, iar părintele Hulea a venit în pădure.

I. Ion Paragină s-a născut la 08.10.1919, la Crucea de Sus, jud. Vrancea; absolvent al Facultății de Litere și Filosofie, fără licență, din cauza arestării conducătorului grupului de rezistență „Vrancea” din mai 1948; arestat în octombrie 1949, în urma intervenției masive a trupelelor de Securitate.

Din grupul inițial făceau parte: învățătorul Gheorghe Mălăeșcu, Vasile Sava, Ilie Nistor, Cristea Paragină și Grigore Tudose, toți oameni de încredere. Nu se puneau problema separării din punct de vedere ideologic, căci aveam în fața noastră un singur dușman: comunismul. Grupul nostru a activat și în oraș, prin intermediul profesorului Aristide Zdru, care urma să mă înlocuiască în cazul în care aș fi fost arestat. N-am plecat în munte pentru că am fi fost niște exaltați. Noi voiam să facem rezistență aici în Vrancea, intenționăm să ne organizăm nu numai în jurul Panielului, ci și în Nistorești, prin prețul Nicolae Marcu, mentorul nostru, care refuza să umele cu pistolul la brîu, spre deosebire de alți preoți care nu se sfiau s-o facă, așa cum a fost prețul Filimon, stărețul schitului. El n-a fost în lotul nostru de judecată. Preoții au constituit un lot separat.

Toate satele erau de partea noastră. Noi rezistam cu speranța unui ajutor imediat din afară, cu arme și echipament. Chiar dacă nu l-am primit, crezul nostru era că acțiunea de rezistență putea duce la înfrîngerea și eliminarea totală a comunismului. Auzisem că la Făgăraș e un centru de rezistență, dar era prea departe și timpul a fost prea scurt. Am încercat să luăm legătura cu ceilalți prin București și,

în acest scop, în toamna lui 1948, am fost de două ori acolo. Voiam să știm cum sînt și cum acționează celelalte grupuri și dacă există o coordonare a acțiunilor de rezistență. Din păcate, nu am găsit nici un om de legătură.

Intrarea lui Timaru în grupul de rezistență s-a făcut în 1948, pe fondul eliminării lui din armată și al prigoanei dezlănțuite de comuniști. Era într-un fel adjunctul meu. Zona de acțiune era situată între Pișul Zăbrăuțului și Șușița. Sistemul de aprovizionare ținea de cele două schituri, la care se adăuga și ceea ce ne dădeau alți oameni, prin acțiuni individuale. Grupul a avut în permanență 25-30 de oameni, împărțiți în două grupe mai mici. Unul format din vîrstnici și altul din tineri. Eu eram șef la tineri, iar la bătrîni era învățătorul Mălăeșcu. În grupul nostru s-au adunat așa de mulți oameni datorită faptului că fratele meu, Cristea, se ocupase de organizațiile de tineret ce existau în Panciu, Tecuci, Focșani. Ciochiri cu Securitatea nu am avut. O singură dată, cînd eram acasă, au vrut să mă aresteze, dar am scăpat. Armele erau adunate de Cristea. Aveam pistoale mici de buzunar, pistoale mitralieră, grenade și ZB-uri. În condițiile unei confruntări am fi avut cu ce să ripostăm. Oamenii știau să lupte.

Am realizat împreună cu profesorul Aristide Zdru o broșurică, intitulată *Manualul haiducului*, un cod de instrucții despre cum se recruta și ce aveau de făcut cei aleși pentru rezistență. Fiecare care punea mîna pe un exemplar era obligat să-l multiplice și să-l răspîndească. Mai făceam și manifeste, pe care le aruncam din tren.

Nu știam că este agentul Securității

În 1949, în comuna Clipicești aveam o soră, măritată, al cărei soț era în legătură cu Nicolae Anghel, fiul învățătorului din sat. N-am știut că Nicolae Anghel era agentul Securității și vinduse multe grupuri. El mi-a transmis prin tata că vrea să vorbească cu mine. Mi-a spus că are un centru de rezistență și este în legătură cu alte puncte din țară. Avea doi oameni, Vrabie și Ușurelu, pe care voia să-i ascundem. I-am luat cu noi, fără să ne punem problema trădării. Asta se întimpla la începutul lui octombrie 1949. Vrabie și Ușurelu (chiar așa îi chema) au stat cu noi cam două săptămîni. În acea perioadă, aveam întîlniri la Clipicești cu niște ofițeri, cunoscuți de-a lui Timaru. Vrabie și Ușurelu au informat Securitatea, care a venit în forță și ne-a arestat. La început n-am vrut să mă predau. Întîlnirea mea cu ofițerii lui Timaru avea loc pe Dealul Viilor, într-o căsuță a lui Anghel. Acolo, de fapt, se adăpostise Securitatea. Cînd am intrat în cameră, am fost somat să predau armele. Mi-au sărit în spate și nu am putut să mai trag, pentru că pistolul mi-a căzut în țărî. Nu voiam să mă predau, eram hotărît să mor în luptă cu ei. Eu știam ce ar fi însemnat pentru mine arestarea. Ne hotărîsem să murim acolo. Timaru apucase să tragă doar un foc de armă, căci

după aceea a fost lovit și doborît. Pe mine m-au bătut foarte rău. M-au legat, m-au urcat într-o mașină și m-au dus la Focșani. Cei prinși am fost duși la Galați și băgați în celule separate. Au urmat închisorile, reeducările.

MIHAI TIMARU (adjunctul lui Paragină)

Prins în urma trădării

În noiembrie 1946 am fost disponibilizat. Generalul Petrescu Gri-vița, unul din aceia care umblau prin lagăre făcînd recruții pentru Divizia „Tudor Vladimirescu”, m-a chemat la el să mă înscrie la comuniști și să fiu trimis la școala de politiciere din Breaza, pentru că, spunea el, ar fi păcat de mine să-mi sacrific cariera militară. I-am răspuns că nu accept. În 1947 am fost trecut în rezervă, moment în care m-am retras la Panciu. Cînd a abdicat forțat Regele Mihai, toți ofițerii care au fost disponibilizați au fost arestați. Unii au fugit în munți. Printre cei arestați la Panciu am fost și eu. Datorită unui prieten care era șeful Siguranței din Panciu, Costică Dumitru, am scăpat. M-a pus în libertate după 48 de ore, fără să mă trimită la Focșani. Se declanșaseră din nou arestările la 14 mai 1948, pe întreg teritoriul țării. Au fost arestați studenții, tărani, muncitorii, toți care fuseseră oponenți ai regimului.

Auzisem că în regiunea Vrancei, în apropierea pădurilor Panielului, s-a format un grup de rezistență din cei care reușiseră să scape de arestări. Am fost prezentat lui Ion Paragină, cu un an mai mic decît mine. El mi-a comunicat că au format un grup de rezistență, că are în gînd să-l extindă, și că, în toată țara, ofițerii - ei erau mai bine informați decît mine căci puteau intercepta posturile de radio - formaseră grupuri de rezistență.

Mihai Timaru. Ofițer în Armata Regală Română, simte că nu-și poate îndeplini îndatoririle sub stăpînire comunistă. Alitudinea adoptată după 23 august 1944 îl determină să se retragă și să ia drumul pădurii. Originar de pe Valea Mureșului, destinul îl aduce în Vrancea prin căsătorie.

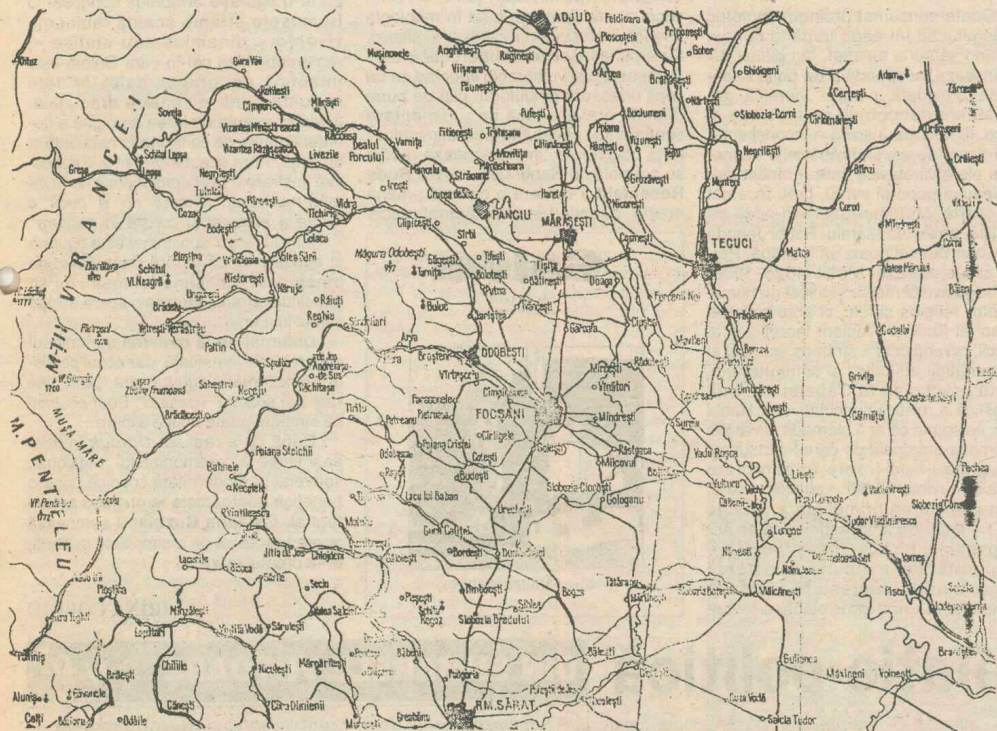
M-au întrebat dacă accept să ader la grupul lor, roștul meu fiind ca, săptămînal, sau de cîte ori era nevoie, să păstrez legătura cu exteriorul.

În acest rîstimp, amicul meu de la siguranță m-a prevenit că ar fi bine ca, totuși, să dispar un timp din Panciu. Am ales Brașovul (...)

Printre alte obligații de-a mele, pentru faptul că prezentam garanție, ca fost ofițer, era și cea de a lua legătura cu fostele cadre și anumite personalități. Trebuia să țin evidența trenurilor zilnice care treceau pe ruta Ploiești-Iași-Ungheni, înspre URSS și care transportau cereale, petrol și cherestea: 15-20 de trenuri de fiecare produs, apoi urmau și altele. Deoarece eram urmărit, am fost arestat și dus la Focșani, fără să mi se facă an-

din zona Vrancei

TIMARU

chetă. În gara Focșani, o cunoștință, d-l Gheorghe Pătulescu, care avea un mic magazin de manufactură, m-a văzut. (Aflasem că urma să fiu dus la Brașov.) Cit timp ofițerul s-a dus să telefoneze la Securitate că pierdusem trenul, l-am informat pe d-l Pătulescu: „Spune-i Lucicăi (soția) că mine, pe vremea aceasta, voi fi dus la Brașov”. Ziua următoare am plecat. Am stat la Brașov până în săptămâna dintre Crăciun și Anul Nou (...) Mi-au dat drumul și am plecat în Vrancea în noaptea de Anul Nou. Am ajuns la Panciu, și nu pot descrie cât de emoționantă a fost întâlnirea cu familia.

A trecut iarna, cu sărbătorile ei, dar vedeam că cercul se tot strângea. I-am pus la curent pe cei din grupul de rezistență. Când m-au arestat, ei erau în pădure, iar eliberarea mea i-a pus pe gânduri, pentru că mulți din cei arestați cu angajamente au fost eliberați cu scopul de a-i trage de limbă pe ceilalți. Prietenul meu Dumitriu fusese dat afară din Poliție și nu mai avea cine să mă mai informeze. Norocul lui Paragină că a scăpat nearestat a fost că el se afla la Panciu în timp ce Securitatea îl căuta la București. Inițierea grupului a fost premeditată încă de la București.

Când a început să dea frunza în codru, mi-am dat întâlnire cu Ion Paragină. Ion mi-a dat parola și mi-a indicat locul: eu știam care erau locurile, nu știam însă unde era bordeiul grupului. În martie m-a căutat acasă. În pădure erau cam 25 de oameni și, ca măsură de siguranță, ne-am fragmentat în două: grupul celor tineri și grupul celor în vârstă. Dintre cei tineri făceam parte eu, Ion, Cristea Paragină, Gheorghiuță Bălan, care mai târziu a fost împușcat, Valeriu Iorga, Chiper, Petrică Bucă, Ticu Cîrnu, iar din grupul celor în vârstă erau Gheorghe Mălăeșcu, Simion Grigoras, Tode-riță Doagă, Vasile Sava, Costică Marin, Nicolae Ambrozie. Ne împărțisem în două grupuri pentru ca, în cazul în care ar fi căzut un grup, să supraviețuiască

celălalt. Spuneam mai înainte că una din misiunile mele era să tin legătura în special cu foștii ofițeri. Săptămânal plecam, singur sau însoțit (căci totdeauna căutam în întâlnirile noastre să fim cit mai puțin, ca să nu existe posibilitatea de a fi urmărit), ca să iau contact cu foștii ofițeri. Îl aveam în mijlocul nostru pe colonelul Răianu.

Mi s-a pus deseori întrebarea ce urmăream noi în fond. Era în perioada când se încerca să se facă colectivizarea, când începuseră să se dea cotele de cereale. Mulți țărani care se motiveriseră au fost ridicăți. Toată lumea de la sate ne acorda ajutorul. Armamentul nostru nu era pentru a declanșa o acțiune armată, ci ca să ne apărăm. Țăranii, în disperarea lor, de multe ori erau în stare să pună mina pe coase, pe arme și să se răscoale. Noi îi temperam, căci orice acțiune ar fi avut repercusiuni asupra lor. Luasem legătura cu toți reprezentanții satelor din regiunea Vrancei. Am încercat să luăm legătura și cu grupurile de rezistență. Se apropia toamna și ne gîndeam că, în timpul iernii, nu mai puteam rămîne în regiunea unde stătusem. Deja Securitatea întinse o pînză de păianjen în jurul nostru. Eu eram singurul militar din grup și aveau calitatea de organizator cu partea tactică.

Am plecat în Munții Vrancei și am luat legătura cu părintele Filimon și părintele Evghenie. Eram gase în grup și mergeam cu traista la noi, căci nu se știa niciodată ce poate fi. Deceam cu noi făină de porumb, slănină și altele. Se luminase de ziua și ne-am adăpostit într-o stîină, pentru ca, între timp, să mergem să ne facem rost de hrană. Nu aveam decît făină și un ceain pe care îl purta în ranită (...)

În septembrie am venit acasă să mă întîlnesc cu soția, cam cu o lună înainte să nască. Întîlnirile cu ea erau deosebit de emoționante (...) Într-o noapte, ne-am dat întîlnire la Ursoiu, la via

noastră, nu departe de Panciu. Ea a venit pînă acolo și s-a uitat în stînga și în dreapta să vadă dacă nu este urmărită. Întotdeauna veneam în întîmpinarea ei, dar, fără să știu, am trecut alături cu alea și am așteptat la colitură ca să supraveghez să nu fie cumva urmărită, surprinsă și să-i sar în ajutor. Eram înarmat cu pistol mitralieră agățat de gît, aveam o grenadă și un pistol. Cam acesta era armamentul fiecăruia dintre noi (...)

În acest răstimp, mă cheamă Ion: „Mihal, înainte de plecarea în munți trebuie să facem rost de armament, să avem mai mult, căci acela pe care-l avem este prea puțin. Mi-a promis căpitanul Nicolae Anghel, învățătorul din Clipsești”. Prin acest Anghel, pe care pusese mina Securitatea, intra un alt membru în grupul nostru. Bineînțeles că porțile grupului

de rezistență erau deschise oricui care prezenta garanție. În grupul nostru apăseră doi indivizi, Vrabie și Ușurelu, dar nimeni nu putea pune la îndoială calitatea lor, atîta timp cit însuși Ion Paragină îi adusesse. Ni i-a prezentat ca pe doi subalterni de-ai lui Anghel, certaiți cu organele de stat. Am fost foarte circumspect la apariția lor și i-am spus lui Ion. Îmi năcuse soția. M-am gîndit să treacă o lună și să mă duc să-mi văd copilul. Ion îmi relatase că Anghel ne va face rost de armament. Trebuia să ne mutăm, căci codrul își rărea frunza și urma iarna. Eu voiam să-mi văd copilul. I-am spus lui Ion că o să ne întîlnim pe 18 octombrie, noaptea, pe Pîrîul Șușița, la moara lui Apostoleanu, cu Ion și cu Vrabie, ca să ne ducem pe Dealul Clipseștilor. Locul de întîlnire cu soția a fost în Crucea de Sus, la părintele Gurîță Calotă. După ce ne-am despărțit, m-am dus la moară, unde așteptau Ion Paragină și cu Vrabie. Șușița era secată și cînd o treceam, Vrabie spune la un moment dat către Paragină: „Nea Ioane, dă-mi pistolul mitralieră să-ți în, că l-ai purtat destul”. „Ia-l. Într-adevăr, îl port de mult”. Cînd am intrat în lăstăriș, Vrabie îmi spune: „Domnule Timaru, dă-mi și pistolul dumneavoastră”. Spuneam că, de cînd apăseră cei doi în grup, i-am suspectat și nu-mi inspirau deloc încredere. „Măi Vrabie, oia care nu-și poartă lîna o mîncă lulpul. Eu nu mă despart de armă. Nu uita că am fost militar și militarul nu se desparte de armă”.

Am ajuns la casa lui Anghel. Acolo, liniște și pace. Era o casă destul de modestă. În camera din față vedeam că pîlpile o luminare. Vrabie ne-a deschis ușa și ne-a poftit să intrăm înăuntru. L-am lăsat pe Ion să intre primul. Cînd acesta a pășit, din spate m-a împins Vrabie și s-a închis ușa, iar pe Ion l-am văzut că se prăbușește în fața mea căci au tăbărit după ușa și l-au lovit. Eu aveam pistolul în mînă, doar să apăs pe trăgaci. Fulgerător, a apărut în față un securist cu pistolul îndreptat spre mine. În colț, iocana Maicii Domnului cu Isus în brațe. Instantaneu, primesc o lovitură, apăs pe trăgaci și aud un zgomot. În loc să nimeresc în cei din față, am nimerit în icoană. Din acel moment n-am știut ce se mai întîmplă cu mine. Ne-au urcat în dubă, cu direcția Focșani. Ajuși acolo am fost băgați într-o cameră și apoi a venit un ins îmbrăcat în uniformă de colonel, care a întregat: „Care ești Timaru?”. „Eu sînt”. „Mi-ai căzut în mînă. Să știi că tot eu l-am arestat pe frati-tu, banditul acela de la Deda Bistra”. Era colonelul Mauriciu Ștrul, comandantul Securității din Tirgu-Mureș.

Grupaj realizat de MIOARA ANTON

ATE BAKKER
INSTITUȚIILE
FINANCIARE
INTERNATIONALE

ANTEL

INSTITUȚIILE FINANCIARE INTERNATIONALE,

Relații economice
internationale

de A. F. P. Bakker

- Singurul curs din care puteți înțelege politica marilor fonduri internaționale.
- F.M.I., Banca Mondială, B.E.R.D. etc., nu vor mai avea nici un secret pentru dumneavoastră.
- Un curs Longman pentru elevii și studenții din domeniul economic. 224 de pagini/15.500 lei.

Dorese să primească această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:
Numele
Oraș (Localitate) nr.
Strada
Bl. Sc. Et. Ap.
Județ (sector) cod
Tel.

CARTE
POȘTALĂ

Post răspuns

Nu
timbrați

Destinatar:
Editura ANTEL
O.P. 22 C.P. 285
Sector 1, București
Tel: 01-6175332

TEATRUL EVREIESC DE STAT

CRONICĂ DE TEATRU

Golem

de H. Leivik

regia:

Cătălina Buzoianu

„Cine nu învață din greșelile istoriei riscă să le repete.” Rostit în final, această maximă reprezintă și motivația pentru care *Golem* revine în repertoriul Teatrului Evreiesc de Stat.

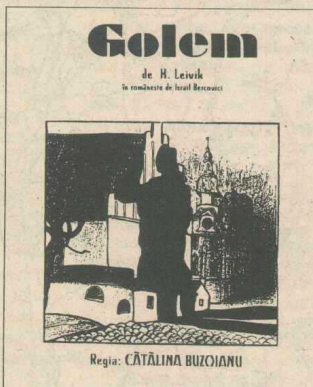
În întreaga sa operă, Halper Leivik, unul dintre cei mai mari dramaturgi de limbă idiș, a fost preocupat de relația dintre mase și conducători, creatori și creaturi, vizionari și Mesia, reconsiderând vechi legende din perspectiva evenimentelor trăite de el însuși. Gestația poemului dramatic *Golem* (1917-1929) coincide cu instaurarea puterii sovietelor în țara sa de origine, Rusia, pe care o părăsise pentru SUA, după ce în 1913 fugise din Siberia, unde fusese exilat pentru activitatea în partidul socialist.

La mai bine de șaptezeci de ani de la premiera mondială (care a avut loc în 1925 la Teatrul Habima din Moscova) și după cincizeci de ani de regim comunist, Cătălina Buzoianu propune o lectură personală a acestui text aflat de încărcat de simboluri, încercând traducerea filosoficelor sale sensuri ezoterice în imagini scenice. Pentru concretizarea viziunii, regizoarea și-a asociat pe regretatul scenograf Seyer Frențiu și pe coregraful Răzvan Mazilu.

Odată consumat prologul (simetric epilogului cu întreaga trupă la rampă, invitând să se ia aminte), din planul doi avansează, suspendată de bolta nemiloasă, o ciudată „pădure” vibratilă, generatoare deopotrivă de tensiune și calm. O figură insolită a inconștientului în care se ascund rădăcinile întunecate ale fricii atavice care a bintuit dintodeauna poporul evreu, greu încercat de soartă. Metamorfozată în pildă de tradiție, povestea Marelui Rabbi Jehuda Löw ben Betatel poate să înceapă. Personalitate reală, el a trăit (1525-1609) în Praga evului mediu și a fost nu numai mentor religios și laic, ci și remarcabil filosof al fizicii și incipient teoretician al logicii, revendicat ca strămoș spiritual al matematicii aplicate, al computerului. Fiind practicant al Cabalei – formă gnostică a misticii speculative –, Rabbi Löw se spune că ar fi plămădit din argilă un imens antropoid pe care l-a înșuflețit înscrindându-i pe frunte în caractere ebraice cuvântul EMET – adevăr –, care, prin eliminarea primei litere, devine MET – mort. Se tenta astfel imitarea antropogeniei biblice, într-o încercare disperată de a opune rezistență pogromurilor, represiuni inumane survenite în urma unor odioase însc-

nări de „omoruri rituale”. Dar, o dată în plus, mitul ucenicului vrăjitor avea să-și dovedească și aspectul său malefic: creat cu un scop nobil, artefactul scapă de sub control și va trebui să fie anihilat.

În lumina misterioasă, actorii săvârșesc minunea întrupării personajelor. La început, amintind de marionetele de la Theatrum Machinarum (dintr-un prim secol al erei noastre, când în mitologia ebraică e atestată o încercare similară), Golemul lui **Cornel Ciupercescu** este și impozant, și vulnerabil, aducând cu un copil urias, dar neajutorat, plin de bune intenții, grevate însă de rudimentare sentimente, păcătuiind prin excesul de forță ucigătoare. Impresionează relația sa specială cu Rabbi Löw, căruia **Rudy Rosenfeld** îi conferă o căldură umană aparte, degajând energii taumaturgice.

Încă jucându-se cu păpușile își înfățișează **Roxana Gutman** eroina, fiica rabinului de care se îndrăgostește Golem. Rolul soției rabinului, **Leonie Waldman Eliad** îl împlinește elegant și prin înălțătoare songuri ce-și revarsă emoția peste sală. **Ovidiu Cuncea**, Tanhum, își poartă patetic drama, rătăcind printr-o figură armonios condusă. O frumusețe stranie scaldă tablourile vivante – dinamice sau statice –, remarcabil fiind cel în care Golem este înălțat de grupul dalbelor fete nenunțite, într-o zbatere dramatică, fixind în memorie starea ambiguă a dorinței ardente ce se frînge în neputință și umilință. Pare acest moment și o sugestivă ilustrare a preceptului emis de învățatul medieval: „*Timpul nu e decît o formă a materiei și constă în mișcare*”.

Într-un reflex subliminal este figurată și aluzia politică filtrată metonimic: pe pinza care închipuie fantoșa ce i se substituie eroului mesianic apare schițat chipul lui Lenin.

Debutat de la menirea sa, colosul este retrimis în neînțință, dar ecoul persistă în exclamația zguduitoare: „*Îmi vine rău de spaima voastră!*”. Doar psalmul de sîmbătă poate aduce alinare...

După ce a realizat *Dibbuk* în aceeași cheie a ceremonialei tradiționale, convertit la modernitate scenică printr-o benefică reîntoarcere la originea actului teatral, **Cătălina Buzoianu** semnează acest spectacol de o simplitate austeră, de-a dreptul magică.

IRINA COROIU

CIUMA, instalație politică

La sfîrșitul anului trecut, Muzeul Țăranului Român ne-a invitat să vizităm expoziția „Ciuma – instalație politică”, realizată de Irina Nicolau și Horia Bernea, la subsolul muzeului – pe tema colectivizării agriculturii. Este o expoziție-eseu, o expoziție-proces, și chiar, în sobrietatea mijloacelor ei, o expoziție-bocet despre suferința și distrugerea clasei țărănești sub ocupația comunistă. Instalația recompune din câteva elemente definitorii atmosfera de presiune politică asupra satului românesc în deceniile democrației populare, într-o manieră minimalistă și contrapunctică, cu mijloacele voite precare, ieftine, banale (*arte povera* la ea acasă). Aceste obiecte-semn au determinat, au sărăcit și au devitalizat într-adevăr orizontul satului românesc în epocă. De la intrarea în expoziție, sîntem dirijați în josul scăriilor cu indicatorul cenușiu și prăfuit „Spre secția de votare”, ne întîmpină numeroase busturi ale lui Lenin – de bronz, de marmură, date în vopsea de ulei, busturi și portrete Stalin și iar Lenin, un perete de portrete ale lui Dej, cunoscutul kitsch socialist-romantic-realist, cu sugestii de mumificare și instalație mortuară (flori artificiale). Pereții sînt tapetați cu pagini nesfîrșite din *Știința* de la sfîrșitul anilor 1940, anii '50 și '60, cu hîrtia galbenă, friabilă, ieftină, designul jurnalistic sub-profesional știt, nesfîrșite sloganuri despre comunismul victorios, minciuna cinică despre fericirea poporului și marile sale succese, propagandă vulgară, împotriva „dușmanului de clasă”, a „chiaburilor”, a Occidentului. Peste coloanele organului de partid sînt lipite pagini despre țărani condamnați pentru agitație, pentru „manifestări dușmănoase față de transformarea socialistă a agriculturii, instigînd și pe alți cetățeni să nu se înscrie în GAC că vor muri de foame, iar regimul democrat popular va fi schimbat cîrînd de către forțele imperialiste”. Sînt citate multe nume, cu anii de condamnare. Și se înțelege, se știe că au fost foarte-foarte mulți, dintre oamenii cei mai gospodari și mai demni ai acestei țări.

Ziceri și poezioare (pe care unii și le mai aduc aminte din acele vremi) sînt lipite pe panouri, notate stîngaci pe foi de caiet, cu scrisul de copil (sau țăran), în maniera obișnuită la Muzeul Țăranului Român: „*Și mai trece o*

noapte/ Și mai trece o zi/ Se ascute lupta între clase/ Căci chiaburii se arată a fi/ Elemente tot mai dușmănoase” – ceea ce evident versifică teoria stalinistă a ascuțirii luptei de clasă; ori: „*Doar chiaburul nu votează/ Stă acasă și turbează...*” sau motto-ul „*Spic cu spic, țării snop*”. Cîteva „memorabilia” ale timpului: un difuzor prăfuit, o „lampă a lui Illici”, adică un fel de lanternă artizanală grosolană, broșuri cu directive de partid și sfaturi agricole, o vază enormă de porțelan pictată pentru Stalin – plasată „triumfal” în mijlocul încăperii, cu „scene de gen” ale vieții socialiste.

Ici-colo sînt plasate lapidar cifre și tabele, cu patetismul implicat al cantității orbe, anonime. Pentru nepredarea cotelor în termen de 20 de zile, pedeapsă 5-15 ani muncă silnică (Decretul 183/1949). În 1948, 77% din populația țării erau țărani; în 1988, rămăseseră 45% – perioadă în care 5 milioane de oameni se mută de la țară la oraș. În Anuarul statistic al anului 1966 se notează: 94% din suprafața agricolă a țării, 96,5% din suprafața arabilă, 97% din vii și livezi sînt acoperite de unități agricole de stat și cooperatiste. Că știm sau nu știm exact aceste cifre, ele rămîn impresionante. Iar proporția și natura distrugerii comuniste a lumii noastre rurale continuă să aibă efecte considerabile asupra lumii noastre de azi.

Muzeul pune pentru prima oară în scenă această ipostază a țăranului român, memento al istoriei apropiate: proiectul poate fi amplificat și ar fi probabil interesant să devină o componentă muzeală permanentă, cu suport documentar sistematic.

Imersia în spațiul instalației „Ciuma”, cu nuanța lui claustrofobă și înghețată, e un nou prilej pentru noi, spectatori, să ne analizăm memoria – fiindcă, deși totul ne apare atât de familiar și este autentic, declanșînd probabil în fiecare privitor mulțimi de amintiri tangente, impresia centrală rămîne aceea de vid, de absurd, de irealitate – prin care, pînă mai ieri, cu adevărat am trecut.

IOANA IERONIM

DIN SUMARELE VIITOARE

- **Supliment gratuit despre contracepție și educație sexuală în România**
- **R.C. Cristea – despre ultimul mandat de președinte al lui Vaclav Havel**
- **Vizita președintelui Emil Constantinescu în Ungaria. Corespondență de Iulian Anghel**
- **Ion Vianu: „Împărăția neburilor” – despre expoziția Corneliu Baba**
- **Bujor Nedelcovici: „Jurnal infidel”**
- **János Tischler: „Revoluția maghiară din 1956”**
- **N. Rădulescu Dobrogea: „Agresorii bucureștenilor”, „Bucureștenii pot avea o primărie mai eficientă”**

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecția INOROG

Esterházy Péter Verbele auxiliare ale inimii

 Traducere de Anamaria Pop
Postfață de Mircea Nedelciu

Experiența dramatică a pierderii mamei este transpusă în două registre – narațiunea și comentariul „textualist” – realizîndu-se un dialog simbolic subtil, prin care se respinge orice convenție ori mitizare a existenței.

În aceeași colecție vor apărea:

- Emil Lungeanu, *Ceasul lui Făt-Frumos*
- Solo Juster, *Lacrime interioare*

lași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032-230197 • tel 032-233800
e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

DAN C. MIHĂILESCU

Triumful resemnării

ALICE VOINESCU, Jurnal, ediție de Maria Ana Murnu, prefată de Alexandru Paleologu, Editura Albatros, 882 p.

O situare delicată

Cu toate că, fie ele timide și sporadice, ocaziile editoriale și comemorative nu au lipsit, numele lui Alice Voinescu (10 februarie 1885-4 iunie 1961) a rămas de zeci de ani în seful istoriei culturii, într-o ovasi-exclusivitate pentru inițiatori. Desigur, marele moment al postumității autoare în ceașism (după câteva gesturi notabile, dar mai mult simbolice, precum Rotonda din 13 iunie 1975 de la Muzeul Literaturii, sau nr. 12/1979 al revistei *Ramur*) a fost ediția îngrijită și prefată în 1983 de Dan Grigorescu la editura Eminescu (*Întâlnire cu eroii din literatură și teatru*), în seria Thalia, coordonată de Valeriu Răpeanu (lector Doina Uricariu). Momentul ar fi putut să fie decisiv pentru reimpunerea acestei personalități profund înrădăcinate în moralitatea actului estetic, într-un prezent ofițit, barbarizat de diktatură și orfan spiritualmente.

Nu a fost așa. Ediția din 1983 a reasudat un nume de istorie literară, nu și o forță de remodelare spirituală. Au fremătat, bineînțeles, teatrologii, s-au bucurat „universaliștii”, au exultat foștii studenți și prietenii congeneri, au jubilat francofilii, însă – în lipsa farmecului exercitat pe viu al profesoarei – interpretările ei de înalt didacticism și sinceră ardoare erau (și sînt) văduvite de chiar forța lor esențială de convingere. Fiindcă Alice Voinescu a scris în primul rînd pentru tineret, dintr-o acută convingere, vocație și datorie profesională. A fost o natură profund catalitică, adică benefic-mijlocitoare întru trăirea artistică a cote semireligioase. „De cînd, în ultimul timp, impulsivitatea nestăpînită pentru un nou ideal de viață dezorientează conștiința tineretului nostru” – scria Alice Voinescu în prefața monografiei *Montaigne* din 1936 –, tot mai des mă cerceta dorința de a vorbi unei generațiuni ce-și căuta o călăuză, despre acest mare prieten cumpătat și luminat.

Astfel încît cărțile ei (*Montaigne*, 1936, *Aspecte din teatrul contemporan*, 1941, *Eschil*, 1946, dincolo de contribuțiile la vol. III din *Istoria filosofiei moderne*, de licența cu Titu Maiorescu în 1908 și de doctoratul în filosofie de la Sorbona, *Kant și Școala de la Marburg*, 1913) coincid prea puțin cu ținta lor originară și aproape obsesiv urmărită: educația sufletului tînr. Vom reveni, de altfel, la acest lucru cînd va veni vorba de *temperamentul pedagogic* al lui Alice Voinescu, în paralel cu figura lui Nae Ionescu.

Din această perspectivă, adevărata ei restituire a început după 1990, mai precis în 1994, odată cu ediția *Scrisori către fiul și fiica mea*, îngrijită de Maria Ana Murnu. Dacă gestul editorial din 1983 a recuplat la prezent *doxa* autoarei, ediția de la Dacia deschidea marea poartă către intimitatea ființei morale a acesteia. Și către *personajul* Alice Voinescu.

Scrise între 1949-1958, în anii de prigoană, însă gîndite, în linii mari, după cum ne arată *Jurnalul*, încă din anii '40, *Scrisorile* au împins imediat în plan secund *bibliografia* autoarei. Lasă că și unele articole sau conferințe radio ce rotonjeau sumanul aveau o valoare memorialistică, deci accentuat subiectivă (*Amintiri despre abajia de la Pontigny*, *Primul congres de morală socială*) sau o valoare capitală pentru înțelegerea echilibrului politic și etic fundamental pe care s-a întemeiat Alice Voinescu, însă fapt este că nici ediția din 1994 nu a avut darul să o propulseze printre maeștrii spirituali cu care au a se confruntau noile noastre generații. Pe lângă puterea de șoc intelectual și moral a lui Noica, Tuțea și Cioran, *Scrisorile* lui Alice Voinescu

nu puteau să însemne prea mult din unghiul propriei exemplarități. Acum, însă, odată cu apariția acestui *Jurnal* de-o forță și o cuprindere de-a dreptul copleșitoare, respectiva ierarhie se va tulbura, cred, în modul cel mai profitabil.

Sebastian pe ambele maluri

În plus, venind la puțină vreme după *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, *Jurnalul* lui Alice Voinescu umple și celălalt talger al balanței, ca să zic așa. Mărturia lui Sebastian se oprea la barbara Dreptei și sfîrșea în iarna lui 1944, în dezgust față de jalnicul oportunism al comunistilor de ultimă oră. Mărturia lui Alice Voinescu (cele 32 de caiete cuprind perioada septembrie 1929-mai 1961) depliază celalaltă jumătate a sferei sau, altfel spus, face pod peste ambele maluri ale aceleiași ape negre: ea se înfiorează în anii treizeci de furia legionarismului, dar devine victimă barbariei comuniste a anilor cincizeci. Notațiile ei din 1948 în 1953 și, firește, din 1956 în 1960, pun în fața terorii legionare oglinda terorii comuniste. Din unghiul similitudinilor, lectura în paralel a celor două jurnale produce înfiorare.

Așa cum Sebastian înregistra săptămînă după săptămînă cîte o măsură – atroce sau ridicolă – anti-evreiască, Alice Voinescu înregistrează evenimentele – atroce sau ridicole – ale legiurii comuniste, sovietizante: în ianuarie 1948, Alice Voinescu este demisă de la Conservatorul de teatru din pricina, între multe altele, a poziției sale față de abdicarea forțată a Regelui; în februarie este dată afară și de la Școala socială, apoi notează demiterea lui Pătrășcanu („dispar ultimii reprezentanți ai unui sentiment patriotic”); în iulie se face război cu statulele („după ce au dat jos cu tancurile statuia Regelui Carol, au distrus-o și pe aceea a lui Brătianu. Am crezut că mă lovește dambლა cînd am văzut soclul gol și sfărîmat”); în martie 1949 „Izgonirea proprietarilor din conace s-a făcut cu o sălbăticie dezolantă (...) bestia turbată a pus stăpînire pe firea românească” ș.a.m.d.

Lecturile în oglindă și puzderia lor de sensuri: „A fost asasinat Armand Călinescu! Am simțit o furie și o ură împotriva asasinilor și a tuturor legionarilor, încît i-aș fi desființat cu puștele. Trădători de țară, imbecili furioși, mișșavi timpotzi, fără creier și fără altă simțire decît una de partid” (22 sept. 1939).

Și în iulie 1955: „vestea morții lui Gheorghe Brătianu, a lui Tașcă, prezumția dispariției altor prieteni bătrîni e foarte dureroasă. Moartea lui Gheorghe Brătianu ne lovește crunt; era o mare nădejde a Istoriei noastre”.

De altfel, chiar Alice Voinescu ajunge, împreună cu evoluția concretă a evenimentelor, să citească în oglindă *sarabanda exceselor* de la 1940 cu cele de la 1950: „Oamenii simpli încep să judece și se reculeg, vîd și ei că la noi nu are rost comunismul. Mahalaua tot mai conștientă, opinia tot mai precisă, dar mă tem că se creează un antisemitism masiv, de data asta și-o fac evreii singuri! Vorbii cu Vianu. E un om colosal de elegant și bun. Un om pe care cultura l-a umanizat definitiv. Rareori unul de calitate lui: spiritualitatea Israelului în plin cu toată generozitatea creștină” (17 febr. 1945).

Și la 29 nov. 1947: „Schimbările în ministere, reforma judiciară, schimbarea la Banca Națională și la Finanțe, stringerea excesivă a șuruburilor sînt semne că și la noi se joacă disperat. Pînă și oamenii lor, cei civilizați, sînt dați la o parte. Nu mai comandă decît

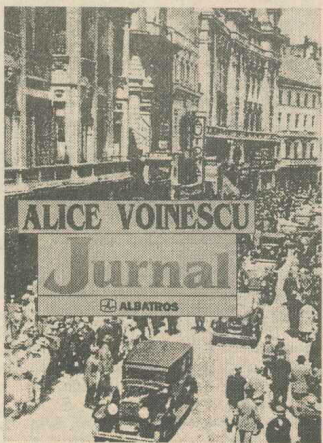
evreii, direct agenți ai Moscovei. Ce am auzit eu la Fundațiile Regale a fost simptomatic (...) Așa au procedat și legionarii și le-a fost fatal. Și doar aveau și ei protectorii lor în țară. Și doar dreptatea și mila lui Dumnezeu nu doarme” laită numai două citate, de legitimă duritate, prin care se poate începe scrierea la modul cel mai pur omenesc a istoriei barbariei comune prin care, vorba lui Alexandru George, bolșevismul verde și cel roșu au înecat orice încercare a căii de mijloc. Adică tocmai calea proprie categoriei umane din care face parte Alice Voinescu.

Dar, în dorința de a da greutate veridicitului, am anticipat exagerat lucrurile. Să revenim, așadar, la omul Alice.

Cultura, echilibrul, duhovnicia

Aceștia ar fi termenii ce formează trepidul personalității în cazul de față.

„Era, spune Alexandru Paleologu despre Alice Voinescu, o ființă pentru care viața fără cultură nu e viață, iar cultura fără viață nu e cultură”. „Nu pot să înfloresc, scrie Alice Voinescu la 8 mai 1945, decît într-un climat de umanitate blîndă. Lipsa de măsură, instinctualul, pornirile brutale și răutatea voită sau nevoită mă deprimă pînă la dorința de a pieri. În fond, sînt o inadapată în această țară pe care o iubesc din toată ființa mea.”

Dar nu de o acumulare culturală la modul narcisist este vorba aici, cît despre transmiterea culturii ca har și ethos. Alice Voinescu avea, spune Alexandru Paleologu (după cum spun toți cei care i-au stat în preajmă, de la soția Maria și Ion Lucian Murnu la Mircea Sepilici, de la Aurora și Mihai Nasta la Geo Bogza, Cella Delavrancea, Șerban Cioculescu etc., etc.), avea „o rară vocație de confidentă”. Într-adevăr, observa Alice Voinescu la 15 febr. 1958, „sînt o oglindă bună care nu schimonosește chipurile oamenilor, sînt un ecou, poate, în care omul își găsește cuvîntul lui puțin limpezit, puțin înălțat. Darul ăsta îl am”. Trăirea fiecărei zile în funcție de celălalt, adică de întîlnirile cu studenții, de vizitele prietenilor sau confidențele primite și sfaturile date, este la Alice Voinescu una dintre constantele *Jurnalului* și, de fapt, ale permanentei dăruirii de sine.

lar pedagogia, maieutica emoțională, cazistica sentimentală și conduita elaborată cu sens pilditor au nevoie de echilibrul, de comprehensiune înțeleaptă, de armonie a contrariilor în ființa profesorului. Chiar în acest punct rezidă cea dintîi mare surpriză oferită de *Jurnal*, în revelarea marilor neliniști, toată viața bine ascunse îndărătul iluzoriei împăcări. Figura doamnei de salon frecventînd Curtea regală și aristocratele colcozii de la Pontigny își dezvăluie zonele de penumbra senzuală, cu priză la irațional și păgînatate greacă: „Trebuie să cultivi și iraționalul din tine”, 27 dec. 1929; „Aș fi în stare să fac o cură de sensualism acut – să mînc, să beau, să dans – de ce n-am curajul să scriu și alte verbe, cele esențiale, în cazul

meu?”, 22 febr. 1939; „De ce nu mă călugăresc? N-am nici un respect pentru călugărițele noastre, iar catolică nu doresc să mă fac”, 15 febr. 1941; „Dar totul se revoltă în mine împotriva metodei care strivește elanul”, 30 aug. 1942; „Întotdeauna a fost în mine tendința de a împăca viața trupului cu cea a spiritului și dintre gînditori m-au atras mai mult cei care le-au împăcat: Montaigne, Shakespeare, Goethe. Fără îndoială sînt urme adînci de păgînimșim elin în mine și admirația pentru Gide e din același izvor”, 24 dec. 1952.

În spatele măștii doctorale, al apetitului aristocratic, al erudiției și finului snobism palpită neliniștea eului neîmplinit carnal, care se consideră eșuat social și ratat profesional, după cum se aud chemările tulburi ale unui subconștient amestecat: „Am făcut în gînd băi de mare care mi-au exaltat trupul, am trăit în gînd senzația valurilor pînă la halucinație, am comis iar «adulterul cu marea» și am ieșit oloagă din aceste băi de senzualitate imaginativă. Mi-am păstrat trupul curat, dar l-am aprins pe dinăuntru” (31 aug. 1950, avea 65 de ani).

În plus, „e în mine un fond care e strîns legat de țărani. Poenarii? Peșenme”, notează Alice Voinescu la 11 apr. 1957, evocîndu-și linia maternă (Massinca Poenaru, descendentă a paștopistului Petrache Poenaru). Vocația rînduieii, așadar, împletită cu neastîmpărul elin patern, al avocatului cu doctorat la Paris, Sterie Steriadi. „Asprimea neamului lui Stello mă îngrijorează”, scrie Alice despre soțul ei la 11 iun. 1937 (se căsătorise cu avocatul Stelian Voinescu în 1915); „nu am afinități profunde cu acești oameni pe care totuși îi iubesc. Sînt prea duri. Mai curînd rasa. Le lipsește singele grec”. Aliajul de bun conservatism „ărănesc” și liberalism sincronizat face în chip aparte pilditor *Jurnalul* lui Alice Voinescu pentru ceasul nostru de azi. Iată de ce cartea nu se poate expedia într-o simplă consemnare.

Parantezele unui destin

Avem a desluși săptămîna viitoare reperele acestei biografii, tîlcurile cărții și figurile care o populează. Precum și morala fabelii: împlinirea prin eșec, temă comună unei întregi generații interbelice, sau triumful resemnării, cum apare eșecul în memorialistica dezvăluitoare acum. Deocamdată vom încheia cu două citate ce se propun ca parantezele acestui destin.

„Ce nevoie ne bună de fericire în mine”, exclamă Alice Voinescu la 16 febr. 1930 (și începe *Jurnalul* în 1929, la 44 de ani, la îndemnul lui Roger Martin du Gard). „Dacă așa fi bogată zilele astea, aș împărți tot. Cum nu-mi am decît sufletul, îl dăruiesc, îl dăruiesc cu frenezie. Aș vrea să fiu nevăzută, să pătrund în inimă, să le încălzesc, să le scutur, să le fac să vibreze în ele acul sunet infînit pe care toate trebuie că îl poartă în ele.”

Iar dincolo, pe malul suferinței, la 2 dec. 1952, după aproape doi ani de închiisoare: „Cu ce m-am ales acolo la Ghencea? Cu o nevoie frenetică de a ieși din sirma ghimpată, de a scoate pe toată lumea din închiisoare, de a destîlnici închisorile – toate închisorile din lume – chiar pentru criminali. Nu mai pot suferi simțămîntul că sînt oameni închiși și torturați de oameni! Chiar dacă aș ști precis cine e cel care m-a trimis pe mine în închiisoare și lagăr, nu mi-aș cere revanșa. Este ceva atît de greu de suferit, încît nu o doresc nici dușmanului meu. Nu mai vreau închisori și coercițiuni, vreau oameni în libertate, creșcuți spre a fi liberi cu adevărat. Căci ce puțin am înțîlnit tînjind după libertate.”

Să recitim cele două citate, despărțite de aproape un sfert de secol. Aceeași incredibilă generozitate, ai zice că și aceeași fervoare iluminată, dar cită oroare și cită tristețe la mijloc! Vom vedea cită dreptate stă în afirmația: „afita ratată mă face să cred că am fost totuși o stofă bună”.

CRONICĂ DE CARTE

GHEORGHE GRIGURCU

Recurența divinului

O replică dată ateismului comunist

Volumul lui Virgil Nemoianu, intitulat *Jocurile divinității* (Editura Fundației Culturale Române, 1997), alcătuit în cea mai mare parte din foiletoanele transmise de autor la Europa Liberă, în anii '80, constituie, în intenționalitatea sa, o replică dată ateismului comunist, precarității propozițiilor pretinș științifice manipulate de acesta. În chip de primă motivație, profesorul Nemoianu își amintește de „argumentele cam toante și cam inculte” de care făceau uz zelatorii unei doctrine tot mai înămolite în conjuncturalism și propagandă de duzină: „Activiști nepregătiți, cu gândire grosolană, căutău să propage ateismul, să proclame moartea lui Dumnezeu și alte asemenea teorii și iluzii fără teme, răsuflate”. Proclamației nietzscheiene, ajunse la un stadiu de ultimă vulgarizare, i se opune contrariul său: „Puteam spune, pe drept cuvânt: materialismul e mort și îngropat”.

Spre a face credibilă o asemenea afirmație, eseistul ia în discuție chestiunea raportului dintre religie și cultură, ultima fiind considerată ca o zonă de trecere între secular și religios, de dialog între „lumea celor trecătoare și cotidieni” și a „celor eterne”.

Pledoarie pentru un nou umanism creștin

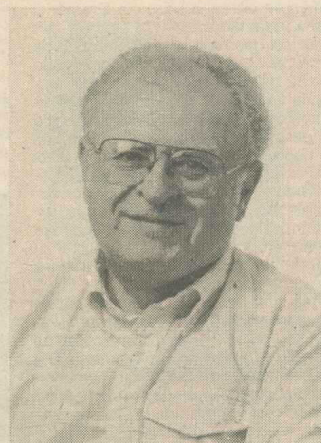
Se încearcă astfel depășirea impactului de retorică obișnuit, dat de incompatibilitatea limbajului clerical, desuet-predicator, cu cel al intelectualului modern. Intelectual modern el însuși, ocolind cu har, deopotrivă spiritual și literar, obstacolele comunicării, Virgil Nemoianu se străduiește a

scocote în evidență punctele comune ale pozițiilor teologice și culturale. Termenul său de referință e un sincretism religios-estetic. Ne mărturisește a fi luat contact cu lumea biblică pe o cale indirectă, prin muzica lui Bach și Händel, prin Madonele picturii renascentiste și catedralele gotice, prin misticism literar al lui Rilke și Argehi, prin lecturi din Chesterton, Guardini, Soloviov, Karl Barth, Toma d'Aquino. Ceea ce dovedește că observațiile finale, concluziile sale privind „o revenire a religiei, a religiilor, o rezistență a lor, care ne dă câteodată mare încredere în puterea spiritului divin de a răzbate în grosimile materiei” reprezintă de fapt premise, îngăduindu-ne a vorbi de o intuire din capul locului a unor adevăruri, de o emoție mistică ce a luat treptat cunoștință de sine și s-a exprimat în pledoaria pentru un „nou umanism creștin”.

O teologie estetică

Religiozitatea aceasta difuză, temperamentală, a lui Virgil Nemoianu se vădește în deschiderea sa largă, tolerantă, supraecumenică, dacă se poate spune așa, deoarece îmbrățișează filosofia, literatura, arta, știința, politica într-o similitudine cu mentalitatea Sfinților Părinți ce au sintetizat gândirea Antichității cu meditația Sfintei Scripturi. Înalta sa paradigmă o alcătuiește opera lui Hans Urs von Balthasar. Dacă celebrul teolog elvețian și-a subintitulat monumentală lucrare *Herrlichkeit*, „o estetică teologică”, de ce n-ar fi posibil a se acredita o teologie estetică? Frumusețea, în strălucirea și măreția ei (sugerată de cuvintul german mai sus menționat, care trimite la iradierea sublimă a divinității), formează un cerc al devoțiunii, al entuziasmului și al iubirii, de la care pornește și pe care o inspiră. E în chestiune, firește, o iubire creatoare, care nu aplatizează prozaic, precum se întâmplă în „limba de lemn” eclezastică, ci, dimpotrivă, produce, într-un gest de inepuizabilă fertilitate, forme și structuri pururi noi. Aceste înfățișări proteice ale artei pot aproxima cel mai bine tărîmul spiritului sau, cu cuvintele lui von Balthasar, „forme mentale ce cresc în mediile în care se înrădăcinează și frumosul, adică la jumătatea drumului între un Mythos, care divinizează și sacralizează totul, și o Ratio, care demistifică și secularizează totul, ajung adevărat cel mai aproape de adevăr”. Virgil Nemoianu e fascinat de această concepție: „Cultura estetică stă, ca să spunem așa, cu un picior în lumea raționalului și pragmaticului, iar cu celălalt picior stă ferm în tărîmul inefabilului, misteriosului, tăcerii și metaraționalului. De ce oare, atunci, cultura n-ar funcționa ca un vehicul incarnațional adecvat pentru cele mai înalte planuri ale transcendenței?”. De fapt, are loc o integrare, extrem de generoasă, căci nu stînjenește relevanța și autarhia valorilor, în perspectiva misterului ultim. Nu se petrece nici o estetizare a religiei („Nu deducem de aici că religia trebuie să devină un satelit al esteticului; von Balthasar accentuează încă de la începutul lui *Theodramatik* faptul că contururile frumosului și, de asemenea, strălucirea lui luminoasă sînt intrinsece formei creștine, nu imprumutate sau imitate”) și nici o teologizare a artei, care prezintă în mod spontan analogii cu planul religiosului: distincția dintre lumen și figură (dumnezeiescul și omeneșul), în limbajul teologic, în paralel cu dialectica între inspirație și formă, din expresia

literară, dialectica subiectivului și obiectivului, în adevărul religios, asemănătoare cu același proces din creativitatea literară și lectură etc. Impulsul religios poate exista ca o virtualitate în creațiile umanismului cultural, care nu le conștientizează suficient, spre a se actualiza într-o interpretare adecvată, precum e cea oferită de Hans Urs von Balthasar literaturii și filosofiei germane din epoca lui Goethe și Schiller, ca și evoluției lor (în teza sa de doctorat, amplificată și tipărită în 1939, sub titlul *Apokalypse der deutschen Seele*). Comentariul eseistului nostru: „Întrucât, în opinia sa, marile sisteme și imagini vizionare ale acelei epoci își aveau originea într-o nevoie religioasă imperativă (deși una foarte vag percepută), el s-a străduit să le readucă acolo unde aparțin de drept, și anume, în familia umanismelor creștine. Așadar, el s-a întrebat cum să reconferă romanticilor

Virgil Nemoianu

și filozofilor idealști harul spiritual pe care aceștia îl merită, dar pe care sînt întotdeauna pe punctul de a-l pierde”. E adevărat că există și o tendință contrară, a separării esenței creștine de datele culturale sau politice în care se poate afla amestecată, exprimată, de pildă, în scrierea din 1927 a lui Jacques Maritain, *Primatul spiritualului*, și, într-un fel, în Conciliul Vatican II, cu a sa preocupare de a distinge între spiritual și temporal. Ar fi fost, neîndoios, interesantă o confruntare între cele două teze...

O altă eroare de perspectivă

Un alt palier al comentariilor lui Virgil Nemoianu îl oferă disputa credinței religioase cu știința sfîrșitului de secol XX. E limpede că așa-zisa lor concurență nu reprezintă decît o simplă „eroare de perspectivă”. Dacă textele sacre nu propun un cadru teoretic în fizică sau biologie, la rîndul său, știința a renunțat la pretenția metafizică de-a explica sensul, finalitatea, valorile fundamentale ale universului sau ale omului. Teoriile materialismului au fost învinse una câte una. Imaginea științifică a nașterii lumii nu se deosebește prin nimic de imaginea biblică: „este actul voluntar, actul unic al lui să fie, prin care Dumnezeu pune în mișcare un proces evolutiv definitiv și tot mai complex”. Conceptul de materie și-a pierdut aspectul compact ce-l poseda în veacul precedent, căci particulele minuscule cu care operează azi fizicienii sînt doar forme de energie, fiind „ceva mai apropiat de substanța spirituală decît de nămolurile greoaie ale științei trecutului: după celebra formulă a lui Einstein, există într-adevăr posibilitatea transferului din material în energetic și invers, din energetic (și, adaug eu, prin analogie, din spiritual) în material”.

Cosmosul nu e decît un computer, un sistem informațional construit de cineva cu un țel anume (Edward Fred-

kin). Teoria haosului matematic (Benoit Mandelbrot, René Thom, Feigenbaum etc.) arată că determinismul formal are valabilitate doar pe o arie mărginită; „dacă cercetăm relațiile numerice mai în adîncimea lor, observăm că domină regularități (sau neregularități) care seamănă mai mult cu lumea esteticului, a imaginărilor, a fanteziei, a libertății. Într-un cuvînt, prin teoria haosului matematica iese din sfera materialismului și intră în sfera idealismului”.

Existența lui Dumnezeu este nu numai posibilă, dar chiar probabilă și necesară

În consecință, socotește Virgil Nemoianu, „existența lui Dumnezeu este nu numai posibilă, dar chiar probabilă și necesară dacă dorim să obținem o explicație plauzibilă și concretă a universului”. În fine, un ultim nivel al discursului îl compune cel politic, în raport cu care e relevantă politica social-democrată, bizuită pe „o vocație centristă, o vocație a armonizărilor”. Ea continuă politologia individualistă a unor Max Weber și Tocqueville, îmbinată cu moștenirea gândirii sociale a unor mari teologi precum Sfîntul Francisc de Assisi sau Sfîntul Ioan Gură de Aur și, în fond, îndemnul evanghelic.

Nu putem decît aprecia în mod foarte favorabil această carte a lui Virgil Nemoianu, îndeajuns de profund cunoscător al domeniilor spiritualității, cu toate că își recuză mereu, cu modestie, competența. Ea vine să contracareze nu doar intențiile materialismului istoric, coborît la rolul unei „anticateheze” tot mai grosiere și mai dezolante, ci și acea antipiritualitate declarată a unor medii intelectuale care nu ezită a vesteji irationalitatea, misticismul, duhul religios, drept abdicări de la condițiile culturii și civilizației, de la exigențele spiritului critic. Nerealizînd faptul că astfel tradiția culturală a umanității, oricît de elementar concepută, este grav amputată, ocultată în profunzimile ei, asemenea „raționaliști” își asumă, în realitate, un pozitivism desuet, ceea ce nu-i împiedică a-i declara pe alții „inactuali”, „depășiți”. În substanțială contiguitate cu Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Nicolae Steinhardt, Petre Țuțea, Nicolae Balotă, profesorul Nemoianu pune „problema intelectualului față cu universul religios”, considerîndu-l pe cel din urmă drept o „componentă naturală a umanului” sau, cum ar fi spus Max Weber, o „valoare ireductibilă” a acestuia.

(Subtitlurile aparțin redacției)

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE
Publicist-comentator: ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCHI

Contabil șef: ALINA CORBU; Șef departament marketing-distribuție: MIRCEA VLAD IONESCU; Asistenți marketing-publicitate: MIHAELA CUCU; Redactori: IULIAN ANGHEL (șef departament social-politic), IOANA IERONIM (cultură), DAN HERA, SANDU JORDACHE, MIHAELA CRĂCIUN; Secretariat: MARA ȘTEFAN

Difuzare, abonamente: Constantin Satalia, Alexandru Petres; Operator calculatoare: Lidia Cristescu; Corectură: Rodica Toader; Casierie: Mihaela Antonescu

Rubrici: SERBAN DRESCU, EMIL HURZEANU, H.-R. PATAPIEVICI, ZOE PETRE, DAN PAVEL, RADU CALIN CRISTEA, CRISTIAN PREDĂ (comentarii politice), N. RADULESCU DUBROEZA (ecologie), MARIANA CELAC (viață urbană), DAN C. NIHALESU (cronica literară), MAGDA CĂRNEȘ (cultură), IRINA COROIU (cronica de teatru)

Consiliul consultativ „22”: MONICA IOVINESCU, VIRGIL FELIUNCA, MIHAI ȘEPAN, SERBAN PAPACOSTEA, ȘORIN ALEXANDRU ȘUCU, MIRCEA MARIN, MIHNEA BERINDEI, VIADIMIR IISMANIANU, GABRIEL ANDRESCU, ȘORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Înaint la Președintele României: Informațională compozitivă „22”;
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08
e-mail: v22@v22.stef.ro
http://www.dntb.ro/22/

ISSN-1220-5761

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU)

(pentru dolari în contul 4024009230, pentru mărci în contul 4024009231, pentru franci francezi în contul 4024009235, pentru lire sterline în contul 4024009232, pentru franci elvețieni în contul 4024009233, pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plățibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plățibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 €	28 €	14 €
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.